సెప్టెంబరు
1934

ఆంధ్రభూమి

1. మధురా — తురగా వేంకటరామయ్య ———— 233
2. పరమశివుని తల్లి కథలు - మల్లంపల్లి శర్మ ———— 234-237
3. విజ్ఞానికి పరిధి పాపం - ముద్దా రాధాకృష్ణమూర్తి ———— 238-242
4. కథాంతరం - వేంకట శాస్త్రి ———— 243-244
5. పిస్తోలు - మాకాంటి రాధాకృష్ణయ్య శ్రేష్ఠి ———— 245-251
6. కాంతి సాగర సన్మానము - దీక్షితుల శ్రీనివాసరావు ———— 252
7. కన్నెపిల్ల - తేనూరి రామా మోహిన్యము ———— 252
8. జన్మాష్టమి గాథలు - జె. శ్రీరామమూర్తి ———— 253-255
9. కవిత — ఇలమూరు రాజగోపాలరావు ———— 255
10. ధర్మశాస్త్రము - మాంత్ర్యము - ఆరవిల్లి నరసింహాచార్యులు ———— 256-258
11. కోకిల - పోతరాప్రగడ శ్రీరామారావు ———— 258
12. మహా భాగవతము ———— 259-260
13. కళాశాస్త్రము - దేవగుప్తాపు విశ్వేశ్వర రావు ———— 260
14. సత్యన్వేషణ — కోట కృష్ణమూర్తి ———— 261-265
15. ఆకృతి - మల్లాది రఘనాథ ———— 266-267
16. తీర్థసేవ - కాశీనాథుని ———— 267
17. తుమ్మల జానపద గీత పత్రిక - కొత్తపల్లి సూర్యారావు ———— 268-272
18. సర్ జాన్ సైమన్ లాయబిలు ———— 273-278
19. ఆరోగ్య విజ్ఞానము ———— 279-280
20. జాతీయ కల్లోలము - శ్రీ తెలికిచెర్ల రామమూర్తి ———— 281
21. తెనుగు చిత్రము - జూలూరు గోపాలరావు ———— 282-287
22. ప్రశ్నోత్తరములు - తల్లాప్రగడ ప్రకాశరాయుడు ———— 287-288
23. విప్లవ జనకుని జీవితం - కొల్లూరి వేంకటనారాయణ ———— 289-295
24. గోగ్రహణం - పెమ్మరాజు రాజగోపాలము ———— 295
25. జిజ్ఞాస - మీమాంస ———— 296-297
26. జాతక పద్ధతి చరిత్ర - దాని ప్రాచీనత - నాగం ఉజ్జ్వల శాస్త్రి ———— 298
27. మనవి మాట ———— 299-300
28. సంపాదకీయ సమాలోచన ———— 231-232
29. ప్రపంచ విశేషములు ———— 233-234

సెప్టెంబరు 1934

మేఘుడా

౧

ఓగాలిముద్యేల
  లూగేటి మేఘుడా !
లోకమంటేనె ; నే
  శాకోశమయ్యె నా ?
ఆధార మే లేని
  ఆకాశ సౌధాల
  కాపురా లెన్నాళ్ళు
  కలుసు లెన్నాళ్లో

౨

నీదయా వృష్టికే
  భూదేవి పండునా ?
నీవేనాకో విశ్వ
  జీవనదాతవూ ?
మతి లేని మూఢ పం
డిత సంస్తుతుల కేమి ?
  కాదురా ! విశ్వజీ
  వనదాత మా్రమోల
కలిమి లేములు రెండు
  కండ్లుగాగలవాడు.

౩

దరిగాన లేని మా
  పెను పేదలోకాల
కన్నీటికణము లే
  కలిపిసంద్రము చేసి
ఇంకించి ఇంకించి
  ఈనాటికీలాటి
మాయగూపిచ్చి ని
స్సరులు కొలిపే మహా
  లీలా స్వభావుండు
  లేడటోయూ ? అదే
    తెరచాటునందు నీ
కండ్లకై పునకు చ
  క్కని యంజనము వేయు
    తరి వేచి చూడరా ?
    తలయెత్తి మేఘుడా ?

౪

చల్లగా మెల్లగా
  చలిగాలి డోలికల
    నుల్లాసమెక్కేటి
    యూపులూపించి, నీ
ప్రజకెల్ల కరగించి
  పంచేవు, మాపేద
  లోకాలకే ; వాడు.
  లోకేశ్వరుడు వాడు ?
    మేఘుడా ? ఘనుడవని
    మిట్టిపడ నేలరా ?

—తురగా వేంకటరామయ్య.

పడమటి సీమ కవుల కతలు

౬

అన్నావఝ్ఝుల
శేషయసూరి

ఈయన వెలనాటి వైదికుడు. తాతలనాటినుండి తమ వంశము వాసము నొసము (కర్నూలు జిల్లా కోవెలకుంట్ల తా). తల్లి సీతమ్మ; తండ్రి తిమ్మాభట్లు. శాండిల్య గోత్రము. అన్నదమ్ములు మువ్వురు: అందు ఈ శేషయ సూరి నడిమివాఁడు. ఈతనితల్లిపుట్టినింటి వారు 'పుష్టు' వారు. మాతామహుఁడు సుబ్బాశాస్త్రి; మాతామహి నందమ్మ. ఇరువురు మేనమామలు. అందు చినమేన మామ శేషయశాస్త్రి ఈ సూరికి విద్యాగురుఁడు. పుష్టువారు హరితసగోత్రులు. ఈ కుటుంబమూలపురుషుఁడు సురపురము దొరలచే సత్కృతుఁడై మాన్యములు సంపాదించినవాఁడు. రాఘవశాస్త్రియను మతియొక పండితుఁడును ఈ సూరికి విద్యాదాన మొనర్చిన గురువఁట!

ఈ శేషయసూరి అఱువదియేండ్లు నిండకమునుపే ఐహికముఁ జాలించెనని, షుమారు 85 ఏండ్ల క్రితము వరకు సజీవిగా నుండెనని తెలియుచున్నది. ఇతని రచించిన గ్రంథము ఒక్కటే కనఁబడుచున్నది. ఇది 'మహానంది మాహాత్మ్యము;' మూఁడాశ్వాసముల తెలుఁగు ప్రబంధము; వ్యాసభట్టారక ప్రణీతస్కాందపురాణాంతర్గత శ్రీశైలఖండమందలి సనత్కుమారసంహితలోనిది. ఈ మహానంది మహాత్మ్యముమూల్యక. 'భాగవత' పురాణమందలి ద్వాదశస్కంధము, 'పంచీకరణము' మున్నగాఁ బెక్కులు సంస్కృతగ్రంథములఁ దెనుఁగించిన కథావశేషుఁడు మాధ్వబ్రాహ్మణుఁడు కోపూరు పట్టాభిరామశర్మ (నెల్లూరు మాండలికుఁడు) ఈ మహానంది మహాత్మ్యమునకు పరిష్కర్తయఁట, ఈకర్త తన కృతజ్ఞతను అవతారికయందుఁ దెలిపికొనినాఁడు. ఉక్తగ్రంథము మన్మథనామ సం. జ్యేష్ట బ 10 సోమవారమున సరియయిన 1895 జూన్ 17-వ తేది కడప కల్యాణకుమారవిలాస ముద్రణాలయమున నచ్చొత్తింపబడినది. కడపనగరమున ఆ దినములలో ప్రముఖుఁడుగ నుండిన యాజ్ఞమూర్తి వేంకటాచార్యులు, కొమరగిరి శేషయ్యగార్లు ఈ గ్రంథకర్త వాదరించిరఁట!

ఈతనికి సంస్కృతాంధ్రములయందు పెద్దప్రవేశమున్నది. ధారాశుద్ధియు శబ్దసిద్ధియుఁ బొందుపడినవి. శాస్త్రపరిచయము గూడ నలవడినట్లున్నది. పూర్వగ్రంథరచయితల అడుగుజాడలలో నడచినాఁడు. పూర్వరచయితల పోకడలను పోలలను పూతలను దలపించు పద్దెము లెన్నేని ఈతని గ్రంథమునఁ గలవు. చిత్తముమీఁద చదివికొన్నవాఁడు; శైలి లలితమయినది. భావముల పోవుకొన్నను, పాకము ననుకరించినను జిగియయిన యల్లికకు జతన మగపడుచున్నది.

ఏతత్కవికృత మహానందిమాహాత్మ్యమునుండి మచ్చులు కొన్ని:

తన జన్మగ్రామముపైఁ జూపిన యభిమానము:

"వేదశాస్త్రపురాణ వేదాంతకావ్యాది
గాఢవిద్యలకు బొక్కసము నొసము;
కుత్సితకూహక కుటిలదురాచార
కలితచిత్తులకు వెక్కసము నొసము;
యాయజూకహితాజ్యయజనసంతర్పిత
కామారి ముఖదివౌకసము నొసము;
వాసుదేవశివానువాదు లుండఁగఁ జేసి
కాలుగుండెకుఁ గరకసము నొసము;

అర్థిసత్కృతపక్వపాయసము నొసము;
హర్మ్యచుంబితసద్విహాయసము నొసము;
వేంకటేశ్వరకంజాతభిసము నొసము;
భవ్యశాస్త్రార్థపటలీరభసము నొసము.

—(ప్రథమాశ్వాసము)

ధారకు—

"ఎద్దానిశీర్షం బహీనసమున్నతిఁ
వేంకటాచల మన వెలయుచుండు:
ఎద్దానిపుచ్ఛంబు హృద్యప్రకృతిశోభ
శ్రీశైలసంజ్ఞ భాసిల్లుచుండు:
వేదాచలంబన వెస గరుడాద్రినా
నెద్దాని మధ్యమై యొనఁగుచుండు:
దేవతాక్షేత్రముల్ దివ్యతీర్థంబులు
నెద్దానిగర్భమం దెనసియుండు:
ఎద్ది సర్వౌషధీగణావృతమ యగుట
సకలసత్త్వనివాసాతిసౌఖ్య మగుచు
రత్నఫలపుష్పతరులాదిరమ్య మగుచు
నల్లమలయనఁ దనరి గణ్యతవహించె."

"పృథులదరీవిశాల బదరీ
విధురీకృతశైల నిర్ఝరీ
పథనిబరీసక్త తకశిఖాంగణ
రంగగభృంగ ఝుంక్రియా
ప్రథితరవానుసారముగ
రాగము లీనెడు కీచకాళితోఁ
గథితవికస్వరస్వరముఁ గల్పుచు
వీణలఁ బాడి రచ్చరల్."

పూర్వపు పోకడల అనుకరణమునకు—

"సురసాల వాలమగుచును
సురసానప్రతిమరమ్య సురసాలం బై
సురసాలంకృతులెన్నఁగ
సురసాలంకారమనఁగఁ జూపులకలరున్.

అపప్రయోగములకు—

"గంగాతీరతపోవన
....
....
మంగళకర........మహానందికథల్

(౮ పుట—౧౭ పంక్తి)

"మహానందికాంతారమధ్యభాగమునందు

(౨౩ పుట—౨౩ పంక్తి)

"తలిచేచి వేకువఁ దడయక మేల్కాను
మేల్కాని కొలనిలో జల్కమాడు

(౯ పుట—౧౦ పంక్తి)

తెలివితక్కువ యమకరణమునకు—

"హాలికుచమ్ముల నంటి చూచెద వేమ;
యాలికుచమ్ముల నంటుకొనుము.
పలువఁ దొలంగింపు వైనంబుగాఁ జూతు;
నీధర నీకమ్మ నేల వలవఁ-
బదరిఫలంబైన భావించి కొననిమ్ము;
కఠినహృదయు మిది కాంతుపడకు.

౭

ఆర్కాడు
గోపిసెట్టి

రామచంద్రనాయఁడు, బి.ఎ.

ఈయన గాజులబలిజకులజుఁడు. జనకకుల సగోత్రుఁడు. ఇంటిపేరు గోపిసెట్టివారు. పితామహుని తరమువఱకు ఆర్కాడు వాసముగాఁ గలవారు. తండ్రి మునిస్వామినాయఁడు; తల్లి రుక్మిణమ్మ. పితామహి బంగారమ్మ; పితామహుఁడు గంగన్ననాయఁడు.

జననము: చెన్నపట్నము; 19 మార్చి 1882-
మరణము: ,, ; 19 సెప్టెంబరు 1907.

తండ్రి మునిస్వామినాయఁడు, డెప్యూటీ ఇన్‌స్పెక్టరు—వాక్సినేషన్—(టీకాల ఇన్‌స్పెక్టరు)గా నుండెను. ఈయన ఉద్యోగవశమున ఈకుటుంబము తెలుఁగు జిల్లాలలో జీవనము గడపినది. ఈ రామచంద్రనాయఁని బాల్యము మొదలుగా యౌవనప్రాదుర్భావము వఱకు అనంతపురము జిల్లా పెనుగొండలో సాగినది. తరువాత మదరాసు పచ్చయప్ప కలాశాలలోను, క్రైస్తవకలాశాలయందును విద్యాభ్యాసం

గము సాగినది. 1906-వ సంవత్సరము పట్టపరీక్షయందుత్తీర్ణుడైనాడు.

పెనుగొండలో చదువుకొనుచున్నపుడు, అట లోవర్ సెకండరీ స్కూలు ప్రధానోపాధ్యాయుడు, సంస్కృతాంధ్రములందు అతిమాత్రము కృషిగలవాడు శ్రీమాన్ ఎన్. కూర్తాళ్వార్ అయ్యంగారు అను నాయన, ఈ రామచంద్రనాయునికి విద్యాగురుడైనాడు. అయ్యంగారి శుశ్రూషభాగ్యమున ఈయనకు తెలుగుమీద చవిపుట్టినది. ఆ దినములలో, అచ్చ తెలుగున 'సత్యవిజయము' '(హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము)' ప్రబంధించిన అయ్యలకోట పార్థసారథిసెట్టిగారు ఆ పెనుగొండ హాస్పిటల్ అసిస్టెంటుగా నుండిరి. ఈయన శుశ్రూషయు, రామచంద్రనాయునికి గలిగిన తెలుగుచవికి మఱింత తీపెక్కించినది.

మదరాసునందు జరుపుదినములలో కళాశాల తెలుగు పండితుల సాహచర్య మెనగూడినది. అదియు ఈ నాయుని సారస్వతకృషికి దోహదమయినది. క్రైస్తవ కళాశాల కప్పుడప్పుడే అనుబంధముగా రూపుదాల్చిన 'ఆంధ్రభాషాభిరంజని సమాజము'న ఈయన సభ్యుడైనాడు. ఏదేని వస్తువునుగూర్చి గద్య-పద్యములు రచించు సభ్యులకు, స్పర్ధపరీక్ష పెట్టి, గెలుపుగొన్నవానికి బహుమాన మిచ్చు ఏర్పాటు సమాజ మవలంబించెను. శ్రీకట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు అప్పుడు (1899) క్రైస్తవ కళాశాలయందు బి. ఏ. తరగతిలో ప్రథమవార్షికవిద్యార్థిగ నుండి 'ముసలమ్మమరణము' పద్యమున రచించి తొలిపసదనము బడసిరి. ఈ రామచంద్రనాయుడు, ఎఫ్. ఏ తరగతిలో జదువుచు, స్పర్ధకుడై దానును మునుకొని, టెన్నిసన్ కవికృతమగు 'డోరా' కథనుండి వస్తువు ననుకరించి, పాత్రలకు తెలుగుపేరులు పెట్టి, స్థలముగా తెలుగుసీమయందలి పెనుగొండను గ్రహించి, 'సుమతి' పేర అచ్చతెనుగున 128 పద్యములుగల కావ్యము రచించినాడు. బహూకృతికి అర్హుడయినాడు—అందికొన్నాడు. ఇది 1901 వ సంవత్సరము కథ.

1906-వ సంవత్సరమున నాయుడు పట్టభద్రుడైనాడు. కొన్నిమాసములు, మదరాసు గవర్నమెంటు తెలుగు ట్రాన్స్లేటరు అఫీసులో నౌకరిచేసినాడు. ఇన్స్పెక్టర్-జనరల్ (రిజిష్ట్రేషన్ శాఖ) అఫీసున నుద్యోగమున ప్రవేశించినాడు. ఇప్పటికి వయసు 25. బ్రహ్మచర్యదీక్ష వదలలేదు. కుటుంబపోషణమున కక్కఱ ఏర్పడునందాక—స్వతంత్రవృత్తి స్థిరపడునందాక—పెండ్లాడవలదన్న పట్టుదలచే సాగించుకొన్నాడు. జాతకము ననుసరించి తనకు మారకముండుట, వివాహము మానితినని తనయాప్తులకు, ఒక రిద్దఱకు దెలిపెనట గూడ!

1901 లో రచించిన తన'సుమతి'ని 1907-వ సం॥ జూన్ నెలలో ముద్రింపించి ప్రకాశింపజేసినాడు. పలువుర పండితుల మన్నన లందినాడు. "సుమతి" రసజ్ఞులయాదరముబడసినది. అంతటితో ఈజీవితనటన ఐహికరంగమున ముగిసినదికాబోలు—1907 సెప్టెంబరు మొదటివారమున సంధిజ్వర మారంభమయినది! 19-వ తేది సెప్టెంబరు అపరాహ్ణములో రామచంద్రనాయుని జీవితమునకు పరిసమాప్తి యయినది! మదరాసునకు 500 మైళ్ళ దూరమున—గంజాముజిల్లా శ్రీకాకుళము రేంజి—టెక్కలి—లో నుండిన తలి—దండ్రులు కొడుకు కాలగతిని విని నిలువున నీరైరి!

19 వ యేటనే తెలుగు సారస్వతమున, ఈడునకు మించిన చొరవ గడించి, అచ్చతెనుగు కావ్యమును రచింపగలిగినాడీ నాయుడు! భూమిమీద బ్రదుకు బుఱ్ఱ మింకను దీర్ఘముగ నుండినచో పెద్దపెద్ద రచయితలలో నొకడై ప్రశస్తిగాంచియుండెడివాడు! జీవయాత్ర నుండిలి తొలి మచిలీయైన పూర్తిచేరకముందే దారినడుమనే దయ్యము కబళించినది!

రామచంద్రనాయుని స్మృతిచిహ్నముగా ఆయన మానసికపుత్రిక 'సుమతి' ఒక్కటి తెలుగుసీమకు దక్కినది! 'ఖిలముగాకుండునది యొక్క కృతియు' అనుట ఈయనయెడ నక్కఱగ వర్తించినది. ఆలుపిల్లలు లేక ఐహికము దొఱగినను సాత్వరము అజరామరము నగు కృతికన్యం గన్నాడు;—కృతార్థుడైనాడు. తత్కృతిని తన తలి-దండ్రుల కంకితముసేసి ఫ

గామం దీర్చుకొన్నాఁడు ;—ధన్యుఁడైనాఁడు.

'సుమతి' కావ్యమునుండి పద్యములను గొన్నింటిని ఉదాహరణార్థము ఉద్ధరించుటకు మున్ను, తత్కృతిని గూర్చి ఇంచుక తడవుదును ;

అప్పు దెవుఁగుకట్టుబాటునకు లోనయ్యు వడి-దుడుకులఁబడక నడక తిన్నఁగా సాగినది. వస్తువున కనువుపడిన భావము బారినవి. వెనిసర్ 'డోరా' శీల సంపత్తిని, 'సుమతి' వృత్తము, బహువిధములఁ బెంచి వికసింపఁజేసినది. ఇతివృత్తముమీఁద, పాత్రలమీఁద చూపు చెదరనీక, శబ్దాలంకారములవెత్తికి లోనుగాక, పలుకుబడిని తలఁపునకును పెద్దగ మాఁతమిచ్చి తేఁట తెల్లమొనర్పు, రచయిత చేసిన జతనము పొత్తము తెలుపుచున్నది. కతకుఁ బ్రధానమయిన కరుణము స్ఫురించినది. అచ్చ తెలుఁగు బందుకట్లులేక సంస్కృతాంధ్రమిశ్రితముగా వ్రాసియుండినచో నీవృత్తము సహస్రగుణాధికమై యుండెడిది. కర్త యయినవాఁ చిన్నయయ్య వాఙ్మయమున నెక్కుడుగఁ గృషిచేసినాఁ డని తత్కృతము చాటుచున్నది.

ఈకథాశేషునిగ్రంథము "సుమతి"నుండి రచన కుదాహరణముగఁ బద్యములఁ గొన్నిటి నిందు ఉద్ధరింతును :

"కమ్మ క్రొవ్విరితావి గాడ్పురా తేఁటల
నెక్కి దువాళించు నిక్కలందు :
మవ్వంపు లేఁదీగమాటున నరవిరుల్
ముసిముసినగవొల్కు దెసలయందు :
చిలుకపోటుల చేతఁ జిరిగిన బేసంబు
జొటజొటఁదొరఁగెడు చోటులందు :
తెమ్మెరయెమ్మెకాఁ డిమ్ముగాఁ బొదరింట
గుసగుసల్ వోయెడు కోనలందు :
తీఁగయుయ్యెలలం దూఁగి తూఁగియాడి
చిలుకకొమ్మలు నుతిగూర్చు నెలవులందు :
జావ బెంతయుఁ జిత్తరువూపు లట్ల
యొయ్యనిలువరె యుల్లంబు లోలమంద."
"బుఱుజు లయ్యెయ్యెడ దొరల మున్నేర్చిన
పడుకులు నడలెడు ప్రాఁతకోట,
కోటరా లురలఁగాఁ గూలిన మంటిచేఁ
గరము పూడెడు తొంటికందకములు,
కందకం బాని నల్గడల ముస్తీబుగఁ
దొలుతఁ గట్టిన మేటిదోరములును,
దోరమ్ములను గాఁపుదొడర గాడుపుమారి
పిశ్చారిపతిమల పేర్మిఁ దనరి,
ప్రాపడిన దేవళములు నుప్పరిగగములు
నీటి లేవడి వవుడప్పుఁ జాటుచెఱువు
గలిగి మును రాయలేలిన కలిమిఁ దెలుపు
ప్రాఁతజాల్గల పెనుగొండపటిలు నందు.
"కలకలమని ఫొంచి కలపండులను జించి
యేపారు జిలుకలఁ జూపిచూపి,
పొలములఁ దమిఁజేరి చెలులను దగఁజేరి
దూఁకొను పులుఁగులఁ దోలితోలి,
అడికించుచును దాఁటు మిడుతలఁ జెయిమాటి
యొలజొన్నకంకుల నిచ్చియిచ్చి
అరవిరులను గోసి యలుకమై గదుమ్రోసి
చొక్కుతుమ్మెదలను జోపిజోపి,
అలరఁ జిన్నారిపలుకులఁ బలుకరించి,
పుణికి చెక్కిలి గిలిగించి బుజ్జగించి,
మోముఁ బొడగాంచి తమినించి ప్రేముడించి
యుట్టి యరకాదు బుడుతనిఁ బట్టువటిచె."

చాపల్యము నాపలేక ఒకటిరెండు పద్యములు పూర్వపుదిమ్మలో దింపఁబడినవి. మచ్చున కొకటి :

"దాయనుగాఁ దలంచు టరుదా యనుఁ ;
గన్నెడనేయు నీకు వా
దా యను ; నన్నుఁ గోరఁ దగదా యనుఁ ;
దాలిమినేఁత మేరగా
దా యను ; మమ్మలంచ బిరుదా యనుఁ ;
దండ్రిని డాసి వేఁడరా
దా యను ; నన్నె మింత గలదా యను ;
వేరము చాలదాయనున్."

—ము న్నం గి శ ర్మ.

నిజానికెవరిదీ పాపం?

౧

వెంకన్న, పోతుగడ్డ అనే పొరుపువామంగల కమ్మటూరి ఆసామి. నాగయ్య చౌదరికి లేక లేక ముదివయస్సునకలిగిన కొడుకు. నాగయ్యకు నలుబది యెకరముల సుక్షేత్రమైన మాగాణిపొలం పది యెకరాల తోట నలుబదివేల రూపాయల ఖాతా నాలుగరకల యెడ్లు నలుగురు పెద్దపాలేళ్ళు యింకా యీ సంపత్తుకు తగినట్టు ఆమాంబాపతు ఒక యిరవైపశువులు ఉన్నవి. ఆ వూళ్ళో యింకెవరికీ అంతకన్న పొలం లేక పోవటంచేత అంతిడబ్బు లేకపోవటంచేత ఆ గ్రామప్రజలంతా షావుకారు నాగయ్య అని ఆయన్ని పిలిచేవారు.

షావుకారు నాగయ్య చాలా మంచివాడు, సరసుడు అనిపించుకున్నాడు. ఊళ్ళో ఏ తగాదాలు వచ్చినా ఆయనదగ్గర పరిష్కారమవుతూ ఉండేవి. యేదైన అవుసరంగలిగి డబ్బుకోసరం వెళితే ఆయన లేదనేవాడుకాడు. డబ్బుయిచ్చి తొందరలుచేసేవాడు కాడు. డబ్బంతా మునిగిపోతూవుంటే యిల్లూవాకిలి వేలంవేయించినా యింట్లోనుంచి వెళ్ళగొట్టేవాడు కాడు. అందుచేతనే ఆయనకు పెద్దమనిషి అనేగౌరవం.

వెంకన్న పెద్దవయస్సులో పుట్టటంచేత ఒక్కడే కొడుకవటంచేత నాగయ్య చాలా చనువుచూపేవాడు. అత నేంకావాలని మారాంచేసినా ఎంత ఖరీదయినా అప్పటికప్పుడు తెప్పించియిచ్చేవాడు. ఒకనాడు వెంకన్న తనకో గడియారము ఒక ఫౌంటెను కలము యిస్తేనేగాని బడికిపోనన్నాడు. వెంటనే ఆ వూరి కరణాన్ని బెజవాడ మోటారుమీద పంపించి నలభై రూపాయలుపెట్టి తెప్పించియిచ్చాడు. తల్లికుండే ప్రేమకు అంతులేకపోయినా కొంచెమంత బుద్ధి కస్తూరా లవటంచేత కొడుకంటే అంత పెద్ద శ్రద్ధగా వున్నట్లు కనిపించేదికాదు. ఇంక నౌకర్లు చాకర్ల మాట చెప్ప అక్కరలేదు. దొరగారు దొరగారు అంటూ ఎప్పుడూ క్రిందదించేవాళ్ళు కారు. ఆఖరికి ఆ బడి పంతులుగారికికూడా షావుకారుగారి కుమారుడనే గౌరవమే. కొంచెమంత తలనొప్పిగావున్నదండి అన్నా, మా అమ్మ రమ్మందంటే అన్నా, మా నాన్నతో మాట చెప్పాలండీ ఈరోజుకాదన్నా, తప్పక పంపించేవాడు.

ఇంత గారాబము చనువు అవటంచేత ఆ వూరి బళ్ళోవున్న అయిదుతరగతులు చదవడానికి వెంకన్నకు పది సంవత్సరాలు పట్టింది. ఇప్పటికి వెంకన్నకు పదహారు సంవత్సరాల వయస్సు వచ్చింది. అయిదోక్లాసు సర్టిఫికేట్టు వచ్చినా వెంకన్నచౌదరికి చదవటం వ్రాయటం సరిగ్గారాదు.

ఇంకా తోగడ ముచ్చట్లు ఆటలు పాటల్లో వెంకన్నచౌదరి తనచెయ్యే పైనవుండా లనుకొనేవాడు. శరీరంలో బలమున్నదనే అనుకుంటే బుద్ధిబలం ఎక్కడిది. ఏదోబలంతో చెయ్యబోయ్యేటప్పటికి ఎవడో వుపాయంగా చేసేసేవాడు. దానితో వుక్రోషం వచ్చి వెంకన్న వానిని పట్టుకుని కొట్టేసేవాడు. వాడేడిస్తే ఆటలో అరటిపండు అని వూరార్చేవాడు. పెద్దవాళ్ళదాకా పోయినా వాళ్ళు షావుకారుగారి మీద గౌరవంచేత దాన్నిఅంత బయటకు లాగేవారు కారు. ఎవ్వరైనా కొందరుపోయి చెపితే నాగయ్యగారు కొంచెమంత కూకలువేసేవాడే.

౨

ఇక ఆవూళ్ళో చదువులేదు. పొరుగూరు పంపటానికి వెంకన్నను వదిలిపెట్టివుండలేరు. పోనీ నాగయ్య తనూ భార్యా వెంకన్నని పెట్టుకుని ఏబెజవాడలోనైన వుందామా అనుకుంటే యీకామాటం అంతా వదిలిపెట్టి వెళ్ళడానికి వీలులేదు. అయినా ఏంకావాలి పెద్ద చదువు తనకొడుకుకు. కొంచెమంత దస్కత్తుచెయ్యటం కాలీపద్దు రాసుకోవటం కొంచెమంత వడ్డీకట్టుకోవటం వస్తే చాలు. మొదటి రెండు కృత్యాలు యేకోవిధంగా రానేవచ్చు. ఇంకా యీమూడోచదువుకి ఓపంతులు గారిని ప్రత్యేకించి తనయింటికివచ్చి చెప్పేలాగున ఏర్పాటు చేసుకున్నాడు.

వెంకన్నచౌదరి దినక్రమంలో ముఖ్యమైనవి నిద్ర, పేకాట, ఎవళ్ళయినా ఒకళ్ళిద్దరు స్నేహితులు వెంట వస్తే తరచుగా వాళ్ళతో మైసూరుయెడ్లబండిమీద షికారు. ఈ కార్యాలలో ప్రైవేటుచెప్పేందుకు యెప్పు డూ అవకాశం చిక్కేదికాదు అయినా జీతండబ్బుల కోసం రోజు షికారు వెళ్ళేసమయానికి హాజరై ఆబండి మీద తమాషాగా వాళ్ళతోటకు వెళ్ళి రెండుమామిడి పళ్ళో రెండు నారింజకాయలో తెచ్చుకునేవాడు.

అది పదియెకరాలతోట గనక అందులో అనేక విధాల ఫలవృక్షాలు పూలచెట్లూకూడా వుండేవి. వాటి సంరక్షణ నిమిత్తం అందులో వీరడనే ఒక పెద్ద మాల ప్రస్తుతం కాపురం వున్నాడు. వాడి తాతా తండ్రులు కూడా ఆ తోటమీద కాపలా కాసి జీవనము చేసిన వారే. నాగయ్యచౌదరికి వీరడు మూడుతరముల పాలే రవటంచేత అతనియందు నమ్మకం జాస్తి. వీరడు ప్రతి నిత్యం ఉదయం కాయలుపండ్లు సాయంత్రం పూవులు నాగయ్యగారికి తెచ్చియిస్తూ వుండేవాడు. తనయింటికి సరిపడుపళ్ళు పోను మిగతావానిని షావుకారు నాగయ్య వీరడిచేత నే అమ్మించి డబ్బుతీసుకొనేవాడు. పూలుమాత్రం అమ్మించేవాడు కాడు.

వీరడు వుండుటకు ఆ తోటమధ్య ఒక నిట్టాడిపాక వుంది. అందులో అతను అతనిభార్య రత్తి మరి యిద్దరు పిల్లలు నివసిస్తూవుంటారు. అది వాళ్ళ స్వగృహంగా అవటంచేత వాళ్ళకు సౌఖ్యమంతా అక్కడేవున్నట్లు తోచేది. అయినా యేంతక్కువ. ఆ తోటలోనే ఓ మోటబావి. కావలసినంతస్థలం. చుట్టూ ప్రహారీగోడ. నిత్యం యేవో ఫలాలు. అన్నిటికన్న అందమైనవి పూలు ఇవన్నిటిచేత అదో నందనవనం లాగుండేది.

రత్తి అందమైనమనిషి. ఇరువదినాలుగు సంవత్స రాల వయస్సు. కొంచెం కాలిహడగరి. పలాచటీ మనిషి. చామనచాయ నీలాలవంటి వెంట్రుకలు ఆ కనుముక్కుతీరు చూచివుంటే భట్టబాణుడు కాదంబ రిలో యింకో డోసు తగిలించేవాడే. ఆ రత్తిని పుష్ప లలోపెట్టి పూజించుకుంటూ దేవేంద్రుడులా భోగం అనుభవిస్తూవున్నాడు వీరడు. వీరడికి రత్తిని కావక పోతే జీవితమే లేదు. అతని క్షుద్రజీవితంలో రత్తి ఒక పెన్నిధిలా దొరికింది. వీరడి హృదయంలో తనను స్వర్గానికి తీసుకెళ్ళినా నరకకూపంలో పడద్రోసినా రత్తియే అనివుండేది. రత్తి అట్టి తెలివితేటలుగలది కూడాను. అయితే కొంచెం మెత్తనిదిల్ల.

వెంకన్నచౌదరి తోటకు వెళ్ళినప్పుడల్లా రత్తిని కన్నులపండువగా చూస్తూవుండేవాడు. రత్తి కూడా దొరగారు వచ్చారని ఆ తోటలో చెట్లన్నీ చూపిస్తూ యిన్నాళ్ళ యీ దానిమ్మచెట్టుకు చిలకలు రొంగబడేవని, యీ రోజు యీ బత్తాయి చెట్టుకు బుట్టలు కట్టవలెననీ, యీ దినం యీ గులాబిచెట్టు కొమ్మలు కత్తిరించవలెననీ, యీ సాయంత్రం యీ మల్లెచెట్టు ఆకులన్నీ దూయవలెననీ చూపిస్తూవుండే వాది. అతను వాటిని సంతోషంగాచూస్తూ యింటికి వెళ్ళేటప్పుడు తానుకోసిన పూలలో మంచివియేరి రత్తికి, పండ్లలో కొన్నిమంచివి వీరడికి యిచ్చేవాడు. వాళ్ళు ఒకళ్ళొకళ్ళు ముసిముసి నవ్వులతో పుచ్చుకునేవాళ్ళు.

ఒకరోజున వెంకన్నచౌదరి ప్రొద్దునే భోజనంచేసి మైసూరెడ్లబండిమీద ఒక్కడే తోటలోకి వెళ్ళాడు. నాటిదినం వీరడు నారింజకాయలు చాలా దిగుటచేత గ్రామంలో ఖర్చుకావని బండిమీదకట్టించుకుని బస్తీ వెళ్ళాడు. వెంకన్న బండిదిగి తోటకువెళ్ళి రత్తిని పిలి చాడు. ఇరువురు తోట అంతా తిరిగారు. ఆ రాత్రి పూసిన గులాబిపూలన్ని వెంకన్న తన ఉత్తరీయంలోకి కోసుకున్నాడు.

చెట్లన్నీచూచి పాకవద్దకువచ్చినారు. వెంకన్న ఆ పంచాదిలో చదికిలబడి రత్తినిగూడ కూర్చోమన్నాడు. రత్తియింట్లో యేడుస్తూన్న చంటిపిల్లవాణ్ణి ఎత్తుకుని వచ్చి పాలిస్తూ కొంచెమంత ఎడంగా కూచుంది. వెంక న్నచౌదరి ఆ మాటలు యీ మాటలు మాట్లాడుతూ రత్తిచేత మళ్ళీ మాట్లాడిస్తూ, తనకు చాలా పెళ్ళిసంబం ధాలు వస్తున్నాయనీ, అందులో ఓ సంబంధం కుదర బోతోందనీ, ఆ పెళ్ళికూతురు రత్తి అంతచక్కందని అంతే పొడువని ఆ కళ్ళుకూడా అట్లాగే మెరుస్తాయని మాట్లాట్టం ప్రారంభించాడు. రత్తి అన్నివిషయాలు

నిజమే అనుకుంది. తన ఆశామి పెండ్లికి తనుకూడా చాలా సంతోషించింది. కాని అంతలో వెంకన్నచౌదరి అందుకుని 'నాకు యిప్పుడు పెండ్లాడటం అందులో ఆ పిల్లను పెండ్లాడటం అంతగా యిష్టంలేదు. ఎందుచేత నంటే ఆ పిల్ల నీకంటె చక్కనిదికాదు. నీకంటె చక్కని పిల్ల దొరికితేగాని పెండ్లిచేసుకోవాలని యిష్టం లేదు' అన్నాడు.

'ఏం నేనంత చక్కనిదాన్నా' అంది రత్తి వెకిలిక లాడుతూ.

'నిజంగారత్తీ' నీ చక్కదనాన్ని వెయ్యికళ్ళతో చూస్తూవుంటా;

పిచ్చిపిల్ల ఆ మాటలలో వ్యంగ్యము గ్రహించుకో లేదు.

'అయినా దొరలకు నాతో పంతేమిటి. మాకొర తెప్పుడోయింటివారవుతారా. మాకు కొత్త దొరసా నమ్మగా రెప్పుడొస్తారా' అని తలచుకుంటూవుంటాము.

'దొరసానమ్మ వచ్చేంతవరకు నువ్వే దొరసాని వెందుక్కాకూడదు రత్తీ' అంటూ కొంచెమంత దాపుకి జరిగాడు వెంకన్నచౌదరి.

'నేనెట్లా అవుతాను దొరా' అంది ఆహాయికపు బింగంతో రత్తి.

'నేను నిన్నుచేస్తాను. అవతావా.రత్తీ' అన్నాడు.

'వద్దుదొరా, నన్ను నీపాలేరును యీపసిపిల్లల్ని యిట్ల బ్రతకనియ్యి' అంది.

వెంకన్నచౌదరి నిర్విణ్ణుడైపోయాడు. మామూలు ప్రకారం కొన్ని గులాబిపూలిచ్చి 'రత్తీ, యివి నువ్వు పెట్టుకుంటే బాగుంటాయి పెట్టుకో' అన్నాడు. రత్తి పూలు తననీలాలకొప్పులో సర్దుకుంది. అక్కడ వంకరలావుంది చూడు నేసర్దుతానని చౌదరిలేచి రత్తి తలమీద చెయ్యివేశాడు.

రత్తి గ్రహించుకుని 'చాల్లెండి దొరా' అని చెయ్యి పుమ్ముగుంది.

వెంకన్న రత్తిబుగ్గమీద కొట్టుతూ 'రత్తీ' అని యే మో చెప్పబోయాడు రత్తి కొంచెం కోపంతెచ్చుకుని 'వెళ్ళండి కాకుంటే పెద్దదొరతో చెప్పుతా'నంది.

చౌదరి మాట్లాడకుండా వెళ్ళిపోయినాడు.

3

మూడుసంవత్సరాలు గడిచినాయి పాలేరుకారు నాగయ్య కాలంచేశాడు. ఆకాలంలో రత్తికి వెంకన్న చౌదరికి యిట్టి సంఘట్టనము ఎప్పుడూ జరుగలేదు. వీరడు రత్తి మామూలు సుఖంగా మామూలు ఆనం దంతో ఆతోటలో కాలక్షేపం చేస్తున్నారు. చౌదరికి కూడా పెండ్లిఅయింది. ఒకపసిపిల్లవాడు కూడా గలిగాడు.

ఓరోజు వీరడు మామిడికాయలబండీ తోలించుకుని బస్తీ వెళ్ళాడు. వెంకన్నచౌదరి ఆ అవకాశంలో తన తోటలోకి వచ్చాడు. రత్తి వచ్చి కొత్తమొక్కలని పాతమొక్కలనీ చూపించింది. అన్నీ చూచింతరువాత వెంకన్నచౌదరి వీరడి పంచాదిలో కేవిడీ వేశినాడు. రత్తికూడా కూర్చుంది. ఆకబుర్లు యీకబుర్లూ మాట్లా డుతూ వెంకన్నచౌదరి,

'రత్తీ ఎన్నాళ్ళనుంచో నీమీద ఆశ, నెరవేర్చక పోతివిగదా' అన్నాడు. రత్తి భయము ఆశ్చర్యము చూపుచూ' ఏలినవారికే యిట్టిది కలిగితే మాకింకా దిక్కెవరు' అంది.

కాదు రత్తీ నువ్వుచాలా అందమైన దానివి అందుచేత నీమీద ఆశ. కాని నువ్వు నెనక మాఅయ్యతో చెప్పతా నన్నావెనకమా! భయంచేత వదిలిపోవాల్సి వచ్చింది ఆనాడు. కాని రత్తీ! నన్ను ఒక్కపర్యాయము'

దొరా తనుపాలేరుదానితో యిట్లామాట్లాట్టం తగదు వదిలివెయ్యండి అంది రత్తి.

వెంకన్న 'రత్తీ నీకుచీరెలు, కావలసిన వస్తువులు నీ పిల్లలకు చొక్కాలు అన్నీ తెచ్చియిస్తాను. నాదీ కోరికమాత్రం......' అన్నాడు.

రత్తి వెంటనే అందుకొని దొరా ఇస్తాడు అనుభ వించేవన్నీ తమరు దయచేసినవి కావా. ఈ అల్లరి ఒకటి కలిగించిన మాదొరవు నిన్ను అల్లరిపాలుజేసి నేను అల్లరి పడటం యిష్టంలేదు అంది అతి దీనంగా.

'మరుమాట చెప్పకురత్తీ, నీకొరకు యేమివచ్చినా జంకను. నామాట కాదనకు' మని చెయ్యిపట్టబోయి నాడు.

రత్తి పరుగెత్తి తనపాకలోదూరింది. చౌదరికూడా

లోనూ రత్తిని పట్టుకున్నాడు. రత్తి విదలించుకుంది. వాడు కొంచెం కోపం తెచ్చుకుని, 'ఎన్నివిధాలుగా నిన్ను బతిమాలినా నీమంకుతనం విడవవు. పెంకిపిల్లవు నీవు ఒప్పుకపోతే యేం జరుగుతుందో తెలుసా, మీరు నా తోటవిడిచి పోవలయును. ఇక్కడనుంచి నేనేమీ మీకు యివ్వను. నన్ను కాదని మా పూర్వోళ్ళు పీర డికి ఏమీ యివ్వలేదుగదా. మీకు చిట్టెడు గింజలుగూడా పుట్టనివ్వను. నువ్వు నీపిల్లలు నీపీరడు అంతా మాడిపో వలసి వస్తుంది. జాగ్రత్తగా ఆలోచించుకో' అన్నాడు చెయ్యివదలి వెనుకకుతిరిగి.

వాస్తవానికి జరిగే పరిస్థితులుగూడా యిటువంటివే. పీరడు రత్తి ఆతోటలో అఖండసౌఖ్యం అనుభవిస్తు న్నారు. అచెట్లూ ఆ పూలూ ఆపండ్లే కాకుండా చాలి నంత డబ్బూ బట్టలు అన్నీ దొరుకుతున్నవి సాహు కారుగారింటినుంచి !! ఇదికాదని పోట్లాడుకుంటే ఆ పూర్వోళ్ళు గిద్దెడు గింజలైన పుట్టనిమాట వాస్తవమే. పోనీ సాగుకూలుపోతే యిల్లులేదు. పీరడు కూలినాలి చేసి పగలల్లా చమటవోడ్చి చీవాట్లు దెబ్బలుతిన్న దిన ముకు వచ్చు కూలి మూడణాలు మాత్రం. దీంతో ము గ్గురు పిల్లలు మొగుడూ తనూ జీవనంచేసే దెల్లా అందు లో పీరడంటే కళ్ళతో కాస్తోంది రత్తి తను వ్యథనొం దినా పీరణ్ణి సుఖపెట్టాలనే కోరికగలది.

ఒక్కసారి పరిస్థితులు తెలుసుకుంది నిర్జీవమైన కళ్ళతో చూచింది. ఆతోట బయటిప్రపంచం అంతా అంధకారమయంగా కనిపించింది. తనపాతివ్రత్యంకోసం తనప్రాణంకంటే అధికంగా ప్రేమించే పీరణ్ణి పిల్లలను హింసపెట్టటం న్యాయంకాదనుకుంది. ఆఆలోచనా పరంపరలోనే కళ్ళ కన్నీళ్ళు కాల్వలై పారుతూంటే అవ్యక్తస్వరంగా 'మీచిత్తం' అన్నదిరత్తి. పాపం!

౪

పీరడికి తనులేకపోతే లోకమేలేదుగనుక రత్తి యీ అవమానానికి ఆత్మహత్యా ప్రయత్నాలేమీ చేయలేదు నిజంగా వాళ్ళిల్లిప్పుడు సకలవస్తువులతో నిండివున్నది. సాహుకారుగారింట్లో ప్రవేశిస్తూ వీళ్ళింట్లోనే వుండేది, కొన్ని నెలలు గడిచినాయి.

పీరడికి రత్తి ప్రవర్తనమీద కొంచెంకొంచెము అను మానం మధ్యమధ్య తగిలింది. కాని అయిద్దరికి గల అన్యోన్యప్రేమ దానిని తోలుకూపుండేది. ఇట్లుండగా గ్రామమంతా సాహుకారు వెంకన్న రత్తిని వుంచు కున్నాడని పుకారుపుట్టింది. ఇది సాకిపోయి ఓనాడు పీరడి చెవులోకూడా పడ్డది. దీంతో రత్తివిషయం బాగా అనుమానంలోకి వచ్చింది. రత్తి తనవిషయంలో యింత అన్యాయం చేస్తుందా అనుకున్నాడు. కాని సాహుకారు వెంకన్న తనమీద యింత అభిమానం చూపడానికి ఏదో ప్రత్యేక కారణం వుండాలనుకున్నాడు. పోనీ అడిగితే అని అతనికి తోచింది. కాని వారియుభయ మధ్యమున్న ప్రేమ తానే అపవిత్రత చేస్తాడేమోనని తో చింకో యేమీ అడుగుటకు సంకల్పించుకోనలేదు. కాని అనుమానపిశాచాన్ని వదులుకోనలేదు.

ఓరోజు వెంకన్న చౌదరి తోట చూడటానికి వచ్చాడు. పీరడు రత్తి తోట చూపిస్తున్నారు పీరడు ముందు నడుస్తున్నాడు. వెంకన్నచౌదరి తరువాత రత్తి పక్కగా నడుస్తోంది. సందుచూచి వెంకన్న రత్తిబుగ్గ గిల్లినాడు. రత్తి చిరునవ్వునవ్వింది. అనుమానం అవలం బిన పీరడు దీన్ని క్రీగంటచూచినాడు. కోపం తమా యించుకున్నాడు. మాదన క్లేవటించి ఆ సామిని యింటికి పంపేశాడు

రత్తి దోషిఅని నిర్ధారణయింది. తన్నింతగా లాలించి పూజించే రత్తి యిల్లా అయిపోతుందని స్వప్నేపి అను కోలేదు. ఇటువంటి కళంకినిని చూడనైనా తలచుకో లేదు. దీన్నెట్లా విసర్జించటమని ఆలోచించాడు. ఇక రత్తిని భరించలేననుకున్నాడు. నమ్మకద్రోహమునకు నమ్మకద్రోహమే ప్రతీకారమని యోచించి నిశ్చయించు కున్నాడు.

సాయంత్రం నాలుగు గంటలయింది రత్తి మామూ లుగా నీళ్ళకుగాను మోటబావివద్దకు వెళ్ళింది. పీరడు కూడా వెంట వెళ్ళినాడు రత్తి నీళ్ళకుగాను చేద నూతిలో వైచినది. నీరు పైకిలాగుతున్న సమయం చూచి పీరడు రత్తిని బావిలోకి ఒకతోపు తోసినాడు. అంతే. అయిదునిలువుల మోటబావికి రత్తి ఆహార మయింది.

రత్తి పడేపడటంతోటే వీరడిమనస్సు చలించింది. వాడు వెంటనే చేతులెత్తి మా రత్తి బావిలో పడ్డదిరోయని అరవటం మొదలెట్టాడు. నాలుగుపక్కల జనం పోగయ్యారు. వీరడు బావిచుట్టూ పరవళ్ళు తొక్కుతున్నాడు. ఎవరో బావిలోదిగారు. కాని రత్తిప్రాణాలు అదివరకే పోయినాయి. శవాన్ని పైట పారేశారు. వారు వీరు ఎట్లాపడిందని అడగ్గా నేనే తోశాను మాదొర చంపాడు అని ఏడ్చినాడు. ఎవరడిగినా యిదేస్మరణ. గ్రామమునసబు వెట్టీని కాపుపెట్టి పోలీసుస్టేషనుకు తెలియపరచెను. ఆ రాత్రే పోలీసు భటులు వచ్చి వీరణ్ణి పట్టి కట్టుకుపోయారు. షావుకారు వెంకన్నకూడా వెంట వెళ్ళినాడు.

౫

మరునాడు మేజస్ట్రేటువద్ద వెంకయ్య చౌదరి మీదను వీరడిమీదను రత్తిని చంపినారని కేసుపెట్టినారు పోలీసువారు. వెంకన్నచౌదరి యీ కేసుతో తనకేమీ సంబంధంలేదనీ తానా మధ్యాహ్నం తోట కేసి వెళ్ళనే లేదని వాదించినాడు. వీరడుకూడా వెంకయ్య నాటి మధ్యాహ్నం తోటవైపుకే రాలేదని తనే రత్తిని రెండుచేతులాపట్టి బావిలో త్రోశానని చెప్పుతూ తన దొరగారే చంపారని చెప్పినాడు. మేజస్ట్రేటు యీ అసందర్భంగావున్న వాఙ్మూలాన్ని తరచి తరచి అడిగాడు. వీరడు అన్నీ తానేచేశానని ఒప్పుతాడు కాని అఖరుమాట దొరగారు రత్తిని చంపారని మరచిపోడు. అతని బంధువులంతా అతని చుట్టూ చేరి 'యింటీ అటకతవక మాటల'ని మందలించి సరిగా చెప్పమన్నారు. 'అవును నేనే త్రోశాను. రత్తి చచ్చింది. దొరగారు చంపాడు. సరిగానే చెప్పుతున్నాను' అని అవురుమన్నాడు వీరడు. అక్కడున్న వారందరూ యితనికి పిచ్చియెత్తిందని నిర్ధారణచేశారు. ఆ మాటలువిన్న వీరడు పకాపక నవ్వాడు. కేసు సెషన్సుకు పంపబడ్డది.

సెషన్సు విచారణలోను వీరడు వాఙ్మూల మీప్రకారమే యిచ్చాడు. కాని షావుకారు వెంకయ్య ఎట్లా చంపాడంటే యేమీచెప్పడు. పోనీ ఆమాట మానుమని బోధించారు వాళ్ళవాళ్ళు. అది మానడు.

వీరడిబంధువులంతా ఎల్లాగైనా వీరణ్ణి బ్రతికించుమని ఒక న్యాయవాదిని వేసుకున్నారు. అతడు వీరణ్ణి రహస్యంగా ఒకచోట కూర్చోపెట్టుకొని ఎన్నో విధాల బుజ్జగించి బ్రతిమాలి మీదొర ఎట్లుచంపాడో చెప్పమన్నాడు. వీరడు ఆరహస్యం బయటపెట్ట దలచుకోలేదని నిష్కర్షగా చెప్పాడు. వకీలు 'నీకు వురిశిక్ష విధిస్తారు' అని భయపెట్టాడు. 'నేను దానికి ఎప్పుడా అని ఎదురుచూస్తున్నాను' అన్నాడు వీరడు. వకీలు తెలివిగా 'చచ్చిపోవుటకు పూర్వము నీదోషములు సమగ్రముగా చెప్పుకుంటే భగవంతుడు నిన్ను క్షమిస్తాడు చెప్పుకొమ్మ'ని చెప్పినాడు.

వీరడిబుద్ధి తిరిగింది. భగవంతుడు 'మారత్తినికూడా క్షమిస్తాడా,' అని అడిగినాడు. వకీలు ఓనన్నాడు. వీరడు జరిగినవిషయమంతా పూసగ్రుచ్చినట్లు చెప్పినాడు. చెప్పి 'మారత్తిని మాదొరగాదంటండి చంపింది బాబయ్యానన్ను పిచ్చివాడంటారు'అన్నాడు. వకీలు ఈవిషయమంతా రేపుకోర్టులో చెప్పుకోమన్నాడు కాని వీరడు నిరుత్తరుడయ్యాడు. చెప్పకపోతే వురిశిక్ష పడుతుందన్నాడు వకీలు. నేనే కోరతానన్నాడు వీరడు.

మరునాడు వకీలు జరిగినదంతా చెప్పి ఒకిద్దరు సాక్షులచేతకూడా చెప్పించాడు. కాని యీవిషయము నమ్మేవా రెవరు. వీరడు ఏమీచెప్పడు. తనే తోశానని దొర చంపాడని చెపుతాడు.

తీర్పరుల అభిప్రాయం న్యాయాధికారి అభిప్రాయం ఏకీభవించింది. వీరడు రత్తిని హత్యచేసి మతి చెడి తన దొరమీద త్రోయటానికి అబద్ధములాడుచున్నాడని నిర్ధారణ చేసినారు. ఉరిశిక్ష విధించినారు. వీరడాశిక్షను సంతోషంగా విన్నాడు. పోలీసువారు వచ్చి వీరణ్ణి వెంటపెట్టుకొని పోయేసమయాన వీరడు షావుకారు వెంకయ్యవంక తిరిగి 'నిజంచెప్పు దొరా' నువ్వుగాదు మా రత్తిని చంపింది? అన్నాడు. వెంకన్న చౌదరి కొయ్యబారిపోయినాడు.

గ్రుడ్డిలోకం ఎలా నిర్ణయించినా నిజానికి ఎవరిదీ పాపం!

—హరి రాధాకృష్ణమూర్తి.

కథ వ్రాయడం

ఆ రోజు ఆదివారము కావడంవల్ల భోజనాలు త్వరగా అయాయి నేను గదిలో కుర్చీమీద కూర్చున్నాను. ఎదురుగానున్న బల్లమీద నాలుగు తెల్లకాగితాలు, కలము, సిరాబుడ్డి ఉన్నాయి. గ్రామఫోను ప్లేట్లిచ్చిన వనితారత్నాల ఫుటోలు కొన్ని గోడను వ్రేల్లాడుతున్నాయి. నా ప్రక్కనున్న ఉయ్యాలలో మాఅబ్బాయి ఊగుతున్నాడు. గోడనున్న గంటల గడియారము లోన 'మినిటుహేండు' మాత్రము 'జ్వెలువ్ యార్డ్సు' సందెములో గబగబా పనిచేస్తోంది. ఆయాసంచేత దానికికల్గిన వగర్పు తక్క గదిఅంతా నిశ్శబ్దం. శాంతరసం అంతటా ఆవరించింది. నే నెల్లాగో చూస్తూ ఏదో ఆలోచిస్తున్నాను.

కొంతసేపటికి నారాజ్యం,

'ఎంతసే పాలోచన ? కాగితాలు కలము ఉంచేసరి మేమెవరం కనపడం అప్పుడప్పుడు గోడలమీద బొమ్మలు తక్క' అంది నెమ్మదిగా.

నేను నిజంగా సిగ్గుపడ్డాను. కాని అల్లాటి మాటలు నాకు తగలడం యిది తొంబదితొమ్మిదో పర్యాయం.

'నీ బాధ పడలేకుండావున్నాను. రేపు నీ చిత్రంకూడా అక్కడ తగిలిస్తానులే' అంటూ ప్రక్కకితిరిగిచూచాను. రాజ్యం ఉయ్యాలమీద ఆనుకుని చేతిలో తమలపాకులు పట్టుకుని నిలబడివుంది ఎంతసేపటినుంచో.

'ఏమిటా ఆలోచన !' అందిరాజ్యం మళ్ళీ.

'సువర్ణలేఖకు ఏంకథవ్రాద్దామా అని' అన్నాను తమలపాకులు అందుకుంటూ.

'నే జెప్పనా ?'

'ఇంకేంకావాలి'

'భీముని బలపరాక్రమాలు'

'నీ సౌందర్యమువలెనే అనన్యసామాన్యమైనవృటికి ప్రజలు అతిశయోక్తి అంటారు.'

'దమయంతి కష్టాలు'

'నేటి భారతనారీమణులకు ఆశ్చర్యంకలిగించలేవు, జాలి బుట్టించలేవు.'

'శివాజీ పౌరుషోదంతాలు'

'ఎడతెరపిలేకుండా పాడి కవికుమారులు విసిగెత్తివున్నారు.'

'అక్బరు పరమత సహిష్ణత !'

'వెయినోళ్ళ కీర్తించవలసిందే కాని యిప్పటివాళ్ళలో మతంగొఱకు దేవులాడేవారు తక్కువ. మాకు ఏ మతమైనా సరే ఏదోఒకటి ఉండడం కావలసింది అంటారు.'

'బాల్యవివాహాలు వద్దని' అంది రాజ్యం సందేహిస్తూ.

'శారదా చట్టముండగా వాటి అవసరమేమిటి ?'

'పోనీ గయ్యాళిభార్యనుకూర్చి వ్రాస్తే'

'బాగానే వుంటుంది కాని మాయ ప్రపంచం ఆలోచించకుండా వ్రాసినవాడి స్థితియిదంతా' అంటుంది.'

నేను తాంబూలంవేయడం సమాప్తమైంది. రాజ్యం మెల్లిగా మంచంమీద ప్రవేశించింది.

'ఇన్నిచెప్పినా మీకు నచ్చకపోయాక నే నేమి చేసేది ? ఇక రేపు ఆలోచింతునుగాని

యీవాళటికి కట్టిపెట్టండి'

'సరే యీవాళటికి ఆలోచించడం రేపు వ్రాయడం' అంటూ రాజ్యం ప్రక్కన కూర్చున్నా.

'ఇన్నికథలు వ్రాస్తారు ఏంలాభం? ఆడదాని మనసులోని సంక్షోభం తెలిసికోలేకపోయాక! మేం మాత్రం మీ చూపుల్లోని భావాలు తెలిసి ప్రవర్తించకపోతే బయలు వెడలుతాయి ధుమధుమలు, అన్యాపదేశాలూను' అంది రాజ్యం కణతలు రెండూ రెండుచేతుల్తోనూ పట్టుకుని.

నా రాజ్యంమాటలు నా భావాలిని లేపాయి. నవ్వువచ్చి తన కోమలకరపల్లవాలతో మనోహరవదనాన్ని మూసివైచికొందని ఆ రెండుచేతులు పట్టుకుని క్రిందికిలాగాను. కాని రాజ్యం పెదవులమీద చిరునవ్వైనా లేదు. కళ్లు ఎఱ్ఱబడ్డాయి. ముఖం మీద ఏదోబాధ పొడగట్టుతోంది. నేను సందేహంతో

'తలకాయనొప్పిగావుందా' అని ప్రశ్నించాను. రాజ్యం తలవూపింది ఔనన్నట్టుగా.

'అమృతాంజనం రుద్దనా?'

'ఎన్నిరుద్దకుండా మీతో చెప్పాలా! మీకుతుల్లే!' అంది రాజ్యం చురుకుగా.

'ఎప్పటినుంచి ఉంది యీబాధ' అన్నాను ఏమిటో.

'రోజూ రాత్రి ఉంటూంటుంది' అంది నవ్వుతూ.

నాలోఏమిటో విద్యుత్ప్రసారం అయింది.

'కారణం?' అన్నాను వెంటనే.

'కారణం చెప్పనా?'

'ఊఁ'

'కోపపడననండి'

అల్లాగే అన్నాను.

'మీరు తీరుబడిగావున్న కాస్సేపూ పనికిమాలినకథలు వ్రాయకపోతే...' అని ఆగింది రాజ్యం. నాకు నిజంగా కోపంవచ్చింది. కాని కోపపడనని మాటయిచ్చాను. కనుక కోపపడినట్టు తెలియకుండా ఒక వాడి నారాచం ప్రయోగిద్దామని 'ఆడవాళ్ళకి ఎంతసేపూ కావలిసింది అదొక్కటే' అన్నా హేళనగా.

అంతలో పిల్లాడు లేచి ఏడుపు ప్రారంభించాడు. రాజ్యం నాకేసి తీక్ష్ణదృష్టులతో చూస్తోంది. నేనేదో మంత్రముగ్ధుడనైపోయి మెల్లిగా ఉయ్యాలదగ్గరికెళ్ళి మా అబ్బాయిని ఎత్తుకున్నాను.

'నాన్నా! అమ్మకి 'ఆనొచ్చింది' చూడమ్మా. ఎల్లావుందో అడుగు' అన్నాను మా చిట్టాడిని.

'అమ్మా! ఆయి' అన్నాడు మావాడు రెండుమార్లు.

రాజ్యం ఆనందం పట్టలేకపోయింది. కుఱ్ఱాడు నా చంకలో ఉండగానే వాడికి ఊపిరిసలపకుండా ముద్దులవర్షం కురిపించేసి ఓరగా నాకేసి చూస్తో 'లేదురా మా చిట్టి తండ్రీ!' అంది.

'దొంగ తలనొప్పి!' అన్నాను నేను.

రాజ్యం మాటాడక ఊరికే నవ్వుతోంది.

'ఓహో! పిల్లాడిని ఎత్తుకోవడం లేదనా? అవును స్త్రీహృదయం తెలియడం కష్టమే. రేపటినుంచి యిరవై నాలుగుగంటలు అబ్బాయిని వదలిపెట్టనులే' అని మా అబ్బాయిని రాజ్యం ఒడిలో కూర్చోపెట్టాను.

—వేంకటశాస్త్రి.

పిస్తోలు

౧

రాత్రి ఎనిమిదిగంటలసమయము. హోస్టలులోని గదియందు విద్యుద్దీపము వెలుగుచుండెను. ఒక యువకుడు కుర్చీయందాసీనుడై యుండెను. ఎదురు మేజాపై నొకపుస్తకము తెరువబడియుండెను. యువకు డప్పుడప్పుడు పుస్తకమునందు గుర్తుల నుంచుచుండెను. ఎల్ల దిశలు నిశ్శబ్దముగా నుండెను.

హఠాత్తుగా గదికవాటము తెరువబడెను. యువకు డదరిపడెను. గదిలోనికి నవయువకు డొకడు ప్రవేశించి తక్షణమే కవాటమునకు గొళ్ళెము వేసెను. ఆ యువకు డటనున్న మఱియొకకుర్చీపై గూలబడెను. వాని యుడుపులు ధూళిధూసరితములై యుండెను. ముఖమున భయము తాండవమాడుచుండెను. అతని దీర్ఘావయవములనుండి ముచ్చెమట లురులుచుండెను. యువకుడు నవయువకుని యాతురతను జూచి విస్మయముతో ప్రశ్నించెను.

'రామనాథ్! సమాచారమేమి? ఏల భయపడుచున్నావు?'

రామనాథుడు మౌనము ధరించియుండెను. కేవలము వేగముగా శ్వాసించుచుండెను.

కొంతసేపటికి 'విషయ మేమిటో వినదగినదేనా? ఏమి' అని మరల యువకు డడిగెను.

'సి. ఐ. డి. చేతిలో నుండి తప్పించుకొని పరుగెత్తుకొని వచ్చితిని.'

'(అసహ్యమును వెలిబుచ్చుచు) నీవు పట్టుకొనబడిన యెడల బాగుండెడిది.'

'సంగమలాల్! ఏల యిట్లనుచున్నావు?'

నీ వేనో యొక దినమున పట్టుకొనబడుదువనియే. అందుచే నీ వెంతశీఘ్రముగా పట్టుకొనబడిన నంత మేలు.'

'మిత్రుడవై యిట్లు పలుకుచున్నావా?'

'నీ కార్యములే యిట్లున్నవి. ఈ విధమున నీ బ్రిటీషుసర్కారును తల్లక్రిందులు చేయగలెనని దలచుచున్నావు. ఇంతకుమించిన మూర్ఖత్వ మింకేముండును? ఒక సామాన్యపు సి. ఐ. డి. ని చూచినంతనే నీస్థితి యిట్లున్నది—మరి; బ్రిటీషు సర్కారును తల్లక్రిందులు చేయ తలచుచున్నావు. నీ తెలివి యేమైనదో భగవంతున కెఱుక.'

'పరిణామ మేమైనను ప్రయత్నమేమో చేయుచునే యుండవలయును.'

'ఇది ప్రయత్నమా! దీనిని నీవు ప్రయత్నమందువా? ఇది బ్రిటీషుసర్కారును తల్లక్రిందులుచేయు ప్రయత్నము గాదు. ఆత్మహత్యా ప్రయత్నము. దీనిలో నీవు నిశ్చయముగా విఫలుడగుదువు.'

'ఏమైన నగుగాక! రోటిలో తలదూర్చి రోకట పోటులకు వెఱువనగునా?'

'అట్లయిన వెఱవకుము. కాని యీ దీనునిమాత్రము రక్షించుము.'

'నీవు బ్రతికే యున్నావు. నిన్నెవ రిచట తినివే యుచున్నారు? (చిరునవ్వు నవ్వెను.) 'నీ విట్లు సి.ఐ.డి. యొద్ద తప్పించుకొని నాయొద్దకు బరుగెత్తివచ్చుచున్న యెడల నే నెంతకాలము సురక్షితముగా నుండగలను. నీ కింకెక్కడను చోటుదిక్కు లేదా!'

'మనుష్యు డాపదలయందు మిత్రులసహాయము గోరును.'

'క్షమింపుము. నీ వెప్పుడు విప్లవకారుల సంఘమునందు చేరితివో అప్పుడే మనస్నేహము సమాప్తమైనది. మన యభిప్రాయములు వేరు. ఆదర్శములు వేరు. ఇక స్నేహ మేల భిన్నము కాకుండును?'

'సంగమలాల్! నీవిద్య, నీపోషణమును, నీజీవనమును, యే నీ అన్నయందాధారపడియుండునో అతడు కేవల మన్యాయముగా అనుమానముపై బట్టుకొనబడి కారాగారమున నుంచబడియు, నిన్నుగూడ అనుమానించి సి. ఐ. డి. హాయిగ కూర్చుండనీయక నీవెంట

నంటియున్నప్పటికిని నీవు విప్లవసంఘములో నుండెక వానియందు సానుభూతిజూపకయున్నప్పుడు నీవు చెప్పినదంతయు నిజము. నాస్థితియు నిట్లే యున్నది. నా యన్నను సి. ఐ. డీ. లు పట్టుకొని జైలునం దుంచియున్నారు. అతడు నిర్దోషియని నే నెఱుంగుదును. ఈశ్వరునకును తెలియును. అతడు జైలునకు పోగానే నా చదువు ముగిసెను. దినము గడచుట కష్ట మాయెను. నేను ఱొచ్చుటచేని నౌకరి చేయదలచితిని—ఒకటి, రెండు చోట్ల చేయనుగూడ చేసితిని. కాని సి.ఐ.డి.ల కృపవల్ల అక్కడను ఉండజాలకపోతిని. నే నెచ్చటికి పోయిన అచ్చటికల్లను సి.ఐ.డి. చేరుచుండును. వేట కుక్కలు వెంటబడిన కుందేలువలె నాగతి విషమావస్థయందున్నది. ఇప్పు డేమి చేయవలెనో నీవే చెప్పుము—సంగమలాల్! నా హృదయమునందు ద్వేషాగ్ని ప్రజ్వరిల్లుచున్నది. చీమకూడ అణగియుండ నిష్టపడదు. నే నన్నెనో మనుష్యుడను.'

'ఎవడు విప్లవకారుడని అనుమానము దగులునో వానిని జాగ్రత్తతో కనిపెట్టియుండుట సి. ఐ. డి. ల పని; సి. ఐ. డి. శాఖ ఈ పనికొఱకే జీతమును బొందుచున్నది.'

కనిపెట్టియుండుటకును, వెంటబడుటకును భేదమున్నది. నీ వా భేదమును గ్రహింపలేవు. ఏలనన నీ వా యాపదలకు లోనుగాలేదు. నేను లోనైయున్నాను. అందువలన నేను ఆ భేదములను బాగుగా ఎఱుంగుదును. నేను రెండుచోట్ల నౌకరిచేసితిని. సి.ఐ.డి. కనిపెట్టియుండినయెడల నా నౌకరి స్థిరముగా నిలచియుండెడిది. కాని, సి. ఐ. డి. ఏమిచేసెనో నీ వెఱుగుదువా? నేను నౌకరిగా నుండినవానితో 'వీడు విప్లవసంఘమునకు చేరినవాడు; వీనిని మీవద్ద నుంచుకొనకుడు' అని తెల్పెను. నే నారెండుచోట్లనుండియు గెంటివేయబడితిని. నిశ్చింతగా నిలుచుకొని నాలుగు దినములు గడపుకొనుటకు నా కింతస్థలమైనియు లేదు. ఈగతి నన్ను పిచ్చివానినిగా జేసివేసినది. నే నిప్పు డేమి చేయుచున్నానో ముం దేమిచేయుదునో నాకే తెలియదు.

సంగమలాలు (కొంతసేపువఱకు మౌనముగా కూర్చుండి) 'నీ స్థితి శోచనీయముగా నున్నదనుటలో సందేహములేదు. కాని నీ విప్పటికైనను విప్లవసంఘములో లేవని సి. ఐ. డీ. లకు నమ్మకము పుట్టించుము? అప్పుడే వారు నీవిషయము వదలివేయుదురు.' అనెను దానికి రామనాథుడు 'కాని నే నెచ్చటనుండగలను. నేను నీవద్ద నుండుటకు తయారుగా నున్నాను. చెప్పుము. నన్ను నీవద్ద నుంచుకొనెదవా?' అని ప్రశ్నించెను.

'నా:ద్దనా! ఇది కానిపని. నే నన్నెనో విద్యార్థిని. నాకును నీకును ఏమి సంబంధము?'

'(కుప్తముగా నవ్వుచు) అందఱును ఇట్లే యందురు. నా కెక్కడను చోటులేదు......సరి నేను నీసమయమును వ్యర్థపుచ్చను. నా కొక్కలోటా నీళ్ళిమ్ము. నే వెళ్లెదను.'

రామనాథుడు ఎట్లయిన గదివిడచిపోయిన చాలునని సంగమలాలుడు తలచుచుండెను. కాన అతడు తొందరగా లేచి ఒకగ్లాసులోటా తీసుకొని నీటికొఱకు వెలుపలికిపోయెను.

అతడు వెలుపలికి పోవుచుండగానే రామనాథుడు కుర్చీమీదినుండి లేచి తనజేబులోని పిస్తోలును బైటికి దీసెను. గోడ కానించియుంచిన రెండుట్రంకులలో నొకదానిని తెఱచి రామనాథుడు తన పిస్తోలును పడవేసెను. తా నెప్పటివలె కుర్చీలో వచ్చి కూలబడెను.

అప్పుడే సంగమలాలు గ్లాసుతో నీరుతీసుకొని గదిలో ప్రవేశించి రామనాథునితో 'చూడు! ఎంత చల్లటినీరు తెచ్చితినో! నా నీటికూజా పగిలిపోయినది. అందుచేత యింకొకచోటనుండి తేవలసివచ్చెను. రేపు కూజాను తెప్పించుకొందును' అని పలికెను.

రామనాథుడు నీరుద్రాగి సంగమలాలుని అభినందించుచు 'సరి పోయివచ్చెదను' అనెను.

సంగమలాలుడు నవ్వుచు 'నీ స్థితి జూచిన నాకు చాల జాలికలుగుచున్నది. కాని యేమి చేయుదును? నీవు మాత్రము యీమార్గమును వదలివేయుట మంచిదని నేను నొక్కి చెప్పుచున్నాను.'

'ఏమి కాగలదో చూచెదను. భవిష్యము నాయధీన మందు లేదు' అనిపలికి రామనాథుడు గది వదలి వెడలి పోయెను. సంగమలాలు ఒకసంతోషనిశ్వాసమును విడచి తనస్థానమందు కూలబడెను.

౨

ఇదంతయు జరిగిన మరుసటిదినము ఉదయము 6 గంటలకు పోలీసులు హాస్టలును ముట్టడించిరి. రామనాథుడు ఇచ్చటికివచ్చినసంగతి తెలిసినందున పోలీసులు సోదాచేయుచున్నారు కాబోలు నని సంగమలాలు తలచెను. రామనాథుడు తనగదిలో కూర్చుండియుండుట ఎవ్వరును జూడలేదుగదా యని చాల సంతోషించుచుండెను. అతనిగది సోదాచేయబడినంతనే యొకపిస్తోలు చిక్కెను. పోలీసులు సంగమలాలుని రిమాండులో నుంచిరి. సంగమలాలుమీద హఠాత్తుగా పిడుగుపడినట్లాయెను. పిస్తోలు తనగదిలో కెట్లువచ్చెనో యతని ఆకళింపుకురాలేదు.

పోలీసులు ప్రశ్నింపగా అతడు 'పిస్తోలు యెచ్చట నుండివచ్చినదో నాకు తెలియదు. నాయొద్ద ఎప్పుడును పిస్తోలు లేదు' అనెను.

'నీవద్ద కెవ్వడైన విప్లవసంఘపుమనుష్యుడు వచ్చు చుండునా?'

సంగమలాలునిధ్యానము రామనాథునివైపు మరలెను. రామనాథుడు నిన్న నావద్దకు వచ్చెనని తెల్పుదునా యని యతడు ఆలోచించుచుండెను. కాని చెప్పుటచే నొందట; రామనాథునికి విశ్వాసఘాతము చేసినట్లగును. పైగా తాను విప్లవసంఘమునకు సంబంధించినవాడే నని తేలును. కావున అతడు 'నావద్ద కటువంటిమనుష్యు లెవ్వరును రారు.' అని చెప్పెను.

'నీవద్ద కెవ్వరెవ్వరు వచ్చుచుందురు' అని పోలీసు ఇన్స్పెక్టరు మరల ప్రశ్నించెను.

సంగమలాలు కొందఱు బంధువులపేర్లను స్నేహితులపేర్లను తెల్పెను కాని రామనాథునిపేరు చెప్పలేదు.

'నిన్న నీవద్ద కెవ్వరైనా వచ్చిరా?' అని ఇన్స్పెక్టరు మరల నడిగెను.

సంగమలాలునిహృదయము తీవ్రముగా కొట్టుకొనసాగెను. రామనాథుడు ఇచ్చటికివచ్చినసంగతి పోలీసులకు తెలిసినదికాబోలునని అతడు భయపడసాగెను. రామనాథునిపేరు తెల్పుదునా వద్దా యని యతడు క్షణికి తెచ్చుకొను విరళె నభినముంది ఆలోచింప దొడగెను. రామనాథునిపేరు తెల్పుట యుచితముగా దని యతడు ఆలోచించి నిశ్చయించుకొనెను. కావున అతడు ఇన్స్పెక్టరుతో 'లేదు నిన్న నావద్ద కెవ్వరును రాలేదు' అనెను.

ఇంకేమిప్రశ్నలు వేయబడలేదు. కావలసినది వ్రాసుకొనిన పిమ్మట పోలీసులు సంగమలాలుని తమతో గూడ తీసుకొనిపోయిరి. వారుపోయిన తర్వాత హాస్టలులోని బాలురు తమలో మాట్లాడుకొన దొడగిరి.

మొదటివాడు :—నిన్నటిరాత్రి సంగమలాలుని గదిలోనికి యొకయువకుడు పోవుచుండగా నేచూచితిని.

రెండవవాడు :—నారూమ్‌నుండి వాడు ఒకగ్లాసు నీళ్ళు తీసుకవెళ్ళెను. ఎవరికొరకు నీళ్ళు తీసుకొనిపోవు చున్నావని నే నడుగగా నామిత్రుడొకడు వచ్చియున్నాడు వానికొఱకని చెప్పెను.

మూడవవాడు:—ఈ సంగతి సంగమలాలు పోలీసులతో యేల చెప్పలేదు? ఏదో రహస్య ముండును.

'నీవు పోలీసులతోటి ఈసంగతిచెప్పక మంచిపని చేసితివి.'

'చెప్పేటందుకు నా కేమి పనిగలిగినది. సాక్ష్యము లోనికి అనావశ్యముగా లాగబడెదను. అంతేగాక సంగమలాలు మనమిత్రుడు గదా. వాడు చాల సజ్జనుడు! అతడు విప్లవకారుడుగా నుండునని మన కెప్పుడును సందేహముదగుల లేదు.'

'అరే బాలోచ్! ఈ రోజులలో ఎవరినిగురించి నిర్ధారణచేసి చెప్పుట బహుకష్టము.'

'పిస్తో లుండినదెచ్చట; ట్రంకువెనుక గదా! బాగు! యెచ్చటనైన యిటువంటివస్తువుల నావిధముగా నుంచెదరా! అవితెలవి గాబోలు.'

'చాలా మూర్ఖపుపని చేసినాడు. ఇటువంటివస్తువల నీవిధముగా నుంచగూడదు.'

'ఈ సమయము బహు చెడ్డది. లేకుండిన యెవడీ దీక్షలములో శోధించుటకు వచ్చును?'

'ఎవడో ముక్కును బాగుగా నటించియుండును.'

'నిన్న వానివద్దకు వచ్చినవాడు సి.ఐ.డి.ల మనుష్యుడుగా నుండవచ్చును.'

'కాదు కాదు సి.ఐ.డి.ల మనుష్యుడుగా నుండడు, సంగమలాలు సి.ఐ.డి.ల మనుష్యుడైన తనమిత్రుడని చెప్పడు.'

'మిత్రుడుగా నుండవచ్చును సి. ఐ. డి. లలో చేరియుండవచ్చును. ఈ దినములలో నెవరిని నమ్మరాదు. మిత్రులే తఱచుగా మోసగించుచుందురు.'

'బాగుగా చెప్పితివి. సమయము చాలా చెడ్డది. ఏమైన నగుగాక సంగమలాలు అపరాధులలో చిక్కుకొనెను. శిక్షింపబడక తప్పించుకొనలేడు.'

'మిత్రమా! మనము కేసువిచారణ రోజులలో పోవుచుండవలెను.'

'అట్లయిన హోస్టలునుండి వెళ్ళగొట్టబడెదవా?'

౩

సంగమలాలు జైలునందు తలవంచుకొని కూర్చుండియుండెను. బంధింపబడిన పిమ్మట వాని కిప్పు డేకాంతవాసము లభించెను. అత డనేకవిషయముల నాలోచించుచుండెను. తనగదిలోనికి పిస్తోలెట్లువచ్చెనా యని అతడు చాల ఆశ్చర్యపడుచుండెను. రామనాథుని పై వానికి అనుమానము తగిలెను. కాని యిట్లు చేయుటలో రామనాథుని యభిప్రాయమతడు గ్రహింపలేకపోయెను. రామనాథుడు తనగదిలో పిస్తోలుంచియుండునా? నన్ను చిక్కించుకొనుటకా? నన్ను పట్టించుటలో రామనాథునికి వచ్చు లాభమేమి? బహుశవాడు సి. ఐ. డి. లలో కలసియుండునా? అయినను వానికి వచ్చులాభమేమి? సి. ఐ. డి. లు ఈ విధముగ నెప్పుడు కేసులపెట్టి తమకార్యసాధనముల నాపించుచుందురా! లేదు! అందఱును మోసగాండ్లు కానేరరు. రామనాథుడు విప్లవసంఘమందున్నాడని నిశ్చయముగా తెలియుచున్నది. సి. ఐ. డి. లలో చేరియుండు ననుసందేహామే వ్యర్థము. ఈ హోస్టలునందు పిస్తోలుంచుటకు వా డొక డుండవచ్చును. సోదాచేయుటకు వచ్చుచున్నారని తెలిసి వాడు తన పిస్తోలును నాగదిలో నుంచియుండవచ్చును.

ఇట్లాలోచించుచుండ నతని తల తిరుగ దొడగెను. అతడు నాలోచించుట నిలిపివేసెను. ఇప్పుడు వాని కొకభ్రమ మాత్రము తొలగిపోయినది. నిర్దోషులైనవారు పోలీసులచేతులలో చిక్కరని యతనికలంపు. నేడతని యీభ్రమ దూరమైపోయెను. అతడు నిర్దోషముగా చిక్కుబడియుండుననె నమ్మకము సంగమలాలునకు కలిగియుండలేదు. కాని నిర్దోషులుకూడ పోలీసులచేతులలో చిక్కుపడెదరని యత డిప్పుడు నమ్మదొడగెను.

ఈ సమయముననే వాని గదిద్వారము తెఱువబడెను. ఇద్దఱు బంట్రోతులు లోనప్రవేశించిరి. వారిలో నొకడు—'లెమ్ము; నీ విచారణ జరుగనున్నది' అని సంగమలాలుని పిలచెను.

సంగమ:—ఎవని ఎదుట

బంట్రోతు:—అది మా కేమి తెలియును. ఎవరియెదుట జరుగునో ముందు తెలియగలదు.

సంగమలాలు లేచి బంట్రోతులవెంట నడచెను. బంట్రోతులు వాని నొకగదిలో ప్రవేశపెట్టిరి. ఆ గదిలో నొకమేజాయుండెను. దానివద్ద మూడుకుర్చీలుండెను. వానిలో రెంటియందు ఇద్దఱు భారతీయులు కూర్చొనియుండిరి. ఒకడు పాశ్చాత్యవేషములో నుండెను. మఱియొకడు భారతీయులదుస్తుల ధరించియుండెను.

బంట్రోతులు సంగమలాలుని గదిలో ప్రవేశపెట్టి తిరిగి వెళ్ళిపోయిరి. పాశ్చాత్యవేషమునందున్న వ్యక్తి కుర్చీనిచూపుచు సంగమలాలుని కూర్చొనుడని చాల నమ్రభావముతో పలికెను.

సంగమలాలు కూర్చొనెను. అప్పుడా వ్యక్తి 'ఏమియు కష్టములు లేవుగదా' యని అడిగెను.

సంగమలాలు హృదయమందు ఆలోచించెను 'నేను నిర్దోషినని వీరికి తెలిసినట్లున్నది. అందుకనే వీరు నా కింతగౌరవము చేయుచున్నారు.' అని

తుకెడు తలచి 'కొంచెము కష్టముగా నున్నది' అనెను.

'ఇది జైలునిబంధన. కాని నీవు తలచినయెడల త్వరలో విడుదల చిక్కగలదు.'

'అవును. మీ రట్లుచేసిన బాగుండును. నన్ను చాల కరుణించినట్లు' అని సంగమలాలు తనయామాయికత్వమును వెళ్ళబుచ్చెను.

వారిలో నొకడు సంగమలాలుని అమాయికత్వమునకు నవ్వుకొనెను. 'అవునవును. కాని నీవు నా ప్రశ్నల కన్నిటికి జవాబు చెప్పినయెడల నిన్ను విడిపించెదను.'

'అడుగుడు అడుగుడు నే నబద్ధము చెప్పువాడను కానని నమ్ముడు.'

'నీజట్టులో నెందరున్నారు? వార్ల పేర్లేమి?'

సంగమలాలునకు ఆకాశశిఖరమునుండి ఒక్కసారి నిరాశాబిలమున బడినట్లాయెను. అతను తడబడుచు 'నాజట్టు! ఏజట్టు? నా కేజట్టును లేదు.' అనెను.

'ఇదిగో! అబద్ధము చెప్పుచున్నావు. అన్నియు తెలుసును. విసుకలబొందగోరినట్లయిన అంతయు విపులముగా చెప్పివేయుము' అని కర్కశస్వరముతో నడిగెను.

సంగమలాలు నిరాశచెందసాగెను. అతనియాశలన్నియు రెప్పపాటులో పొగవలె పైకెగిరి అదృశ్యమైపోయినవి.

'నేను నిర్దోషినని ఈశ్వరునకు తెలియును. నా కేజట్టును లేదు. నేను యేజట్టునందును చేరియుండలేదు' అని దీనముగా బలికెను.

భారతీయులదుస్తులు ధరించినవాడు రెండవవానితో 'ఈవిప్లవకారులు ఎంతటి ఆశ్చర్యకరమైన యాభినయమును నేర్చియున్నారు.'

రెండవవాడు :—'వీరు ఆరితేరినవారు పాపమార్గమున దెల్పుడు.'

వీరిసంభాషణ విని సంగమలాలునకు చాల బాధగలిగెను. తనసత్యసంధతను విశ్వాసపాత్రతను వీ రీయర్థము దీయుచున్నారు! మనుష్యునిపై మనుష్యునికి ఇంతటి అవిశ్వాసమా! తాను ఒకకల్పితజట్టును, దాని కల్పితమనుష్యుల పేర్లను, చెప్పినయెడల మా అబద్ధమును నమ్ముటకు సంసిద్ధులయ్యెదరుగదా! కాని నిజము చెప్పి నిర్దోషులగుట యందు వీరికి నమ్మకములేదు. ఇచ్చట దోషమును యొప్పుకొనుటయే సత్యత, విశ్వాసపాత్రత! మన జాల తారతమ్యము నెఱుగువాడును, ప్రపంచములోని నిర్దోషియును, సత్యవంతులును కూడ నుందురను నమ్మకముగలవారును నుందురను విశ్వాసము గలవారు వీరిలో నొకడుకూడ లేడా!

సంగమలాలుడు మౌనముగా నుండుటజూచి 'ఏమిటాలోచించుచున్నావు! నీవు ఈవేషములతో మమ్ముల మూర్ఖులజేయలేవు. మేము మనుష్యులముఖమును జూచి వా డెటువంటివాడైనది తెలిసికొనగలము.'

వాని యీఅహంకారపూరితవాక్యముల విని సంగమలాలునకు నవ్వువచ్చెను. మరల అతడు వానివైపు జూచుచు 'వీడు మనుష్యుడా లేక కొయ్యబొమ్మయా! దుష్టులవలన నితడేకో యొకయుద్యోగిగ నగుపడుచున్నాడు. గొప్పజీతమును బొందుచుండును. ఆహా! ఈశ్వరా! నీమాయకూడ అపారమైనది గదా!' అని తలచెను.

భారతీయవేషధారి :—'ఏల నవ్వుచున్నావు? ఇచ్చట వేషములతో కాలము బుచ్చుట సాగదు. మేము రాత్రింబగళ్ళు నీవంటివారితోనే కాలముబుచ్చుచుందుము.'

'మీకు నామీద నమ్మకములేని నన్ను మొదటనుండియు దోషియని నిర్ధారణచేసుకొని యున్నప్పుడు నే నేమిచెప్పదలచుటయు వ్యర్థమేయగును.'

పాశ్చాత్య :—'నిజమైనసంగతి చెప్పినయెడల మాకు నమ్మకము గలుగును.'

సంగమలాలు:—(ఉద్రేకములో) 'నేను అహింసావాదపక్షపాతిని హింసావాదమైన విప్లవమునందు కొంచెమైనను నమ్మకములేదు. కాన నాకు విప్లవసంఘముతోను, విప్లవకారులతోను సంబంధ మెట్లుండును?'

పాశ్చాత్య :—'నీవు అబద్ధము చెప్పుచున్నావు. అందుచే నీమాటలయందు మాకు నమ్మకము గలుగుట లేదు.'

సంగమలాలున కసహ్యముబుట్ట తలవంచుకొనెను. వీరితో మాట్లాడుటకుగూడ అవమానమని తలచెను. కాని మరల నతడు పాశ్చాత్యవేషధారిని జూచి 'నాగదిలో మీకు పిస్తోలు దొరికినది. మీరు నామీద కేసు చేయుడు. శిక్ష విధింపుడు. ఇంతవఱకును మీయుద్యోగధర్మము నెరవేర్చుడు. ఇందుకు నే నేమి కోపగించుకొనను. కాని మీరు నన్ను విప్లవకారుల సంఘపుమనుజుడనని దలచుచున్నారు. పైగా నాచే అట్లు ఒప్పింప దలచుచున్నారు. ఇది కేవల మన్యాయము. దౌర్జన్యము.'

ఐరోపీయవస్త్రధారి:—'ఏమైనను సరి మేము నీకు ఆలోచించుకొనుటకు అవకాశ మిచ్చెదము. నీవు యీ విషయమై బాగుగా నాలోచించి రేపు మాకు చెప్పుము.'

సంగమలాలు దీని కేమియు జవాబియ్యలేదు.

౪

సంగమలాలు బంధింపబడిన నాల్గవరోజున వాని తండ్రి అతనిని చూచుటకు వచ్చెను. అతడు మరియొక యూరిలో నివసించుచుండెను. అతనికి తంతిద్వారా సంగమలాలు బంధింపబడిన సంగతి తెలిసెను.

సంగమలాలునితండ్రి పుత్రునియెదుటకు వచ్చుచుండగనే 'పుత్రా! నీ విదేమి చేసితివి? అని కరుణస్వరములో నడిగెను.

'నే నేమి చేసితిని! నే నేమియు చేయలేదు' అని కలవరపాటుతో సంగమలాలు ఉత్తర మిచ్చెను.

'నీ వేమి చేయనియెడల పోలీసులు నిన్ను పూర్కే బంధించిరా?'

'నాగదిలో పిస్తోలు చిక్కినది. అందువలన చిక్కితిని.'

'కారణములేక పోలీసు లెట్లు బంధింపగలరని నేను చెప్పినదాని తాత్పర్యము. చాల సంతాపకరము! నీకు పిస్తోలు నుంచుకొనవలసిన యవసర మేమి వచ్చినది?'

'పిస్తోలు ఎప్పుడు ఎట్లు వచ్చినదియుగూడ నాకు తెలియదు.'

'నాకుగూడ అబద్ధము చెప్పుచున్నావు! నేను పోలీసులమనిషినికాదు గదా!'

(సంగమలాలు ఉలికిపడి) 'అయితే మీకుగూడ నామీద నమ్మకములేదా?'

(దుఃఖముతో) 'ఎట్లు నమ్మగలను. నీవు నీ జీవితమును చెడుపుకొంటివి. నీమీద నాకెన్ని ఆశలుండెనో వాని నన్నిటిని మట్టిలో కలిపితివి.'

సంగమలాలుని కండ్లముందట చీకటి వ్యాపించెను. వానికి జైలుఖానాలోని సమస్తవ్యవహారములు తనకు విరుద్ధముగా నగుపడుచుండెను— నే నీజైలుఖానాలో నుండి వంతవఱకు ప్రపంచమంతయు నాకు విరుద్ధముగానే యుండును. ఎవరును నామాటనమ్మరు. (తండ్రితో) 'తండ్రీ! నా యెదుటనుండి కదలిపొండు. లేనియెడల నేను పిచ్చివాడనై పోదును.'

* • • •

పదునైదుదినముల పిదప సంగమలాలునికేసు విచారణకు వచ్చెను. సంగమలాలునకు విప్లవసంఘమునకు సంబంధమున్నదని పోలీసుల కేమియు ఆధారము చిక్కనందున 'లైసన్సు' లేక పిస్తోలుంచుకొనెనని వాని మీద కేసుపెట్టిరి.

న్యాయాధికారి:—(పిస్తోలును చూపించి) 'ఈ పిస్తోలు నీదియా?'

సంగమలాలు:—'నాది కాదు'

న్యాయాధికారి:—'అయితే ఇదిఎవరిది'

'అది నాది' యని దర్శకబృందమునుండి ఎవడో అఱచెను. దానివెంటనే ఢాం! యను శబ్దము గలిగెను.

• • • •

రామనాథుడు జైలునందు బంధింపబడియుండెను. సంగమలాలు వీనిని చూచుటకువచ్చెను. రామనాథుడు సంగమలాలుని జూచి నవ్వుచూ—'ఏమి మిత్రమా! నీవు విడుదలచేయబడితివిగదా? ఇప్పుడు నీమీద ఏమియు నేరములేదు గదా?'

'లేదు! ఇప్పు డేమియు లేదు. నా గదిలోని పిస్తోలును నీవే యుంచితివని యొప్పుకొన్నప్పుడు ఇంకనూ నామీద నేముండును? కాని ఇదంతయు నీవెందుకు జేసితివి?'

'సంగతి ఏమిటన - నిన్ను హాస్టలులో కలసికొనిన

కోటున సి. ఐ. డి. నావెంటనంటియుండెను. నన్ను పట్టుకొని సోదా చూచినయెడల నావద్దనుండు పిస్తోలు బయటబడునని తలచితిని. అందువలన యొకటి; రెండు దినములవరకు ఈపిస్తోలు నెచ్చటనైన మరల తీసుకొన గలుగునటువంటిచోటునం దుంచుదునాయని యాలోచించితిని. ఆఉద్దేశ్యములో నేను నీ కోదిలోనికి వచ్చి పిస్తోలునుంచి వెళ్ళితిని. ఒకటి రెండుదినముల పిమ్మట మరల నేను వచ్చి పిస్తోలు తీసికొనిపోయి యుందును గాని ఇంతలో నీవు బంధింపబడితివి. నీవు బంధింపబడినసమాచారము వినినప్పుడు నాకు చాలదుఃఖము గలిగినది. నిన్ను తప్పింపవలయునని కోరిక గలిగినది. కాని సాహసింపలేకపోతిని, నీకేసు జరుగుచుండెడిదినమున నేనిక నుండలేకపోయితిని. నేను దర్శకబృందముతో కలసి కోర్టురూమునందు ప్రవేశించినపుడు 'అది నాది' అని చెప్పితిని.'

సంగమలాలు :—'కాని పిస్తోలును నీవు యెవరి వైపు కాల్చితివి ?'

రామనాధుడు :—'ఎవరివైపును గాదు. కప్పువైపున కాల్చితిని'

'ఏమి !'

'నావద్ద పిస్తోలుండెను. కాన దాని నుపయోగించుటకొఱకు—అది కాలినప్పుడు నాకెంతటి యానందము కలిగెను. గొప్పకల్లోలము జరిగినది. న్యాయాధికారి తనకుర్చీనుండి దొర్లిపడెను' అనిచెప్పి పక్కున నవ్వెను.

'నీవు ఎవ్వరిని చంపక మంచిపని చేసితివి.'

'నీమాటలను చాల విచారించిచూచితిని. కడపట ఈనిరపరాధులైన యుద్యోగులను చంపుటవలన ఏమియూ లాభములేదనియూ, వీరత్వముగా దనియూ, ఈవిధమున మనము దేశమున కెట్టి లాభమును చేకూర్పజాలమనియు తలచితిని. అందువలననే నేను పిస్తోలును కప్పువైపు కాల్చితిని.'

'నీవు పసగత్తనుగూడ లేదు! నీవు తలచినయెడల వెళ్ళిపోయి యుందువు.'

'పసగత్తిపోవుట యెక్కడకు? రాత్రింబగళ్ళును చింతాగ్రస్తుడనై ప్రాణముల నరచేతిలో బెట్టికొని ఇచ్చటచ్చటకు తిరుగాడవలసియున్నది. ఆకలిదప్పులకు చావవలయును. కూర్చొనుటకును ఇంతపాటిస్థలము లేదు. నిద్రించుటకును ఇంతపాటిచోటు లేదు. ఇంతపాటి స్వతంత్ర జీవనముకంటె ఈజైలులోని జీవనమే నూరురెట్లు మేలు! సమయమునకు అన్నము, నీరు, నిద్ర దొరకుచుండును. ఇది నిర్భయమైనట్టి నిశ్చింతమైనట్టి జీవనము.'

'నీవు స్వయముగా నిన్ను చిక్కించుకొని నన్ను విడిపించితివి. ఇందులకు నేను ఎల్లప్పుడు నీకు కృతజ్ఞుడగా నుండెదను.'

'మనకున్న పూర్వబాంధవ్యమువలన ఇట్లుచేయుట నా కర్తవ్యము. పైగా నేను నాజీవితముపై విసిగిపోయి యుంటిని. జైలులోనే సుఖముగా కూర్చొనుటకు వీలుండునని తలచితిని. నీవు నాకు కృతజ్ఞుడవగుటకు ఏమియూ కారణములేదు. కాని మిత్రమా! నేను కోర్టులో నాయొక్క దృశ్యమును యెప్పుడును మరువను—చాల ఆనందముకలిగినది!'—అని చెప్పి పకపక నవ్వసాగెను. (అనువాదము)

—వాకాటి రాధాకృష్ణయ్య శ్రేష్ఠి.

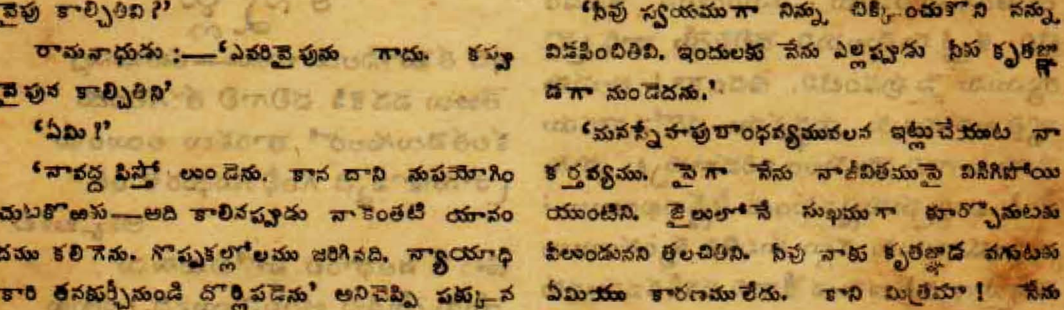

శాంతిసమరసన్నాహము

ఉదంకుడు

అక్రోధనా! నిరపరాధులగు వీరి నిట్లు శత్రుఘ్నులచే సంహరింపఁ జేతకానివారియట్లు ఊరకుండఁగుందువే? వారిపాటి శక్తిసామర్థ్యములు మనకు లేకపోయెనా? ఖడ్గమునకు ఖడ్గమే సమాధానము చెప్పవలయును గాని నీ కారుణ్యము సరిపడునా?

అక్రోధనుడు

ఉదంకా! ఏల భ్రమపడియెదవు? మనవారల యప్రతిహతశౌర్యము నే నెఱుంగనా? మనము వీరులమని నమ్రులమగుమనుట లేదు, వారికి భయపడియుగాదు ప్రతీకారము సేయకుండుట. శౌర్యవంతులమని యెఱింగియుండియే సమరంబున జేసడంటిని. శక్తియుతులమని దెలిసియే వారి క్రౌర్యమును సైపుమంటిని. ఉదంకా! బలసమన్వితులమగుటకు సార్థకము పరోపకారము సేయుట గాని యొరులం బరిమార్చుట యగునె? వ్యాఘ్రమున్నసకుండు తీక్ష్ణనఖంబులు; మహిషంబునకు గల్గు సునిశిత శృంగంబులు నిజప్రాణ రక్షణమునకేగాని పరపీడనమునకు గాదుగదా! అవి బలాన్వితములని తమ మార్గము వీడివచ్చి మనల బాధించుచున్నవా?

మృగములకు రక్షణోపాయము గల్పించిన దయామయుండు మనకేల యొసంగకుండు? తీక్ష్ణనఖంబులు లేవని మనము ఖడ్గములఁ ధరింపనేల? శృంగములు లేవని మునలములను దాల్చుదుమా?

ఉదంకా మృగములకు లేని యాత్మ మనకుగలదు. అదియే మన రక్షణోపాయము. దాని దెలియలేక యీ యాయుధము నాశ్రయించుటేల? నీ యాత్మను నీ వెఱింగితివా దానిని మించినకవచము లేదు. బ్రహ్మాండంబు సృజించిన భగవంతు డిచ్చిన సాధనముకంటె నీచేసినవి ప్రబలంబులగునే? ఉదంకా! ఆ తలపులు మానుము. వారేమి చేసినను నీవు క్రౌర్యము పూనకుము. నిన్ను బంధించిరా సైపవడుము బాధించిరా ప్రసన్నుడవుకమ్ము. మన రిపుల జయింపగల్గు నస్త్రమిదియే. దీనింబొందియే సమరమున జేసుము.

—వేమూరి శ్రీనివాసరావు బి ఏ.,బి ఎల్.

కన్నీళ్లు

ఇది తమోనీలయామిని—ఈతమన్ను
తెఱలు వడకెడి చలిగాలి తరగలందు
కలతవెలుగులలో తారకలు లయించు
ప్రాయుకొన్నది గంభీరమధురశాంతి
అక్కటకట!
ఊరకే జలధారల హోరుమనుచు
యేడ్చియేడిచి అలసిపోయినది బ్రతుకు
శ్రావణనినీల జలధరస్వామివోలె
గడచిపోయినరోజులు కదిపి కదిపి
కష్టగాథల నంతన్ను కలచి కలచి
స్మృతిపథమ్మున ఆరని చిచ్చులుఁడిసి
ఈనుహోబాధ నిదురలేచినది నేడు
కలవరము లేని యీ నిశాగర్భమందు
అలసి నిద్రాణమైనటు లడగియున్న
హృదయదుఃఖాలు నెవరోయి రేపినారు?—

—కస్తూరి రాజామాణిక్యము.

జన్మనిరోధము

సృష్టిలోఁ బ్రతిజాతికిని గొంతకొంత మితి యున్నది. పాము నూరేసి గ్రుడ్లు పెట్టినను పులి మూడేసిపిల్లల నీనినను ఉపయోగకరములైన గోవులు, నశ్వములు మొదలైన వానికంటె అవి అభివృద్ధి నొందఁ దక్కువగుచున్నవి. తొలకరివానకు గోడుగులు లేచినట్లు శోభించు రోకలిబండలును, నొక్కొక గాలికి బ్రపంచమంతయుఁ గంబళ్ళపరచినట్లు కనిపింపఁజేయు గొంగళిపురుగులును మఱియొక ఋతువులో మఱియొక గాలికి మాయమగుచుండును. సృష్టిలో నల్పప్రాణులు వానికంటె బలవత్తరజంతువుల కాహారముగా వినియోగపడుటచే వాని సంఖ్య యథాయోగ్యమగుస్థానము నొందుచుండును.

కాని మానవుఁడు తనకంటె ఉత్తమజాతి సృష్టిలో లేని కారణముచే నితరజంతువులనన్నిటిని దనకు లోబరుచుకొని బలవన్మరణాపాయము లేక రోగ్యుడైనచో ప్రపంచసేవ చేయుచు వయోగ్యుడైనచో నియమరోగియై బొమ్మజెముడు మొదలగు ముళ్ళకొంకలవలె జనకంటకుఁడగుచున్నాడు. అనగా భూమికి బరువగుచున్నాడు.

కొన్నికొన్ని సమయములందొకొక్కజాతి తన యుపయోగమునకు కావలసినకంటె నెక్కుడుగా నభివృద్ధిపొంది తాను దుఃఖమున ననుభవించి ప్రపంచమునకును దుఃఖభాజనమగును. ఇదియెట్లు తెలియుననగా బలవంతులు విద్యావంతులునైన జనులు సంఘజీవనే యుండుటకవకాశములేక వ్యర్థజీవనులై దుఃఖించుటయును, ఆహారమునిమిత్తము దుఃఖించుటయును సంభవించినప్పుడు వారు సృష్టిలో తమ యథార్థసంఖ్య నతిక్రమించిరని యూహింపవలసియున్నది. అప్పుడే భూభారము సహింపరానిదై భగవన్మూర్తివలన యుద్ధములు, మహామారి మొదలగు జాడ్యములును సంభవించి 'పెరుగుట విరుగుటకొఱకే' యను ధర్మము ప్రతిపాలింపబడును. ఇట్టి పరిస్థితులలోనే భగవంతుఁడు శ్రీకృష్ణాద్యవతారముల నెత్తి దేవదానవులకును కురుపాండవులకును యుద్ధములు పురికొల్పి భూభారము నపనయించినట్లు పురాణములు ఘోషించుచున్నవి; మానవదేహములో నొకకాలో, చేయియో తలయో తన యథార్థపరిమితి నతిక్రమించి వృద్ధిపొందినచో నది రోగకారణమై చికిత్స చేయబడునట్లే యీశ్వరదేహమైన సృష్టిలో నొకజాతి యతివృద్ధినొందినచో నది దోషమై భగవంతునిచే సంస్కరింపబడును.

ప్రస్తుతము భూమి పాశ్చాత్యులచే పాలింపబడుచో, నరులకపాయకరములగు క్రూరజంతుజాలము సంహరింపబడి భూ?రణ్యములు జననివాసయోగ్యములయి, మహామారి మొదలగు జాడ్యములునైతము పారిశుద్ధ్యసంఘములచే నుపశమింపబడి, జనసంఖ్య నభివృద్ధిచేసినది. అందుచేతనే పశువులచే లాగబడుబండ్లు మొదలైన వాహనములు మనుష్యులచే నడపఁబడుచున్నవి. పందులు కుక్కలు మొదలగు జంతువులచే నుదగిన స్థలసమ్మార్జనము మనుష్యులచేఁ జేయబడుచున్నది.

మఱియును బి. యే. యమ్. యే. డిగ్రీపరీక్షలలో నుత్తీర్ణు, లెందులకు నక్కఱలేక గ్రాసవాసోదైన్యము ననుభవించి దుఃఖించుటకు నిదియే కారణము.

కావున జనసంఖ్యను ధర్మవిధమున యథార్థస్థానమునందుంచుట యొక విధియై యున్నది. ఇట్టి పరిస్థితులలోనే యాంజనేయుఁడు, శ్రీ శుకుఁడు భీష్ముఁడు

మొదలగువారు బ్రహ్మచర్యము నవలంబించిరి. పూర్వ యుగములందు గృహస్థులు కొంతకాలము జరిగినపిదప సన్యసించుచుండిరి. నేటికిని హిందూసుందరు లొక పర్యాయము భర్తృవియోగము కలిగినచో వైధవ్య మను సన్యాసాశ్రమము నవలంబించుచున్నారు.

మఱియును జన్మనిరోధమునకు మఱియొక కారణ మున్నది. సంఖ్యకంటె సారము ప్రధానమైనది. ఆకాశ మునందలి నక్షత్రము లన్నిటికంటెను చంద్రుడు యామినీ విలాసమునకు ముఖ్యము. కీసఅరటిచెట్టు గెలలో నాలుగేసివందల కాయలు యున్నను తక్కువకాయలు గాయు కొంతయరటిచెట్టునే తోటలందు విశేషముగా నాటుదురు. మఱియును వంగవంగు తయారుచేయు టకు చెట్టున కొకటి రెండు కాయలుమాత్రము నిలిపి తక్కినకాయలను గర్భములు పెరుగనీయరు. తాళవృక్ష ములను గాయనీయక కల్లుదీయుచుందురు. అప్పుడప్పు డాచెట్టు నొకసారి కాయనిచ్చిరేని యది విశేషముగా సారవంతములైన కాయలు గాయును. మఱియును సేద్య గాండ్రు పొలముల నప్పుడప్పుడు బీడుపెట్టి వ్యవసా యము చేయునప్పుడే యవి చక్కగా ఫలించును. ప్రతి సంవత్సరము నొకపంటనే పండించినను నేల చెడిపో వును. దోహదముచేసి విశేషముగా బండించు పంటలును దుర్బలములై రుచిలేక యుండును. శ్రేష్ఠములైన యంటుమామిడిచెట్లను పూతపట్టిన రొకటిరెండు సంవ త్సరములు కాయనీయరు. కాయనిచ్చినచో నా చెట్లు పుల్ల విఱిగిపోవును.

కాని ప్రపంచములో నీని యన్నిటికంటె అత్యుత్తమ మైన మానవసృష్టిలో నీనియమములంతగా హిందూ దేశమునఁ బాలింపఁబడుటలేదు. పదునారు సంవత్సర ముల బాలునకు బదునాలుగేండ్లబాలికను బెండ్లిచేసి కాపురములుచేయించు దురాచార మీదేశమున విశేష ముగాఁగలదు. పరిపూర్ణ యౌవనము రాకమునుపే కాపు రముచేయు దంపతులకు దుర్బల సంతానముకలిగి నశిం చుటేకాక వారికి సైత మాయుఃక్షీణ మగును. ఇట్లే యిరువది సంవత్సరములపైన వివాహమై నూత్నదంప తులవలె గాపురములు చేయు గృహస్థులకు దుఃఖములు కలుగును. కావున నకాలగార్హస్థ్యమువలెనే యతికాల గార్హస్థ్యమును వర్జనీయము. ఇట్టిధర్మములు పరిపాలిం చుటచే జనసంఖ్య కొంతవఱకు మితమగుటయు, నున్న వారి కాయుర్వృద్ధియు నగును.

ప్రతిసంవత్సర మొక బిడ్డనుగను స్త్రీకిని దత్సంతాన మునకును బలహీనత హెచ్చుగానుండును. ఒక్కొ క్కప్పు డెడపిల్ల పాలుచేదుపడి చనిపోవుటయు దటస్థిం చును. ఇట్టి వైపరీత్యమును దొలగించుటకు బ్రయత్నిం చుట స్త్రీపురుషుల కర్తవ్యము. తమ విషయాసక్తిచేఁ దమ గారాబుపట్టిని జంపుకొనుట యెట్టి నికృష్ట కార్యము! ఎట్టి రాక్షసకృత్యము.

మఱియును యాచనవలన జీవించు బ్రాహ్మణాదు లును, తమ సంస్థానములు విభాగములై తమసంతతి బీద పడనొల్లని రాజకుటుంబముల వారును మితసంతాన వంతులై యుండుట యందము. తమవిషయ లాలసత్వ మునకై యనేకజీవులను సృష్టిచేసి యలయించుట పశుధర్మము. అందులకే పూర్వము జరత్కారుమహా ముని ఒక కుమారుడు కలుగువఱకే కాపురముచేయు వ్రతుడై నొక నాగకన్యను వివాహమై కుమారసంభవా నంతరము తపస్సునకై లేచిపోయెను. కుచేలుడు ధనా ర్జన మార్గమును విడిచి తపస్సుచేసికొనుచు సంతాన విషయమున మాత్రము మనవలెనే యుండుటఁజూచి భార్య యనేక నిష్ఠురాలాపములాడి యాతపస్సును మా న్పించి కృష్ణునొద్దకు ధననిమిత్తము పంపించెను. బుద్ధిమంతుఁడైన కుచేలుఁడు భార్య హితోపదేశము నంగీకరించి తపస్సుకంటె శిశుహింసా నివారణమే ప్రశస్త ధర్మమని తెలిసికొని బిడ్డల కుపాధి యేర్పరచి విరక్తుడై తిరిగి తపస్సుచేసికొనెను. కావున భార్యల కెనమండ్రేసి బిడ్డలనప్పగించి తగిన జీవనోపాధిలేకుండ జేసి, సన్యసించుటగాని, యుద్ధములలో రాజుల నెది రించి మరణించుటగాని కారాగారావాసము నభిలషిం చుటగాని యప్రశస్తమేయగును. ప్రతిసంఘ సేవకుడును పరిమిత సంతానవంతుఁడుగా నుండవలెను. లేని యెడల నారకార్యములఁ జేసెదనను తీసిపోవకును కావలసి వచ్చును. పిల్లలుగలవాడని తన్నే యందఱును జాలితో జూతురు.

పూర్వకాలమున సంతానని యమము బ్రహ్మచర్యము వలనను మనోనిగ్రహము వలనను, మాతాదిరోగముల వలనను పాలింపబడెడిది. ఇప్పుడు కలియుగమున దేహమనోదుర్బలులగు మానవుల కవి [illegible] కరముగానుండి యసాధ్యము లట్లు గన్పట్టుచుండుటచే, హిందువైద్యులచేతను, [illegible] పాశ్చాత్యులు శస్త్రచికిత్సల చేతను, మరియు ననేక కృత్రిమ సాధనములచేతను కావలసినప్పుడు బిడ్డలను గనుటయు లేనప్పుడు మానుటయుఁ జేయుచున్నారు. అనేక పుత్రీపుత్రులు న్నపుడు కొందరు దురదృష్టవంతులును, కొందరు బాల వితంతువులును కొందరు దీర్ఘరోగులునై యావజ్జీవము దుఃఖించుట కవకాశముండును. కొందరు బీదలై పరాన్నభోజనము నాశించి దైన్యము పాలుకావలసివచ్చును.

ఇట్టి విపత్తుల నివారించుటకు ప్రయత్నించుట మానవధర్మము గావునఁ దమకు సాధ్యమైన నిర్దుష్ట మార్గముల సంతాననియమమును పాలించుటకు ధర్మజ్ఞులు కడంగుదురుగాక.

—జె. శ్రీరామమూర్తి, బి. ఏ. యల్. టి.

కవిత

కవిత్వము సౌరభమువంటిది. ఒకానొక పుష్పస్వరూపమును వర్ణింపగలముకానిదాని తావి 'ఇట్టిది' అని నిరూపింపనేరము కదా? ఉదాహరణమునకుగాను ఒక మల్లెపువ్వు. మల్లెపువ్వునే ఎఱుగనివానితో మనము మల్లెపూవును గూర్చి చెప్పవలె ననుకొందము అప్పుడు మల్లెపూవు రూపమును, రంగును, బరువును, నిర్మాణమును మొదలగు విషయములనుగూర్చియే చెప్పగలము కాని దాని సౌరభము 'ఇట్టిది' అని మనము నిర్ధారణ చేసి చెప్పనేరముకదా! అటులనే ఒకానొక కవిత్వములోని ప్రభావమును.

కవిత్వము చిదానందస్వరూపము. అట్టి ఆనందమును చిత్రకారుడు రంగులద్వారా ప్రచురించును, కవి భాషలో ప్రకటించును, నటకుడు ఆడును, గాయకుడు పాడును, అట్టి ఆనందమును మనము గ్రహింపగలమే కాని నిర్ణయింపలేము. అట్టిప్రభావము కలిగియున్నదే ఉత్తమకళ. అట్టికళయే కవిత్వమును. పదములకూర్పు భావమును కోల్పోయినను భావముల కనుగుణమగు పదములు లేకపోయినను ఉన్నతకవిత్వ మనిపించుకొనదు. పద్యములు కేవలపదలాలిత్యము తోడనే సింగారించుకొని తాత్కాలిక జీవితము కలిగినను కలుగునోపుకొని, స్వతంత్రభావములతో నలరాలి 'పదవాక్యప్రమాణము'ల కోల్పోయినను అట్టికవిత్వము చిరస్థాయియై విరాజిల్లక మానదు అజంతా చిత్రములును, త్యాగయ్య కీర్తనలు, తిక్కనార్యుని ప్రతిభయు జగద్విదితములు.

కవిత్వము వాచ్యము వ్యంగము అని ద్విధాబఱచును. వాచ్యమగు కవిత్వము చదువరులకు వారసత్వపు ఆస్తివంటిది. వ్యంగము చమటోడ్చి గడించిన రాగినాణెము. ఇదియే భవభూతి కాళిదాసులలోని తారతమ్యమును.

ప్రపంచమున నేడు వ్యంగమును కోల్పోని భావపూరితమగు కవిత్వమున్నతస్థానము నలంకరించుచున్నది. అభివృద్ధి ప్రపంచపీఠాసమునకు మూలాధారము. అట్టి అభివృద్ధి మంచియందును చెడుగునందును ఉండును. అభివృద్ధికూడ ఆంధ్రకవిత్వమందు లేదు. కేవలము ప్రణయమే తిలకముగా ధరించుచు పదిపదిహేను పడికట్టురాళ్ళవంటి పదముల బుజానవైచుకొని దిగుచున్నను భావపూరితములగు కవిత్వమం దభివృద్ధినొంది, ఆంధ్రభాషామతల్లి యున్నతపదముల నలంకరించుచుండుట సంతోషదాయకము.

—ఆలమూరు రాజగోపాలరావు, ఎం. ఏ.

అర్థశాస్త్రము: వాంఛలు

అర్థశాస్త్రము మనదేశమునకుఁ గ్రొత్తగాదు. కాని మన యర్థశాస్త్రములు సాంఘికములుగాక రాజకీయములు. ప్రత్యేకము రాజకుమారుల పాఠ్యగ్రంథములు. కౌటలీయార్థశాస్త్రము, మనుస్మృత్యాదులందలి యార్థికప్రకరణము లిట్టివే. అర్థశాస్త్రము రాజనీతిశాస్త్రమందు లీనమైనది. రాజెట్లు ధనమార్జింపవలసినదియు నెట్లు వ్యయపరుపవలసినదియు దెలిపిరే కాని యర్థోత్పత్తి, సంఘమునకు దానితోడి సంబంధమును మనవారు వివరింపరైరి.

పాశ్చాత్యులు దీనిని 'పొలిటికల్ ఎకానమి' అనెదరు. 'ఏకానమి' అనగా తక్కువ వ్యయముతో నెక్కువ లాభమును బడయుట. కాలము, శక్తి, ధనము వీనిని సాధ్యమైనంత స్వల్పముగా వ్యయపరచి యమితలాభమును బడయగలిగినచో అది 'ఏకానమిక్ యాక్షన్' అందురు. మానవు డుత్పత్తిసాధకములను జాగ్రత్తతో వినియోగపరచి స్వల్పవ్యయముతో నధికలాభమును బడయుటయే 'ఏకానమి' అందురు. వారు దీనికొక విశేషణమునుగూడ చేర్చిరి. 'పొలిటికల్ ఎకానమి' అనగా జనసంఘము తమ శక్తులను ఉత్పత్తియందును, వ్యయపరచుటయందును, సేకరించుటయందును, ఎట్లు వినియోగింపవలసినదియు దెలుపు శాస్త్రము. 'ఏకానమి' అనునది కేవలము కుటుంబ సంబంధముగా గ్రీకుపండితులచే తలంపబడెను. కాని యిటీవలివారు కుటుంబమునకే కాక జాతి (నేషన్) కత్యావశ్యకమని తెలిసికొనిరి. 'పొలిటికల్' అను పదమునకు రాజకీయమను నర్థమున్నను 'పొలిటికల్ ఎకానమి' అనగా సాంఘికార్థిక చరిత్రమనియే భావము.

నేటి యర్థశాస్త్రమును నూత్నదృష్టితో బరిశీలించిన యీ క్రిందివిధమున వివరింపవగును

అర్థశాస్త్రమున మానవుడు తన వాంఛలను దీర్చుకొనుటకై యొనరించుపనులను వివరించునది. యంత్రాగారములు, వాణిజ్యము, కృషి, సేవకావృత్తి — యివి యివి యనేల జీవనాధారముగు ప్రతిపనియు నేదియో యొకవాంఛను దీర్చుకొనుటకే. కావున మనుజునకును వాంఛలకును గల సంబంధమును నిర్ణయింపవగును.

ఆర్థికవాంఛలు:—ఆర్థికదృష్టితో జూచిన వాంఛను దీర్పగలుగు ప్రతివస్తువు నుపయోగకరమే. వాంఛలు హెచ్చుకొలది మానవునకు గలుగు వస్తువుల సంఖ్య హెచ్చుచుండును. అందులకై యాతడు శరీరమానసికశక్తుల నధికముగా వినియోగింపవలెను. దాన దేశము భాగ్యసంపన్నమగును. పై సంగతులను బట్టి చూచిన వాంఛలు హెచ్చుకొలదిని దేశము భాగ్యసంపన్నమగుననియు వాంఛ లధికములగుటకు నాగరకతయే కారణమనియు దెలియుచున్నది. నాగరకతకును వాంఛలకును గల సంబంధమేమి? అనాగరికుడు తన పూరిగుడిసెతోను మానసంరక్షణకు మాత్రమావశ్యకమగు వల్పవస్త్రముతోను నాగరికులకు నసహ్యముగాని యాహారముతోను ప్రాణధారణమును మానరక్షణము నొనర్చుకొనును. కాని నాగరికు డట్లు కాదు. అతని వాంఛలనంతములు. నాగరకప్రపంచమున నేడు మనము గాంచు మేడలు, పానములు, ఉద్యానవనములు, క్రీడా సరోవరములు, బండ్లు మోటారులు, యంత్రాగారములు, రైలుబండ్లు, నాటకశాలలు, సినీమాలు, మొదలగునవియు, గేవల శీతబాధానివారణార్థము గాక విలాసమునకు ధరించుదుస్తులు మొదలగునవి నానాటికి పెరుగుచుండుటకు మానవునివాంఛయే కారణము. అతడు వాంఛించెనేని శ్రమనుగణింపక సాధ్యమగు ప్రతివస్తువును సాధింపగలుగును.

వాంఛలకుగల రెండవ స్వభావము వాంఛల పరిమాణమునకు మితముగలదు అర్థశాస్త్రజ్ఞుల కిది మిగుల ముఖ్యమైనది. దీనివలననే యాతడు వాంఛితముల విలువ గనుగొనగలుగుచున్నాడు. మనుజుడు కోరినవస్తువు

లలో కొంతభాగ్యము లభ్యమైన నాతనివాంఛ పూర్తి యగును. అతడు వాంఛించునవన్నియు లభ్యమగుటకు వీలుగలదు. అలభ్యములగువానిని వాంఛించుటకాని యట్టి కోర్కెగల్గినను దానియందు తదేక ధ్యానముగాని గల్గుట పొసగదు. గావున వాంఛలన్నియు సాధ్యములే. వానిని సాధింప శక్తిగలయును. వానికి మితము గలదు. అంకోన్నమానవుని యాకలిదీరుటకు కొంత (ఇంతయని మనము 'సుమారు'గా చెప్పగలపరిమాణము లేక యింతని యాకలిదీర్పజాలినంత) ఆహారము చాలును. దప్పిగొన్నవాని దప్పిదీర్చుటకు కొంతజలము చాలును. మొదటిముద్దకుగాని మొదటిగ్రుక్కకుగాని యాతనివాంఛ యధికమగును. అనగా తీవ్రత దాల్చును. కాని క్రమక్రమముగా తృప్తిగలుగుకొలది నాతని వాంఛ తగ్గుచు తృప్తియగుపిదప నశించును. తృప్తిగల్గినవెనుక వానియెడ నాదరముండదు. పిదప నాతని బలవంతముగా తినిపించినను త్రావించినను అతనికి సౌఖ్యము గల్గుటకు మారు వేదనయు, తుదకు ప్రాణాపాయమును సంభవించును. దాహములేక మరణించునట్లే ఎక్కువగా త్రాగుటచేతగూడ మరణింతురు. పూర్వకాలపు యూరోపునం దిదియొక విధమగు శిక్ష.

ప్రకృతిసిద్ధమైనవాంఛలకు తుది నిర్ణయించుట చాల సులభము. ఆకలి, దప్పిక, చలి మొదలగునవి యిట్టివి. కాని యస్వాభావికవాంఛలకు తుది నిర్ణయించుట చాల కష్టము. కొంతయాహారముతోను కొంత నీటితోను ప్రకృతిసిద్ధమగు వాంఛను దీర్చగలుగుదుము. కాని యొక విలాసవతికి భూషణములపైగల వాంఛయు నొక యలంకారప్రియునకు వస్త్రములపైగల వాంఛయు నొకలోభికి ద్రవ్యముపైగల యాసయు నిర్ణయింపగలుగుట కష్టము. ఐనను వీనికిగూడ మితిగలదు. కాని యట్టిస్థితి కొంతకాలమునకుగాని రాదు. ఒక్కొక్క నూత్నభూషణము, నూత్నవస్త్రము, ద్రవ్యము వాంఛను తగ్గించును. ఇతరవిషయముల నెట్లయినను ద్రవ్యకాంక్ష నశించునా యనుప్రశ్న కలుగవచ్చును. ఆవాంఛ నశింపజాలదు. కారణమేమన వివిధవాంఛాసిద్ధి కాధారమగుటచేతనే ద్రవ్యము వాంఛింపబడుచున్నది. ఒకవిధమగు వాంఛకొక వివిధములు ననేకములునగు వాంఛాసముదాయమును దీర్పగలిగియుండుటచే ద్రవ్యవాంఛ శమింపజాలదు కాని దానియందలి ప్రియము నప్రియముగాగాక నిరసనభావముతో గణించుటచే యీ వాంఛకవధి. ఒక కోటీశ్వరునకును ఒక పేదవానికిని తనకు లభించిన యొకనాణెము నెడ తలపూపుభేదమును పోల్చిచూచిన నీవిషయము విశదమగును.

స్వాభావిక అస్వాభావిక వాంఛలకు చాల భేదము గలదు. స్వాభావికవాంఛలు మానవజీవనమున కావశ్యకములు. అస్వాభావికములు మానవుని భోగపరాయణతకు చిహ్నములు, నాగరకతాసూచకములు. మొదటి తరగతి వస్తువులధర యెంత హెచ్చినను వాంఛస్థిరముగా నుండును. తవ్వెడుబియ్యము ధర అణాయైనను పరహారైనను చేతపైకమున్న కొనితీరుదుము. ద్రవ్యము లేకున్నను వాంఛ శమింపదు. అస్వాభావిక వాంఛలట్లు గాదు. ఒకరూపాయ విలువగల 'అటోడిల్బహార్' సెంటు రెండురూపాయలైన కేవల భోగపరాయణులు తక్క సామాన్యులు వాంఛను మఱచుకొనగలరు. వీనియెడ వాంఛ స్థిరముగాక చంచలము.

వాంఛలలో నొండొంటికి పోటీగల్గుట మూడవ గుణము ఇట్టి సందర్భముల నొకవాంఛ నశించినగాని రెండవవాంఛ విజృంభింపదు. తరుచుగా నూతనవాంఛ నశించిన వాంఛకంటె * యుత్తమముగానుండును. ఆముదము నుపయోగించుటమాని కిరసనాయిలు నుపయోగించుట దీనికి దృష్టాంతము. విదేశములందు ప్రజలలో త్రాగుడు దురభ్యాసమును మాన్పుటకై కాఫీ, టీ మొదలగువానిని వారికి సులువుగా దొరకునట్లొనర్చ ప్రయత్నముల చేయుచున్నారు. లేక, జూదము మొదలగునవి కేవల ద్రవ్యాపేక్షతో నాడునట్టివారు క్రమముగా శిష్టస్తుతివిధేయములగు మార్గముల ద్రవ్యాన్వేషణ తత్పరు లగుచున్నారు.

* ఉత్తమమనగా నారోగ్యవిషయకమున కని కాదు. ధర స్వల్పమగుటయు, శ్రమతక్కువగుటయు, ప్రస్తుతకాలపు టుపకరణముల కనువుగా నుండుటయు, ఆర్థికదృష్టినిజూచిన యుత్తమమని నాయభిప్రాయము.

ఇదియు వార్ధికశాస్త్రజ్ఞునకు మిగుల ముఖ్యము. ప్రత్యామ్నాయమాత్రము (లా ఆఫ్ సబ్‌స్టిట్యూషన్) నకిదియే యాధారము.

వాంఛలకుగల నాల్గవస్వభావము. ప్రత్యేకముగా ప్రతివస్తువును వాంఛనీయమయ్యు అధికమగు తృప్తి గల్గుటకు కొన్నివస్తువులు కలిసినగాని పొసగదు. అవి గుంపులుగుంపులుగా నుండును. ఆహారముతోబాటు వివిధములగు వస్తువు లావశ్యకము. యూరోపియనులకు నాగరికత హెచ్చినకొలదిని బల్లలు కుర్చీలు గాజు సామాను కత్తులు (ఫోర్కు స్పూనులునవి) యావశ్యకములైనవి. మనకుకూడ పీటలు మొదలగునవి వాంఛనీయములగుచున్నవి. కేవల మాహారముతో మనము తృప్తి కెందజాలము. ఆ యాహారము మనకు తృప్తినొసంగుటకు వివిధములగు పదార్థము లావశ్యకము.

వాంఛలకుగల ఐదవస్వభావము. అస్వాభావిక వాంఛకూడ కొంతకాలమున కభ్యాసవశమున ప్రకృతిసిద్ధమగు వాంఛవలెనే విడువరానిదగును. పొగాకు, తాంబూలము, కాఫీ, టీ, నల్లమందు మొదలగునవి యిట్టి తరగతిలోనివే. పూర్వ మలవాటులేని కొన్ని మార్పులు (దుస్తులు మొదలగునవి) నేడువిడరానివై యున్నవి. ఈ యలవాట్లవలన మానవునకగు వ్యయము హెచ్చుటవలన నాతడు మానసిక శారీరక శక్తుల నధికముగా నుపయోగింపవలసియుండును. ఇదియుగాక కూలీలు మొదలగువారికి వేతనము పెరుగుచుండును. వాంఛ పుట్టినమొదట భోగపరమయ్యు కాలక్రమమున విడువరానిదగుచున్నది. అది తరతరముల మానవులకావశ్యకమగుచున్నది. పైన నుదహరించిన మూడవకారణమున వాంఛలలో పోటీగల్గిన తరతరములనుండి వచ్చుచున్న యభ్యాసమైనను తగ్గుట కవకాశముగలదు. * అనాగరికస్థితిలోని మానవున కెడబాయరాని రాతి పనిముట్లు నేడు కేవలము వినోదమాత్రములై నిష్ప్రయోజనములగుచున్నవి. బలీయమగు మఱొకవాంఛ కాని, మిగుల నుపయుక్తములగు నూతనోపకరణములు గాని యాతని మొదటివాంఛ నణపగలవు.

—ఆకవిల్లి నరసింహాచార్యులు బి. ఏ.

* వాంఛాపరిమాణము నిర్ణయించుట కష్టము. వాంఛగల్గినవెనుక వస్తువుపయోగింపబడు నా వస్తువు లభించినవెనుక వాంఛగల్గినా యనుప్రశ్న పుట్టును. గమనసామర్థ్యముకొఱకు మానవుడు వాహనాదుల నిర్మించుకొనును. కమలపాళ్ళు, పొగాకు మొదలగునవి మానవునకు లభించినవెనుకనే వాని నాతడుపయోగించును. వేట మొదలగువాని నుపయోగించు పూర్వపు టాయుధము కాలక్రమమున నిరుపయోగములై వినోదార్థము వ్యాజికములు నుంపబడుచున్నవి. అప్పటి యాభరణములును, అప్పటి కట్టడములు, రక్షణోపాయము, ఆహారము క్రమముగా నణగిపోయినవి. క్రొత్త వాంఛలు, క్రొత్తవస్తువులు ప్రబలినవి.

కోకిల

పసుల కాపరితోడను వంతమాడి
మాల కన్నియపదములో కలసిపాడి
కర్షకుని కృషికొక్క వికాసమిచ్చి
బీదలకు పాటకచ్చేరి పెట్టితీవు.
పొంగిపాడెదా! సొదవెళ్ళబోసికొనెదా!
నీదుభావమేదియో కనన్ లేముకాని
భావమెఱుగకుండిన, బోధపడకయున్న
ఆత్మకునుగూడ అవ్యయానందమిడుదు.
విలువయిడలేని స్వాతంత్ర్యవిభవమెల్ల
కోలుపోయినజాతి కెక్కున కవిత్వ
గానములు : పాడితిన్నాళ్ళు : కంఠశోష:
లేమి యామనిమాచిత్త సీమలందు.
కర్మయోగి : మహోన్నత్యాగమున నేను
భరతవర్షము పుష్పించి పరిమళించె
ప్రబలమై తనశక్తి యుద్భవమునొందె
అరయ నీపాటకున్ శ్రుతి యబ్బెనేడు.

—పో. శా. ప్ర. గ. డ. శ్రీ రామారావు,
బి ఏ, బి ఎల్.

తిరిగీ ఆమె, 'మొగుడు చచ్చిన సావిత్రికి వందమంది కొడుకులు కలిగేటందుకు వరమిచ్చిన యముడి ఉద్దేశం ఏమిటని మీ ఊహ? ఆమెకు టెస్టుట్యూబ్ పిల్లల్ని యిద్దామనే ఆతని సంకల్పం!......టెస్టుట్యూబ్ పిల్లల్ని పుట్టించే మహావిద్య మీ కొమ్ములు తిరిగిన సయంటిస్టులకే తెలుసునని అనుకోకండి. మన బైరాగులు, స్వాములవార్లు, కోవెల పూజార్లు, ధూర్తవైద్యులు మొదలైనవాళ్ళంతా కొంతవరకు యీ విద్యలో ప్రవీణులే! మంత్రించి యింత విభూతో, కుంకమో, తులసిదళమో, తీర్థమో యిచ్చి, సంతానాపేక్ష గల అమాయకులను తరింపజేస్తారు, యీ మహానుభావులు,' అన్నాది ఉద్రేకస్వరంతో.

'అయితే నీ అభిప్రాయంలో టెస్టుట్యూబ్ పిల్లల గూర్చి సయంటిస్టులు ప్రకటించినదంతా అబద్ధమూ, దొంగవేషమూ, అనా!' అన్నాను కోపంతో మొగం చిట్లిస్తూ.

'కాకపోవచ్చును. కాని, ఎందుకొచ్చిన పరిశోధన యిది? మాటవరసకి, పురుషసహాయం లేనిదే స్త్రీలు బిడ్డల్ని కనడానికి సాధ్యమవుతుందనే అనుకుందాం. ఏంలాభం? సంతాననిరోధసాధన కబుర్లతో ప్రపంచమంతా మారుమ్రోగుతో ఉన్న యీ యిరవయ్యో శతాబ్దంలో యీ టెస్టుట్యూబ్ పిల్లలు ఎవరికి అవసరమని? అట్టిసంతానం పొందడంలో ఆడదానికి ఏమిటానందం? ఇక మానవసంఘంలో దాంపత్యం, ప్రేమ, తండ్రితనం అనేమాటలకు అర్థమేముంటుంది? బిడ్డలంటే 'ఫోర్డుకార్లు', రాస్కోపువాచీలు కావుకద, ఫాక్టరీలలో తయారుకావడానికి? ప్రకృతి విరుద్ధంగా టెస్టుట్యూబ్ బిడ్డల్ని కనేటందుకు ముచ్చట పడడానికి స్త్రీలంటే మానాభిమానాలు, హృదయమూ లేని యంత్రాలనుకున్నారా? శరీరంలోని ప్రతిరక్తకణము, ప్రతి నరము మగవాడికోసం గోలచేసి, హృదయము, ఆత్మ అతనితో ఐక్యమై, ప్రేమఫలితంగా సంతానంపొందితేనే తప్ప, ఆడదానికి తృప్తికుండదు!......మాగు పోని మంగలి పిల్లిబుర్ర గొరిగినాడని సామెత చెప్పినట్లు, మీ సయంటిస్టులకు వేరేవ్యాపకాలేవీ లేక, యిట్టి మతిభ్రమ పరిశోధనల్ని చేస్తూఉంటారు! ఇక గోరంతలు కొండంతలు చేసి, లోకానికి ప్రకటించడానికి ఉండనే ఉన్నారు యీ న్యూస్ పేపరువాళ్ళు.'

అని కొంతసేపు ఊరుకొని, నిట్టూర్పుతో, 'ఈ ప్రపంచంలో ఉండే అశాంతికి, అసౌఖ్యాలకు, రోగాలకు, అబద్ధాలకు, జరిగే ఘోరాలకు, హింసలకు, యుద్ధాలకు, మోసాలకు —అన్నిటికీ యీసయన్సు, యీ న్యూస్ పేపర్లే కారణమని నమ్మండి!' అన్నాది ముక్కుపుటా లెగరవేస్తూ.

చెంపమీద చరచినట్లు నొచ్చాయి నాకామె మాటలు. విని కొంతసేపు ఆలోచిస్తూ ఊరుకున్నాను. సయిన్సు అంటే నాకు ఎంతో అభిమానము, భక్తిన్ని. వార్తాపత్రికల సంగతేమన్నా సరేకాని, సయన్సును గూర్చి అన్యాయం మాటలాడితే నేను సహించలేను.

'లక్ష్మీ, ఏదో ఒక్కవిషయంగూర్చి నీకు ఒళ్ళు మండినా, యిట్లా సయన్సు అంతటినీ తూలనాడడం ధర్మంకాదు. సరే, టెస్టుట్యూబ్ శిశువులగురించి నీ వాదం కొంత సబబుగానే ఉన్నదని ఒప్పుకుంటాను. కాని నన్ను మరొక ఉదాహరణను చెప్పనియ్యి. అప్పుడు నీ అభిప్రాయం మారవచ్చు.' అన్నాను.

'చెప్పండి.'

'ఇప్పుడు క్రొత్తగా 'హార్మోన్ థియరీ' అని ఒకటి అమలులో ఉందిలే. అది యేమిటీ అంటే,—'అని ప్రారంభించాను.

సన్నని చిరునవ్వుతో,'ఆ థియరీయేదో అంతా నాకు చెప్పి యిప్పుడు తలనొప్పి పుట్టించనక్కరలేదు. మీ పుణ్యముంటుంది, టూకీగా దాని పర్యవసానమో, ఫలితమో నిరూపించే ఉదాహరణలు రెండు చెప్పండి; చాలును.' అన్నాది లక్ష్మి.

సరేఅని, లోగడ నేనెప్పుడో 'నాచ్' పత్రికలో చదివిన గోబిందబిహారీలాల్ గారి వ్యాసంనుండి కొన్ని ఉదాహరణలు ఎంచి చెప్పినాను.

'ప్రపంచంలో ఏయిద్దరు మనుష్యులూ సమాన లక్షణాలు గలవారుగా ఉండరు. మనిషికీ, మనిషికీ భేదము తేడా ఉంటుంది. ఈభేదాలను కలుగజేసే పదా

ర్థాలు కొన్ని మన శరీరాలలో ఉంటాయి, వాటిలో కొన్నిటిని హార్మోన్స్ అంటారు. ఇప్పుడు గొప్పగొప్ప దేశాలలో డాక్టర్లు 'హార్మోన్ చికిత్స' లలో అద్భుతమైన పనులు చేస్తున్నారు. రెండుమూడు చినుకుల హార్మోన్సు రక్తంలోనికి 'యింజెక్టు' చేసి రోగి యొక్క శరీరాన్ని, స్వభావాన్నికూడా మార్చివేయ గలుగుతున్నారు.

'ఈమధ్య 'లారీ' అనే అమెరికన్ డాక్టరొకడు చిత్రమైన కేసొకటి చెప్పినాడు. ఒకానొక స్కూలు బాలుడు తల్లిదండ్రులకు అసాధ్యుడై తుంటరిగా ప్రవర్తిస్తూ ఉండేవాడట. ఇంట్లోని డబ్బులు, తినుబండాలు దొంగిలించేవాడట. అన్నీ అబద్ధాలే చెప్పేవాడట. ఇల్లుతీసి పందిరివేసే పాడుపనులు చేసేవాడట. తోటి బాలురను చితకదన్నేవాడట. పెద్దవాళ్ళచేత చచ్చే దెబ్బలు తినేవాడట. ఉపాధ్యాయులు, తల్లిదండ్రులు చెప్పే ఉపదేశాలకు, విధించే శిక్షలకు ఏమీ లక్ష్యపెట్టేవాడు కాడట. డాక్టరు లారీ ఆ అబ్బాయిని పరీక్షించి, కుర్రవాడు దుబ్బుగా, పొట్టిగా, అడంగిగా ఉండడం కనిపెట్టి, వెంటనే హార్మోన్ చికిత్స ప్రారంభించినాడు. ఆ అబ్బాయిలో అప్పుడు అద్భుతమైన మార్పువచ్చింది. లావుగా, కురుచగా ఉండేవాడల్లా సన్నంగా పొడవుగా అయినాడు. వాడి కీచుగొంతుక, అంగచేష్టలు, దొంగగుణాలు, పెంకెతనం అన్నీ నిర్మూలమైనాయి. కుర్రవాడు అన్నివిధాలా బాగుపడినాడు!

'ఈ హార్మోన్ చికిత్సవలన 'ఎడిసన్ వ్యాధి' వంటి అసాధ్యరోగాలు సహితం నిమ్మళిస్తున్నట్లు చెప్తున్నారు వైద్యులు. ఈమధ్య ఒకానొక అమెరికన్ ఆసుపత్రికి యీ వ్యాధితో బాధపడుతున్నవాళ్ళు కొందరు వచ్చియుండిరట. వాళ్ళు తిండితినేవారు కారట. కృశించి నల్లగా అయినారట. మెదడు చెడిందట. ఎప్పుడూ బద్ధకంగా, స్పృహతప్పి, చచ్చినట్లు పడి ఉండేవారట అప్పుడు డాక్టర్లు ఎవరికో పసుంటి ష్టులకు తంతియిచ్చి, విమానంమీద కొద్దిగా 'వైటల్ హార్మోన్'ను తెప్పించి, రెండుమూడు చినుకులు శరీరంలోనికి యింజెక్టుచేసేసరికి, యీ రోగులంతా లేచి కూచున్నారట. 48 గంటలలోగా వాళ్ళకు పూర్ణారోగ్యం కలిగి, బలమైన గొడ్డుమాంసం తిని జీర్ణించుకోగల శక్తి ఉదయించిందట!

'సహజంగా ఉండవలసిన వైటల్ హార్మోనులు వాళ్ళ శరీరంలో నశించినందువల్లనే, వాళ్ళకా వ్యాధి వచ్చినదని డాక్టర్లు కనిపెట్టినారు. ఒంట్లో యీరకం హార్మోన్లు లేకపోతే, రక్తంలోవుండే ద్రవపదార్థమంతా ఊటగా పైకివచ్చేసి, రక్తంపేరుకొనిపోయి, చావువస్తుంది.

'అయితే, ప్రాణతుల్యమైన యీ రసాయనం మన శరీరంలో ఉండడం అవసరమేకాని, కాస్త అధికంగా ఉన్నాయంటే మళ్ళీ ప్రమాదమే. ఆడదాని శరీరంలో యీరకం హార్మోన్స్ జాస్తీ అయితే, ఆమెకు మగలక్షణాలంకురిస్తాయి. అంటే, గొంతుక బొంగురుపోవడం, పై పెదవిమీద, గడ్డంమీద వెంట్రుకలు మొలవడం, ఒళ్ళు మోటుబారడం,—యిత్యాదివి. ఇంకా మన మన శరీరాలలో ఉండే మరికొన్ని, కొన్నిరకాల హార్మోనులమీద ఆధారపడి ఉంటాయి, మనలో ఉండే కొన్నికొన్ని ఆడలక్షణాలు, మగలక్షణాలున్నూ. 'ప్రోలాక్టిన్' అనే హార్మోను మగవాళ్ళదేహంలో ఉండదు. ఆడవాళ్ళశరీరంలో అది ఉండితీరుతుంది కనుకనే, వాళ్ళకు చనుబాలు ఉంటాయి. ఈమధ్య డాక్టర్ రిడిల్ అనే ఆయన యీ హార్మోన్ను కొన్ని మగ గిన్నిపందులకు యింజెక్టుచేసేసరికి, అవి ఆడపందులవలె పాలివ్వడం ప్రారంభించాయట!

'కేంబ్రిడ్జిలో 3½ ఏండ్లవయసుగల ఒక కోడిపెట్ట పుంజుగా మారిపోయినదని వ్రాస్తున్నాడు డాక్టర్ హార్ట్లు—దాని కండరాలలో ఒకదాని యందేదో సంచలనం కలుగుటవలన పిల్లల తల్లిగా ఉండిన ఆ కోడి మగతనంపూని తిరిగీ పిల్లలతండ్రి అయినదట!'

చేతిమీద గడ్డం ఆనుకొని, బొమ్మవలె రెప్పవాల్చక నన్నుచూస్తూ, శ్రద్ధగావిన్నాది లక్ష్మి.

'అయితే యికనేం! మనలోఉండే హార్మోన్స్ కూడా ఏమైనా గడబిడ చేశాయంటే, మనకూ సంభవించవచ్చునన్నమాట, యిట్టి చిక్కైన మార్పులు?...

కొంపదీసి ఏనాడో నిద్రలేచేసరికి మీరు హఠాత్తుగా ఆడమనిషి అయిపోతే,...ఎట్లా?' అన్నాది విరగబడి నవ్వుతూ.

'అయిపోనులే, బెంగపడకు!' అన్నాను నేను కూడా నవ్వొచ్చి 'మనలో ఉండే హార్మోన్స్ అట్టి తల్లక్రిందు మార్పులను కలిగించవు. కాని కొంతవరకు మనమన సెక్స్యువల భేదాలను నిర్ణయిస్తాయి.'

'అంటే?' అన్నాది లక్ష్మి బొమలు పైకెత్తి.

'అంటే, వ్యక్తులయొక్క శరీరతత్వాన్నిబట్టి— అనగా, వారి రక్తంలోఉండే హార్మోన్స్‌వంటి రసాయనాల మూలాన—ఏమనిషిలో ఏమే ఆడలక్షణాలు, మగలక్షణాలు ఉండేటందుకు అవకాశం ఉన్నదో మనం తెలుసుకోవచ్చు. కొన్నికొన్ని పరీక్షల వలన ప్రతిమనిషిలోను గల ఆడతనాన్ని, మగతనాన్ని వివరంగా కొలవవచ్చును!' అని చెప్పాను.

'ప్రతీ మనిషిలోను ఆడహార్మోనులు కొన్ని, మొగ హార్మోనులుకొన్ని, (అంటే, ఆయాలక్షణాలను కలిగించేవి) ఉంటా యన్నమాట?'

'అవును. అట్లా మిశ్రమమై ఉండడమే శరీరారోగ్యానికి మంచిదికూడా!' అన్నాను.

'మగవాడికి కొంత ఆడతనం, ఆడదానికి కొంత మగతనం, ఉండడమే మంచిదనా, మీ రనేమాట?' అన్నాది లక్ష్మి, చిరునవ్వుతో.

'అదికాదు. మగవాడిని ఆడహార్మోనులు, ఆడదానిని మగహార్మోనులు, కొన్నికొన్ని వ్యాధులనుండి, యిబ్బందులనుండి కాపాడుతూఉంటాయి. ఉదాహరణకి చెప్తున్నాను: 'హెమోఫీలియా' అనే రక్తస్రావవ్యాధి వలన కొందరు పురుషులు బాధపడతారు. అట్టివాళ్ళకు శరీరంమీద ఏభాగమందైనా ప్రమాదవశాత్తూ చిన్న గాయం తగిలితేచాలు—రక్తం ఆగకుండా ధారకట్టి కారుతుంది; ఎంతసేపటికీ ఊరుకొని గడ్డకట్టదు. వెనకటి రష్యన్ రాకుమారులకు, స్పెయిన్ రాకుమారులకు యీ వ్యాధి ఉండేదట. డాక్టర్లు అప్పుడు 'ఈ జబ్బు సాధారణంగా మగవాళ్ళకే వస్తుందికాని ఆడవాళ్ళకెవరికీ రాదు. ఎందుచేత? బహుశః, స్త్రీలను యీ వ్యాధినుండి కాపాడడానికి వాళ్ళరక్తంలో ప్రత్యేకంగా ఏవైనా హార్మోన్స్ ఉన్నాయేమో? ఒకవేళ ఆడహార్మోన్స్ కొన్ని యీ రాకుమారులకు, యింజెక్టుచేస్తే లాభం ఉంటుందేమో?' అని ఆలోచించి హార్మోన్ చికిత్స ప్రారంభించారట. గారడీవలె జబ్బు వెంటనే నయమైనదట!' అని చెప్పాను.

'ఈ హార్మోనులకథ నిజంగా అద్భుతంగానే ఉంది!' అన్నాది లక్ష్మి, యేదో యోచిస్తూ.

సయన్సుయొక్క మహిమను ఆమెకు నచ్చచేయ గలిగినందుకు నాలోనేను గర్వపడ్డాను. నా ముఖముందు తాండవించిన సంతోష చిహ్నాలను గమనించి కాబోలు, '—కాని, సయన్సునుగూర్చి నాకుగల అభిప్రాయాలను మార్చుకోవలసిన అగత్యం కనబడదు!... మీరు చెప్పేదల్లా సయన్సుకూడా మానవసౌభాగ్యానికి అప్పుడప్పుడు కొంత తోడ్పడుతూ ఉంటుందని; అంతేకదూ?...పాము విషంకూడా మానవుడికి అప్పుడప్పుడు ఉపచరిస్తూ ఉంటుంది!' అన్నాది చిరునవ్వుతో.

'సయన్సు అంతేనా?' అన్నాను నిర్ఘాంతపడి.

ఆమాటకు జవాబులేదు; ఒకటే నవ్వు!

నవ్వుచేత కొంతసేపు మాటతెమలక, పిమ్మట మళ్ళీ, 'అబ్బా! ఎంత గొప్పసంగతి కనిపెట్టారు మీ సయంటిస్టులు!...మొగవాడి రోగం ఆడదే కుదర్చా లన్న సంగతి యీనాటికైనా తెలుసుకున్నారు.— అదెంతకాదు!' అన్నాది విషయాన్ని మార్చేస్తూ.

ఆమాట విని పక్కున నవ్వాను.

అసలు విషయం విడిచి, మా సంభాషణ అంతటితో అరణ్యమార్గం పట్టింది. జపం విడిచి లొట్టలలో పడి నట్లు, నేను చెప్పాలనుకున్న విషయాలు అన్నీ మరచి పోయి,...ఆమె ముద్దుమొగం, నవ్వేకళ్ళూ చూస్తూ, ఆమె పెంకెమాటలను, నవ్వుతాలను వింటూ, ఆమె జడలోని గులాబీల మత్తువాసనలకు ఒళ్ళే మరచి పోయాను!

—తాత. కృష్ణమూర్తి, బి. ఏ., యల్. టి.

చింకిబొంతలో పడుకుని మూలుగుతున్నాడు నాలుగేండ్లవయస్సుగల జగం. అతని దేహంలోని అస్థిపంజరం పైకి కనబడుతూంది, కన్నులు లోతుకుపోయి మూసుకునివున్నాయి. అతను బలువుగా వూపిర్ని పీలుస్తున్నాడు. గుండెలో నొప్పి లేస్తూండడంచేత కాళ్ళు వుండుండి కిరకిర చుట్టుకుపోతున్నాడు. జ్వరతీవ్రంచేత కలిగిన మమతలో అప్పుడప్పుడు 'అమ్మా!' అని పలవరిస్తాడు. ఆ నాలుగేండ్ల జీవితన లేతనోరుతో యెంతో ఆశతో 'అమ్మా' అని పలవరించుతే పలకడాని కతనికి అమ్మ యెక్కడుంది? కాని అక్కడనే అతనిపక్కనే కూచుని కళ్ళల్లోనికి పరువులిడుతున్న నీళ్ళన్నింటినీ యెండిపోయిన గొంతుకులోనే దిగమింగుకుంటున్న నీలాద్రి, అతను పలవరించినవెంటనే చటాల్న లేచి 'నాన్నా! నా నాయనా! నాతండ్రీ! నాజగం! ఎందుకమ్మా పిలుస్తున్నావు?' అని యెంతో ఆతృతతో అడుగుతాడు. కాని అతనిప్రశ్నకి జగం ఉఁ ఉఁ అనే మూలుగే జవాబు.

నీలాద్రి లేచి ముక్కాలిపీటమీద వెలుగుతున్న మినుకుమినుకు బుడ్డీదీపం పురపురలాడుతూవుండగా దాన్ని హెచ్చుచేశాడు. మళ్ళీకూచుని జగంవేపు చూస్తున్నాడు.

జగం కిరకిర చుట్టుకుంటున్నాడు.

నీలాద్రి మనస్సులో డాక్టరు అరగంటకిందట చెప్పినమాటలు మెరుపుల్లా పరుగెత్తాయి. 'నీకొడుకు యింక గంటన్నరా.... లేక రెండుగంటలకన్నా హెచ్చు....కాని యిరవై రూపాయలుగాని నువ్వు యిచ్చావంటే ఇంజక్షనిస్తాను. మరి ఫరవావుండదు.' అన్నాడు డాక్టరు. తను డాక్టరు పాదాలమీదపడి 'డాక్టరుగారూ! నేను నిరుపేదను. నామీద నా జగంమీద దయతలచండి. నా జగాన్ని బతికించండి' అని బతిమాలాడు. డాక్టరు 'ఇరవై రూపాయలు—మందు ఖరీదు' అంటూ తన మొరలను వినకుండానే చింకిబొంతలో జ్వరబాధచేత మూలుగుతున్న ఆ దీనజీవినయినా చూడకుండానే చరచర వెళ్ళిపోయాడు....ఇలాగనే గడచిన సంగతుల్ని స్మరించుకున్నాడు.

తన జగం....తన జగం....తన్ను విడిచి యింకోగంటలో—వెక్కి వెక్కి యేడుస్తున్నాడు.

ఇరవై రూపాయలుంటేనా....ఒక్క యిరవై యుంటేనా ...తన జగం చక్కాలేచి కూచుంటాడు. 'నాన్నా' అంటూ యెంతో ముద్దుగా పిలుస్తూ కిచకిచ నవ్వుతూ వచ్చి తనవొళ్లో కూచుంటాడు. కాని యిరవై రూపాయలే! ఎలాగువవస్తాయి? తిరిగి యేడుస్తున్నాడు.

ఏడుపును బలవంతంగా వొక్కసారిగా దిగమింగుకున్నాడు. మంచందగ్గిరకి వెళ్లాడు. జగం యిందాకటిలాగునే ఉఁ ఉఁ అని మూలుగుతున్నాడు. నీలాద్రి అక్కడనుంచి కదిలి ద్వారందాటాడు.

అవతల, మృత్యుదేవత కేశపాశంలాగుంది చీకటి. ఆ చీకట్లో యెక్కడికో యెందుకో బయలుదేరాడు. రెండుమూడు వీధులు తిరిగాడు. ప్రతివీధీ నిర్జనంగావుంది. అవును అంత రాత్రివేళ నిద్రమానుకుని వీధుల్లో యెవరుతిరుగుతారు తానుతప్ప? నీలాద్రి వొక మేడదగ్గర నిలబడిపోయాడు.

రెండుమూడుసార్లు తనచుట్టూ పరికించి వొకసారి మేడమీదికి తన చూపులను సారించాడు.

*   *   *   *

ఆ మేడమీద వరండాలోనుంచి చప్పుడు కానట్లు యెత్తియెత్తి మెల్లగా అడుగులు వేస్తూ నడుస్తున్నాడు నీలాద్రి. అతను గదులో ప్రవేశించాడు. కిటికీదగ్గరున్న మంచంమీద శాలువకప్పుకుని గుర్రుతీస్తూ నిద్రిస్తున్న ఆయింటియజమాని వేపొక సారి, చిలుకకొయ్యకు తగల్చబడివున్న ఆ యజమాని సిల్కుకోటువంక నొకసారి చూశాడు. ఆసిల్కుకోటులోని పర్సులో యిరవైరూపాయలుండవా—రెండు పదేసి రూపాయల నోట్లుండవా?—జగం... తనజగం బతికిపోతాడు! బతికిపోతాడు. అడుగు ముందువేశాడు. టేబిలుమీద తగ్గించబడివున్న లాంతరు అతన్ని బెదర కొట్టింది. అతను లాంతరునార్పి చిలుక కొయ్యదగ్గరకు వెళ్తున్నాడు. ఆ చీకటిలో అతని కాలుతగిలి పీకుదానా తిరగబడి చప్పుడుచేసింది.

యజమాని త్రుళ్ళిపడిలేచాడు. గది నిండా చీకటి. చీకటో యెవరో? 'దొంగ! దొంగ' అంటూ బెదురుగొంతుకుతో కేకలువేశాడు యజమాని. దొంగ గదులో నుంచి అవతల కొక్కదాటు వేశాడు, కాని—

వరండాలో నీలాద్రిని యిద్దరు బంట్రోతులు పట్టుకున్నారు. నిమిషంలో అందరూ అక్కడ పోగైనారు. యజమాని తన కాలి చెప్పును తీసి దాంతో నీలాద్రి దవడమీద చరిచాడు. నీలాద్రిపళ్ళు రెండు వూడినాయి. అక్కడనున్న ప్రతిమనిషీ అతన్ని తంతున్నారు. ఆఖరికి యజమానికొడుకు, నాలుగేండ్ల అబ్బాయికూడా నీలాద్రిని తన్నాడు. నీలాద్రి ఆ అబ్బాయివేపు అదేపనిగా చూస్తూండగా అతని కన్నులవెంబడి నీళ్ళు జలజల ప్రవహించాయి. 'నాయనా! నన్ను మరోసారి తన్నవూ?' అని ఆ అబ్బాయిని అడిగాడు నీలాద్రి.

పోలీసులు వచ్చారు. చేతులకు బేడీలను బిగించి నీలాద్రిని స్టేషనుకి తీసుకుపోతున్నారు.

—మల్లాది అవధాని.

తీర్థ సేవ

సీ. పాడిదగ్గు కంఠంబుఁ బొరిపుచ్చకయమున్న తలప్రకంపంబుఁ బొందకయమున్న
బొమలు కన్నులమీఁదఁ బొదవిర్వాలకమున్న పార నేత్రములకడ్డు చొరకమున్న
శ్రుతి పుటంబులశక్తి సురిఁగి పోవకమున్న వళు లాననమునఁ బర్వకయమున్న
హృదయంబులో జాగ పదను దప్పకమున్న గాత్రంబు శిథిలంబు గాకమున్న

గీ. పండ్లు వేర్వాసి కదలుచూపకయమున్న కాకి కడకంటిపై చూపు రాకమున్న
కాలుసేయాడు తటి యుండ కదలవలయుఁ దీర్థసేవకు దేహ మస్థిరముగాన.

—కాశీ ఖండము.

తుంబాచార్యులు గారి వారపత్రిక

(వినోదము కొఱకు)

నేను స్వప్నములోఁ గాశీయాత్రకుఁ బోయియుంటిని. గయ, ప్రయాగ, కాశీ యనుఁ డు క్షేత్రములు సేవించితిని. వారణాశిని యెక్కడనో తెలిసికొని లక్కయింటిపునాదులు చూచితిని. ఇంకను నేతిబొట్టు వదలని లక్కరాలు గాజురాలు గుర్తులు కనఁబడుచున్నవి. మహాశ్మశానము. వీరబాహుఁడు కూర్చున్న మంచె గుంజల గలకలు చూచితిని. వ్యాసుఁ డుసుకమీఁద దాటజాలక నిచ్చెనమీఁద నడుగులుపెట్టుచు నాకుఁ గనఁబడినాఁడు. తిక్కనసోమయాజిగారు కనఁబడలేదు. కాశిలోఁ గల్లంగల్లు సురాభాండేశ్వరము కథ జ్ఞప్తికిఁదెచ్చిన శిల్పిమూచినాఁడను. బందరు చల్లబజారునకు దానికి భేదము లేదు. గయలో మఱ్ఱిచెట్టు, ఒకటి గాదు, ప్రాఁతఢిల్లి, ప్రాఁతయయోధ్య, క్రొత్తమధుర, క్రొత్తయయోధ్య, క్రొత్తఢిల్లి, చక్కఁగాఁ బరిశీలించినాను. నేను వెళ్ళినకాలము కలియుగప్రారంభముగా నా కగపడినది. తర్వాత మొన్న మొన్నటిదాక నున్నట్లు తోఁచినది. నేను తిరిగి వచ్చునపుడు చూచిన దృశ్యములలో ననేక విచారసూచకము లగునవి కలవు. ఉత్తర దేశములో - ఒక్కని మహారాజ్ అనినమాటచేత నే గాక యితరపనులలో నతఁడు బ్రాహ్మణుఁడని శాస్త్రా లాగవచ్చినవానిని దెలిసికొనలేక పోయితిని. బ్రాహ్మణేతరోద్యమము మనదేశములోకంటె నక్కడనే ముందు వెలువడెనని గ్రహించితిని. ఇది చెన్న రాష్ట్రములోనె ముందు పుట్టినదని చెప్పుకొనుట గలదు. ఓయి శెట్టివాఁడా! నోటికి వచ్చినట్లెల్లఁ జెప్పి దానినే నిర్ధారణచేయకుము, ఇక్కడ స్వాతంత్ర్య జీవనము చేయువారు మెండు. ఒక్కరియొద్ద దాస్యముచేయఁ దలంచువారు తక్కువయని యెవ్వరో యచ్చట నన్నుఁ గూర్చి పలికిరి. ఇప్పటివలె నప్పుడచ్చటఁ బత్రికాప్రచారములేదు. వినోదమునకై కొనఁదలఁచి యూరెల్లఁ దిరిగితినిగాని యొక్క పత్రిక దొరకలేదు. నేనేమియైన నంగడిలోఁ గొనినను పొట్లముకట్టిన కాగితమైనను ఏ డైలీ ఎక్స్‌ప్రెస్సో యీడైలీ మిర్రరో దొరకుననుకొంటిని గాని, ఆకులోనె కట్టియిచ్చువారు. పత్రికలవాసన లేదు. నాకుఁ జాలదుఃఖము వచ్చినది.

ముగ్గురు మనుష్యులలో నొక్క ముద్రాయంత్రశాల కనఁబడినది. లోనఁ బ్రవేశించితిని. ఏయూరది యని యడుగకుఁడు. పేరుగల పెద్దపట్టణమే. నే నేదో యచ్చువేయించుకొన వచ్చితినని నాకెదురువచ్చి కొనిపోయి కూర్చుండఁబెట్టికొనిరి. అనేకప్రశ్నములలో 'మీకేమి లాభము వచ్చుచున్నది. చిన్న వారపత్రికకూడ నడుపరాదా' యంటిని. ఉత్సాహమున్నదిగాని నాకుఁ దగిన సహాయములేదు. ఎవ్వరినైనఁ జేర్చితినా నేను చెప్పునది యొకటి వారుచేయునది యొకటి. సాక్ష్యము లేనివి, జాతిలాభములేనివి వ్రాసి తగవులుతెచ్చి తప్పుకొనుచుండురు. నేను స్వతంత్రించి వ్రాయఁజాలను. వారి నే నమ్మియుండఁజాలను. ఒక్క వైద్యుఁడువచ్చి వైద్యవిషయములు మీ పత్రికలో వేసెదమనును. వర్తకుఁడువచ్చి యే నాఁటికానాఁడు మంగిధరలు వేయ రావాయనును. చెప్పనేల యొకరిచెట్టి వారి కానందము. ఎవ్వరిని మెప్పింపఁగలను; అని ముద్రాక్షరశాలాధికారి యంగలార్చినాఁడు. అన్నగారు: మీరు చెప్పనక్కఱలేదు. నా కనుభవమే. నేనును జూచుచున్నాఁడను. ధనవంతుఁడు పత్రికపెట్టుటయు నిర్ధనుఁడును విద్యాధికుఁడును దుర్గర్వులై సర్వజ్ఞుఁడని సిద్ధపడి యజమానునకు మాటదెచ్చుటయు జరుగుచున్నది. నే నట్టివాఁడనని తలంపకుఁడు. మీ యాజమాన్య మిందులేదు. నేనే సర్వమును నిర్వహించుకొందును. అచ్చువేసినందుకు మీకు భృతి యిచ్చెదను. లాభనష్టములు నావి. నేనే

యూరికిఁ గ్రొత్తవాఁడను. నాకు ధనసహాయము కావలయును. తిండి పెట్టవలదు. అప్పియ్యనక్కఱలేదు. మాటసాయము — మీకు మాటవచ్చు విషయములు వ్రాయను. ఒక్కరిని నిందింపను, మూలచ్ఛేదపాండిత్య ముపయోగింపను. అని వచ్చఁజెప్పి పత్రిక వెలుపలు పెట్టవలయునని — ముందుఁ బ్రకటనయొకటి చేయఁదలఁచి యిట్లొక ప్రకటన ముద్రించితిని.

‘లెండు లెండు! మేల్కొనుఁడు. ఆదరింపుఁడు. ఆనందింపుఁడు. వార్తయందు జగము వర్తిల్లుచున్నది. యద్దిలేనినాఁడు అఖిలజగము వంధకారమగ్న మగును గాన వార్త నిర్వహింపవలయుఁ బరికి. అని మహాభారత ప్రయోగములు గలదు. ఉన్నను దేశములో నొక్క భూపతియును వార్తాపత్రికను బ్రకటించుటలేదు. రాజులార తన్న మాటోఁ ల్లీమిచేయఁగలరు. వార్తయనఁగ నేటి ర్థము చెప్పువారు నన్ను మన్నింపవలయును. నేనెందు నను సమర్థుఁడను గాను. ఉండ నిల్లులేదు పండ మంచము లేదు. మీ యాదరమునవే నేనీ పట్టణములో నొక వార్తాపత్రికను బైలువెడలింప నెంచితిని. ఇంతటి ప్రసిద్ధ పట్టనము - హిందూదేశములో నేఁడే! అయోధ్యయనిన దెసలు తెల్లవాఱుచున్నవి. వాల్మీకి కాలము నుండియు నాగరకతకు మిక్కిలి ప్రసిద్ధికెక్కిన యీ యయోధ్యలో నీసాకేతపురములో, స్త్రీనాటక సంఘములు కూడ వెలసిన యీ కోసలరాజధానిలో నొక్క వార్తాపత్రికయైన నుండినట్లు మన కాధారములులేవు. హిందూదేశములో ముద్రాయంత్రములున్నట్లు పుస్తకము లచ్చుపడుచున్నట్లు పూర్వగ్రంథములలో నగపడును. నిర్వచనోత్తర రామాయణములో ‘బాలశిక్షలిట్లచ్చుపడునె’ యనికలదు. భారతములో ‘వర్ణసమితి యచ్చుపడఁగ’ ననికలదు. పరిశోధకులు, పూర్వముండినట్లు గాని, యున్న పరిశోధకులు పత్రికానిర్వహణము మున్నెవ్వరో యున్నట్లుగాని తెల్పలేదు. వారికేమి ప్రతిబంధకము లున్నవో, వారేల పత్రికాప్రచురణము మానిరో - వారికంటె నీ వేమి ఘనుఁడవా యనవలదు. ఉడుత భక్తి నాచేతనైనంత చేసెదను. నేనే లాభనష్టములు వహించెదను. మీ యాదరము నాకు ముఖ్యము. నేను బ్రచురింపఁబోవు పత్రిక పేరు, ‘ప్రపంచసమాచార’ము. నాకీ పత్రికానిర్వహణములోఁ బ్రపంచమంతయు సాయపడవలయును. ఈ భూప్రపంచమే గాదు. పాతాళాది పదునాల్గు భువనములును — ఎవ్వరేయే సహాయము చేయవలయునో స్థూలముగ వివరించుచున్నాఁడను.

మాకుఁ బృథివీభూతము, భూకంపములు గలిగించి గనులుపుట్టించి, అగ్నిపర్వతములు ప్రబలించి నదులవలన దేశములకు సస్యసమృద్ధి, జలప్రళయములు, జననాశము గావించియు సాయపడవలయును. దీనికి సముద్రాది జలభూతములు, అన్ని పర్వతాదులలో నగ్నిభూతమును, బృథ్వికిఁ దోడ్పడవలయును. గ్రహములు, గ్రహణములు, గ్రహవక్రగతులు, తోఁకచుక్కలు, మెండి కొఱవ్యు, ఉల్కలు - మేఘములు వర్షములు, పిడుగులు, రాళ్ళవానలు గలిగించి యాకాశభూతము తోడుపడవలయును ఫలవృక్షములు, మహావనములు, కొండపోట్లు అడవిచెలికలు, తోఁటలు, దొడ్లు - ఘోరమృగములు మనుష్యులను మార్గములలో పట్టుకొని, దొంగలు దారులుకొట్టి - తలలు పగలుకొట్టి - వేఁటకాఱు తన్నుగ ములను, ఆ రక్షకభటులా దొంగలనుబట్టియు, నధికారులు వారికి బహుమతులిచ్చియుఁ దోడ్పడవలయును. పాములు, తేళ్ళు, ఆకువలు, పులికోచలు, ప్రాణులకు హానిగలిగించియు; మిడుతలదండు, చిలుకలు, ఎలుకలు, అనావృష్టి, అతివృష్టులఁ బృథివికి దిగి చేయుసాయము మా పత్రికకొఱకే యుపయోగింపవలయును. రాజులు యుద్ధములుచేసి, పౌరుషశాలులు, శూరత్వము కనఁబఱచియు, దెబ్బలు, మల్లులు, గొలుసులు త్రెంపి రాళ్ళబండ్లు గొంతుపై నెక్కించుకొనియును, అసూయాపరులఁ జోరులును, బరధనముల హరించియు, జారులు పరస్త్రీలను మోసగించియుఁ; గులటలు సంసారధనికపురుషుల దీనలఁజేసియు; మాయాసగాంద్రమాయికుల వంచించియుఁ; బతివ్రతలు చెడి పెలకు బుద్ధిచెప్పియు; వెలిచపులు గనిపనితలు ముగ్ధలను దుర్మార్గమునకు మరలించియు; బంధీకృతులు కారాగారాధికారులను వంచించి తప్పించుకొనియు (తప్పించుకొన్నందుకు శిక్షింపబడుదు రన్నరుగాని యంతెత్తుగోడ నిరా

ధారముగా దుమికినందుకై బహుమతిఁ బొందుటలేదని విచారించుచున్నాము) ఉరిస్తంభమెక్కి త్రాడు తెగినవారు బ్రతికియు, ఉరిశిక్ష బొందఁబోవువారు 'నీ కడపటికోరిక యేమనిన - చెఱసాలనాయకుని మఁగనాలిం గోరియు - వ్యాపారులు పురుచ్చేరిలో, ఏనాములో నివసించియు; గ్రామములు, కర్మాగారములుఁ, గాలికను, వైద్యులు రోగుల బాగుచేసినను, శస్త్రవైద్యము చేసి చంపియు, గ్రుడ్డికన్నాడదీయుమనిన మంచికన్ను దీసివైచియు, త్వరలో నూన్సెకుని రసవిమ్మగంధకములు ప్రయోగించి, యపథ్యము చేసినావని రోగిని నిందించి కాలుగీలు పడఁగొట్టియు; నోరుపట్టి, వాతము చేసి, యరణ్యకై మంచమెక్కి వరోగులను వారిబాధయుఁ బత్రికలోని కెక్కునట్లు చేసియు; (లేతమారులు సహస్రమారులు వారివారి సమాచారములు రహస్యముగానైనను దెల్పఁజేసెదము). అత్తలవలనఁ గోడండ్రును, గోడండ్రవలన నత్తలుఁ వాఁడుఁబడుచులు, నూతఁబడి గోతఁబడి, నల్లమందు నూనెత్రాగి, చచ్చి-గొంతునులిమి నూతఁబడవైచి కడుపునొప్పిబాధచేఁ దాళఁజాలక యాత్మహత్య చేసికొన్నదని నిర్ధారించుటకై యనేక యత్నములు చేసియు; మంత్రశాకలు, మానికశాకలు పెట్టియు; పరీక్షలలో నుత్తీర్ణులు గాని విద్యార్థులు ద్రావకములఁ ద్రాగి, రైలుక్రిందఁ దలపెట్టి శాంతిచిత్తులై - ఏకపుత్రులైన యువకులు, దత్తులుఁ, దలిదండ్రుల కలజడి కలుగులాగున విధవావివాహములు చేసికొని, మతాంతర ప్రవిష్టులయి - అనేకు లనేకవిధముల నగలకై చిన్నబిడ్డలను బొరుగింటినుండి తెచ్చి ముద్దాడుచుఁ దలలు దువ్వుచుఁ జంపి నట్టింటను గోడలలోను బూడ్చినపుడు పసిగట్టిన పక్కలుండ్యోగుల కగడనిచ్చియుఁ; కెక్కెక్కి పడి యిండ్లు గోడలు గూలి మరణించి - నమ్మి దాపఁ బెట్టినధనము హరించి, తన యుద్యోగ మిఁక లేదనియో, పసపుఁజెలియింటికిఁగ దబ్బడిగిన నీకు లేదనియో, యధికారులను దండ్రులను జీఁకటిదాలునఁ బొడిచియు; దయ్యములను వదలఁగొట్టెదమని, భూతవైద్యము చేసెదమని, మంత్రోపదేశము చేసెదమని, యేకాంతమునందును తెరలలోను - దాసురాండ్రను జేసికొని - పరిశ ముగ్గులవాండ్రు వేకఁ బేగులు దాల్చి పద్మములు వైచి బిందిసాదములు చేసి చింతులు ద్రొక్కి ధనము గడించి, స్త్రీలను బురుషులఁ బురుషులను స్త్రీలు మోసగించియు, ఘోరహత్యలుచేసి తప్పుదారులు సృష్టించియుఁ; బరభార్యలనింటఁ బెట్టుకొని సిగ్గువిడిచియుఁ, బరునియింటనుండి వాకిలవదనైసై చక్కెట్లుదిద్దియు - శిక్షకులనుండి తప్పించుకొనివచ్చి నిష్కళంకముగా నప్పుడే యాకాశమునుండి దిగివచ్చినట్లు నటించియుఁ, భగినీప్రియుఁడైన దుర్మార్గునికెంట నుద్యోగాశచేఁ దిరిగియు, బిరుదములుగొనునపుడు, సభాధ్యక్షత నొందినపుడు-నుంపుకుకత్తె కొడుకులచేఁ బద్యములు చదివించికొనియు - సిగ్గుమాలి వారు చదివియు నిదియది యని వీరువారని కాకుండ సమస్తప్రపంచము మా కుపకరింపకలయును అన్నియు మేమిందే చెప్పవైచిన రసము లేదు.

మఱియు మోటారులు, స్టీమరులు, రైళ్ళు, ఫ్యాక్టరీలు, మహానదులు, వానివిూఁదివంతెనలు, లోకమున కుపకరించి మాపత్రికకు హారము కల్పింపకలయును. మాకేలయని మిారూరకుంటిరా మాయత్నము సాగదు. లంచగొండులగు పెద్దచిన్న యుద్యోగులు, న్యాయవాదులు, జూదగాండ్రు, ఎఱుకలసానులు, (స్త్రీల పాలింటి ధర్మవైద్యశాలలు) పత్రికాధిపతులు; అయథార్థములు ననుమానములు నగు విషయములు వ్రాసి తగవులుపడి; చిలుతిండి యంగళ్ళవాండ్రు, చుట్టలుఁ దములపాకుల నమ్మువారు; గంజాగృహములవారు నరుపుపద్దులలో నెక్కువవ్రాసి యంకెదిద్ది - రహస్యముగాఁ దమరొద్దకి వచ్చువారికియలసిన స్వల్పద్రవ్యమునకై నడివీధిని బొడ్డుకొంగులోఁ జెయివెట్టినిలిపి - నిరుద్యోగులు గౌరవకుటుంబములవారి కాకాశరామన్న యుత్తరములు వ్రాసి - విద్యాధికులు నదుద్యోగములు చేసియుఁ, బండితులు సత్కవిత్వముఁ జెప్పియు, సదుపన్యాసములిచ్చియు, విద్యార్థులను దమయంతవారిం జేసియు - సత్పురుషులు సత్పరిపాలనము గావించియు, దాతలు బీదలం దనిపియుఁ, బుణ్యాత్ములు ధర్మము లాచరించియు, బిచ్చగాండ్రు యాచించియు, బట్టుపోగ

డియు, షడ్వ్యాపారులు న్యాయార్జిత విత్తమున నింద్ర భోగము ననుభవించియు, ధనవంతులు దరిద్రుల బ్రదిమికి సాయపడియు, కృతజ్ఞులు కృతఘ్నులు గాకయు, విత్తవంతులపుత్రులు దుర్వ్యాపారములచే శిక్షలై ఉద్యోగముచేయను, జట్టలమంగడి పెట్టను, సాహసించియు, సేవకులు స్వామిద్రోహులు కాకయు, శిష్యులు గురుద్రోహులు గాకయు, కాంతలు పురుషుల నుపచరించియుఁ, బురుషులు మగవాండ్ర సన్మానించియు, నాటకశాలలు, అందు డబ్బీయకుండవచ్చు ప్రేక్షకులు, వారు తెలిఅమనోజ్ఞ—గర్భిణులు విచిత్రసంతానము చేతను, పశువులు సజాతీయేతరముల నీనియు, మాపత్రికకు సాయముచేయవలయును. ధాన్యపుమరలు, కాగితపుమరలు, నాటకశాలలు, మొదలగునవి కట్టుటకై లక్షలువెచ్చించి పని ప్రారంభించువారికి భాగస్వాములు డబ్బీయకయు; నిచ్చినది వృథావ్యయముజేసియుఁ దత్సంఘములవారు; రెట్టివెలపెట్టి కొనిన భూములలోని కర్మాగారములను బందులకుఁ గాడిదలకు నద్దెకుండ కొన్నికొన్ని, ధర్మసత్రములవలె మూఁడునాళ్ళకంటె నెక్కుడుకాలముండఁగూడదను నియమముపెట్టక - యాజన్మాంతము నుండనిచ్చియు - మాపత్రికకుఁ గొంతవిషయము దొరకనీయవలయును. మాపత్రికలో జనులందఱును వారివారి సందేహములు తీర్చుకొనవచ్చును:— నక్క ముదిరి వఱడగునా! తొండముదిరి యూసరవెల్లి యగునా! గ్రద్దముదిరి పులుఁగగునా? భ్రమరము కీటకమును దెచ్చి తనపిల్లనుగా జేసికొనునా? త్రాఁచును శెట్టిగొడ్డును బాలముపారునా! జాత్యంతర వివాహములు గావించుకొన్నవారిబిడ్డ లేవర్ణమువారగుదురు— ఇట్టివి మాత్రముకానివస్తులు - తీఁగలు, గుల్మములు, దోహదవిశేషమునఁగాక, మల్లె గులాబిని పూచియుఁ; జంద్రకాంతము జాజిపూవులు పూసియుఁ; తాటిచెట్టు పలవలు చిలువలువేసియు, సీఁతచెట్టు పగలుపండుకొని రాత్రులు లేచి నిలువఁబడి మాయుద్యమమున కుపకరింపవలయును.

ఒక్కటేమి, రొక్కటేమి? వివిధవృత్తులవారు, తమ కృత్రిమ వ్యాపారములచే నితరులను మోసపుచ్చి మాపత్రిక కింతగతి కల్పింపవచ్చును. అధార్తుగా వానకు వాని గోడలుకూలి యక్కడ నల్పశంకకుఁ గూరుచున్న వారిమీఁదఁబడి మాపత్రికలోని కడపటివార్తలకని విడిచిపెట్టిన స్థలము పూర్తిచేయింపవలయును. ఒక్కపుట పూర్తిగా ధీమాలపఁ బ్రకటనలకు విడిచెదము. కొంతభాగము నమ్మకరు కొట్టుటకు; మేము మరల వారిని తిట్టుటకు—మృదువైన బూతులకు, అసంబద్ధ ప్రలాపములకొఱకు, మంచివానిని జెడ్డవాఁడనుటకు, పొట్టచేతవానిని గుంటికాలివాఁడాక్షేపించుటకు, నిలువయుంచెదము. వివిధ కవులకు మంచితరుణమిది. పురాణకవులు, ప్రబంధకవులు, గద్యకవులు, ఖండకావ్యకవులు, నాటకకవులు, నవలాకవులు, భావకవులు, శుభలేఖకవులు, ప్రామిసరీనోటుకవులు, కృష్టిపత్రకవులు, చచ్చుకవులు, చావుకవులు (చచ్చుకవులనఁగాఁ జచ్చినవారి మీఁదఁ బద్యములు వ్రాయువారు, చావుకవులనఁగా వీరుగొప్పవారు - చావు నిత్యముగనుక - యెప్పటికైనఁ జత్తురు. అప్పటికేనైన నాల్గుపద్యములల్లిపెట్టుకొందమని - తామంతవఱకు బ్రతుకుదురను నమ్మకములేఁ బద్యము లిప్పటినుండి యల్లువారు) హాస్యకవులు వీరి క్రింద సర్వత్ర తావున్నచోటనెల్ల నవకాశమీయఁబడును. స్వేచ్ఛాకవులు, నిష్టానుసారకవులు, చోరకవులు, యక్షగానకవులు, హరికథాకవులు, యాచకకవులు—తమ్ముఁ బై వారిలోఁ జేర్పలేదని మమ్మునిందింపవలదు. మాపత్రికలో వారికి సర్వస్వాతంత్ర్యములుం గలవు. నాటకములలో వేషములువేయువారికిఁ గావలసిన బిరుదులు - ఉన్నవారికిఁగాక లేనివారికి నూతనముగాఁ గల్పించి స్వల్పద్రవ్యమునకే మేము ప్రకటించెదము. మాకొక్కరు కావలయుననియు నొక్కరక్కఱలేదనియు లేదు. పిపీలికాది బ్రహ్మపర్యంతము స్థావరజంగమములు - ప్రాణులు నప్రాణులు - (శవములు, రాత్రిచచ్చి ప్రొద్దునలేచి - చితిమీఁదఁ బెట్టిన దేహము సెగదగిలి లేచి యముఁడు నన్నుఁగాదఁట పిలిచినదని) తోడుపాటొసర్చినగాని మేము నెగ్గఁజాలము.

అని యింతటితో ముగించి ప్రకటనపత్రికలు ప్రచురించిరి. మఱియు నందు వ్యవధిలేక, తావుచాలక

విడిచిపెట్టిన విషయములు - అధికారులతో, వారి భార్యలతో, వారి వంటబ్రాహ్మణులతోఁ నొడ్డె మంగళ్ళతోఁ బయటివేషగాండ్రతోఁ జెప్పితిమి. భ్రమనొంది తొందరపడఁబోవు కొందఱు ముగ్ధాంగనలతో - తల్లీ; నీవు వెఱ్ఱిదానవు - నాటకములో వేషము వేసినపుడే యట్లుండునుగాని యతఁడు సుందరుఁడుకాఁడు, ఆ యీ విషయములు మాపత్రికలోఁ జూడవచ్చునని సమాధానపఱచితిని.

రెండవసారి యింకొకప్రకటన చేయించితిని గాని, ఆరోగ్యాధికారులు - ఎన్నఁడును లేని క్రొత్తపద్ధతి మాపట్టణములో వలసె. ఒక్కరిని బొగడి యొక్కరిని తెగడి మంచివిషయము వ్రాసిపంపినను ధరుకిష్టములేక ప్రకటింపమాని - ఎవరికిఁ దోఁచినదానిని వాఁడు వేదమని యందఱు నిట్లే పిచ్చిలోఁబడవలయునని లోకమునకుఁ దెల్పి యలజడిపాలు చేయుచుండును గావునను, ఎవ్వరేదియిచ్చినను బ్రకటించుననుటచే రాజదూషణములు, నిరపరాధ దూషణములు, దుష్టభాషణములు వ్రాసిపంపినఁ బ్రకటించి లోకాపకారము చేయుదువు కావునను - ఎందఱో చెప్పినను వినక ధనవ్యయము చేసికొని, యున్న యుద్యోగము విడిచికొని పత్రికాప్రకటనము బొందలిడియు, ముద్రాయంత్రములు నెలకొల్పియు నెగ్గక చెడినవారిని గొన్నితావులఁ జూచుచున్నాము. కావున - నీ వెంతవఱకు నిర్వహింతువో సందేహము కావునను-రామాదులనుండి యిప్పటివఱకు లేని యీ పత్రికాప్రకటనము మా యయోధ్యలో వలదు. అని యుత్తరువు చేసిరి. ప్రకటనకై ముద్రాక్షరశాలను నేను సొమ్మిచ్చుటకు నాయొద్దను లేకపోవుటచేతను - మొదటిప్రకటన సొమ్మయినను మా కిపుడిచ్చితివా కొంత యదనునకాధారముగా నుండును - నెల చివర - జీతములకుఁ గావలయునని ముద్రాక్షరశాలాధికారి బాధించుచుండుటచేతను - ఒక్కఁకిని తెలియకుండ నర్ధరాత్రమున నా స్థానమువిడిచి యెందో దయచేసితిని.

—కొత్తపల్లి సూర్యారావు.

చింతాజ్వరము

సీ. భేషజం బెద్దాని భేదింపఁ జాలదు
లంఘనంబున నెద్ది లావుచెడదు
తితిఁగించు బుద్ధినిద్రామహోత్సాహక్షు
ధాకార తేజోబలాది నెద్ది
నాసత్య చరక ధన్వంతరి ప్రభృతి వై
ద్యులకు నసాధ్యమైయుండు నెద్ది
దివసంబు లాత్రే డతిక్రమించినయప్డు
జీర్ణత్వదశ నధిష్ఠింప దెద్ది

గీ. ప్రత్యహంబు నవత్వంబు వడయు నెద్ది
యట్టి చింతాజ్వరంబు నన్నలముకొనియె.

—శ్రీనాథమహాకవి.

వాయసము

సీ. వసుధ నెవ్వనిసదన్వయకర్త జేజేల
తేనికిఁ గులముద్ధరించు కొడుకు
పితృకార్యములు సమర్పింతురెవ్వానికి
నాదిత్యరుద్రవ స్వగ్రభుక్తిఁ
బొదలు నెవ్వనిగృహంబున మనోహరభార
తీభారవహ ముఖద్విజకులంబు
సధికసంతతి కేరుపఱుచు నెవ్వని కంఠ
మిశ్రితారావంబు మేలుగీల్పు

గీ. ప్రజ్ఞ పెంపున నెవ్వాని బలమునకును
బ్రహ్మకొడుకైన లెక్కఁజెప్పంగఁజాలఁ
డతఁడు నగరోపకంఠ చైత్రాగ్రవర్తి
పక్షిమాత్రుండె వాయస పరివృఢుండు.

—వేంకటనాథుడు.

సరోవర ప్రాంతము

సర్ జోసెఫ్‌లాయిన్సు.

ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు
కాకినాడ
TELUGU ACADEMY, COCANADA

సర్ జోసెఫ్ లాయిన్సు

[ఆంగ్లదేశపు గొప్ప వంటపూటి వర్తకుడు.]

'ప్రమాదభయమున ప్రారంభమును మానవలదు. చేసినప్రారంభము తప్పినచో చింతింపవలదు. మొదటి నుంచి తిరిగి ప్రారంభింపుము' అను ఉపదేశము జోసెఫ్ లాయిన్సు తఱచుగా ఇతరులకు చెప్పుచున్నాడు. అతనికి విజయమునుకూర్చిన వ్యాపార రహస్యములలో నిది యొకటి. 'పనిచేయుటవంటి వేడుక మఱియొకటి లేదు' అని అతని మఱియొక ఉపదేశము. ఉపదేశించుటయే గాదు. తానును జీవితాంతమువఱకు అనుసరించినాడు.

వ్యాపారశిఖరమంటిన పలువురవలెనే జోసెఫ్ లాయిన్సుకూడ తన జీవితారంభదినములలో మిక్కిలి పేదవాడై యుండెను. లండనునందలి కెన్సింగుటన్‌లో అతనిగృహము. లాయిన్సు బాల్యమున కెన్సింగుటన్ ప్రాంతము అందమైనదిగాదు, అభివృద్ధినందుచున్నదియు గాదు. పేదా ప్రాంతమున చూచినను అభివృద్ధి చిహ్నములేమియు కానరాకుండెను. సాధారణముగ పేదబాలురు నోచి పుట్టు సామాన్యపు విద్యాలాభముమాత్రము అతడు పొందెను. అయితే సామాన్యులగు బాలురనుండి అతనిని అతని రెండుగుణములు వేఱుపఱచుచుండెను. సుందరవస్తువులయెడ అతనికి ప్రేమ అగ్గలము. నిశ్చితార్థము వినువకుండుటలో అతడు నిపుణమతి.

కళ్ళజోళ్ళు తయారుచేయు ఒకానొక వర్తకునికడ అప్రెంటిసుగా నుండుట అతని మొదటి ఉద్యోగము. ఈ ఉద్యోగమున నుండినప్పుడే అతడొక క్రొత్తమోస్తరు స్టీరియోస్కోపును కనుగొనెను. దీనివలన గాని కళ్ళజోళ్ళవలన గాని ధనార్జనముచేయుట సుకరము కాదని అతడు గ్రహించెను. చేసినప్రారంభము తప్పినది. కాని అతనికి చింత లేదు. వృత్తిమార్చినాడు. కళ్ళజోళ్ళ నిర్మాతకడ అప్రెంటిసుగా ఉండినవాడు ఇపుడు చిత్రకారుడైనాడు. నీటిరంగులతో కృషిసల్పినాడు. పెయింటరుగా మంచిపేరు సంపాదించినాడు.

అతని చిత్రములు కొన్ని రాయల్ ఇన్‌స్టిట్యూట్ నందు ప్రదర్శింపబడినవి. అట్లు ప్రదర్శింపబడిన చిత్రములలో పెక్కులు అమ్ముడువోయెను. సర్ స్పెన్సర్ విల్సు, ఎడ్మిరల్ సర్. ఇ. విల్‌మాట్ మొదలగు పెద్దలు అతని స్కెచ్చిలను కొనువారు. లాయిన్సు అతి దీక్షతో చిత్రములను చిత్రించువాడు. నిజమైన చిత్రకారుల అందఱవలెనే లాయిన్సుకూడ తాను చిత్రించిన చిత్రములను అమ్ముటకు శంకించుకొనువాడు. 'నాఆత్మకు ఇంపైన చిత్రమును చిత్రించినపుడును, మనసుపడి చిత్రమును చిత్రించినపుడును దానిని నాణెములకు బదులుగా ఇచ్చివైచుట నాకు ఘోరమనిపించునది.' అని లాయిన్సు చెప్పువాడు. కావున అతడు ఉదరపోషణార్థము వేఱొకవృత్తి నవలంబించి విలాసార్థము మాత్రమే చిత్రకళ నవలంబింప కృతనిశ్చయుడయ్యెను.

చిత్రకారులు వ్యాపారకుశలులు కాజాలరని ప్రజల నమ్మకము. తమచిత్రములు అమ్ముకొనుట ఎట్లో ఎఱుంగక సిద్ధహస్తులగు ఎందఱో పెయింటర్లు జీవితాంతము వఱకు పేదవారై యుందురు. ఎట్లో తమచిత్రములను అమ్ముకొనగలుగు చిత్రకారులు పోడిమిఎఱుగక ఎంత వచ్చిన అంతయు ఖర్చుచేసికొని అవసరసమయము లందు నకనక పడుదురు, ఇట్టిస్థితిలో చిత్రకారుడొకడు వణిక్ప్రముఖుడయ్యెనని చెప్పుచో నమ్మరానిదిగా నుండును. చిత్రకారుడు వర్తకుడయిన నిదర్శనము ప్రపంచేతిహాసమున మఱిఎచ్చటను కానరాదు. అదియునుగాక ఇప్పటికి లాయిన్సునకు ముప్పదియేండ్లు నిండినవి. అట్టి వయస్సులో క్రొత్తవృత్తి నవలంబించుటయు కష్టమే అగుగాక! జీవితమును తిరిగి మొదటి నుండియు ప్రారంభించుటకు ముప్పదియేండ్లు నిండిన ఆ లాయిన్సు కృతనిశ్చయుడయ్యెను. కళ్ళజోళ్ళ నిర్మాతకడ అప్రెంటిస్‌వృత్తి ప్రథమమైనది. చిత్రకారకళ ద్వితీయమైనది,

7

ఇప్పుడు తిరిగి మఱియొక క్రొత్తవృత్తికి అన్వేషణము. ఈ అన్వేషణములో లాయన్సు అదృష్టరేఖ బయలుపడినది. శాల్మన్ అండ్ గ్లక్‌స్టీన్ అని ఒక ఫరము. ఆఫరమువారు చుట్టలనిర్మాతలు. చాలరోజులుగ వర్తకము చేయుచుండిరి. ఆఫరము భాగస్వాములలో నొకడగు మాంటేగ్యూగ్లక్‌స్టీన్ అనువాడు కాఫీహోటేళ్ళ వర్తకము ప్రారంభింప ఉవ్విళ్ళూరుచుండెను. ఆదినములలో తన ఫరముయొక్క వ్యాపారాభివృద్ధినిమిత్తము గ్లక్‌స్టీన్ దేశమున ప్రయాణముసల్పుచుండెను. వ్యాపారాభివృద్ధినిమిత్తము దేశమున ప్రయాణము సల్పువాడు ప్రజాసామాన్యము ఏదికోరుచున్నదో కనిపెట్టుచుండవలయునుగదా. వాడు ప్రజాసామాన్యము చౌక, పసిరైన కాఫీహోటళ్ళను హెచ్చుగ వాంఛించుచుండుట గ్లక్‌స్టీన్ కనిపెట్టినాడు.

వాడు అనగా నేటికి ఏబదిఏండ్లకు పూర్వము హోటళ్ళస్థితి దుర్భరముగా నుండెను. మంచిహోటళ్ళు లేకపోలేదు. కాని అందలి పదార్థములు విశేషవ్యయమూలకముగ నుండెను. సామాన్యులకు అవి ఎంతమాత్రము అందుబాటున లేకుండెను. పైగా ఆహోటళ్ళ సంఖ్య బహుళము కాదు. ఇందుచే లండనులో జనులు మధ్యాహ్నభోజనములకు కాలహరణమైనను ఇంటికే పోవువారు. పోవుటకు వీలుచాలనివారును, ఇల్లు మిక్కిలి దూరమున ఉన్నవారును ఉదయమున వచ్చునపుడే తమతోకూడ ఏదియో ఇంత తెచ్చుకొని ఆ మధ్యాహ్నముపూట కడుపులు నింపుకొనువారు.

ఇట్టి శోచనీయ పరిస్థితులలో తగిలియుండి మధ్యాహ్నభోజనమునకు ఎక్కువ ఇబ్బందిపడిన లండను పౌరులలో మాంటాగ్యూగ్లక్‌స్టీన్ ఒకడు. ఒక్కొక్కప్పుడు అతనికి మధ్యాహ్నభోజనము ఉండునదికాదు ఒక్కొక్కప్పుడు అతడు అతిథికి లోనగువాడు. కాగా చౌకయైనవి పసిరైనవి అయిన రెస్టారెంటులను స్థాపించుచో ప్రజలబాధ చాలవఱకు నివారణయగుటయే గాక ధనసంపాదనకు కూడ విశేషావకాశముండుట అతడు గ్రహించెను. అతడు ఈవిషయమును తనసోదరులతో చెప్పెను. చుట్టలవర్తకములో స్థిరప్రతిష్ఠ ఆర్జించిన ఫరము ఇపుడు క్రొత్తగా రెస్టారెంటుకొఱకు నెలకొల్పుట గౌరవహీనమని ఆసోదరులు భావించిరి. అన్నవిక్రయము గౌరవహీనమైన వృత్తియని నమ్మకము నేటి ఆంగ్లప్రజలలో లేదు. పైగా నేదేనైన అన్నవిక్రయము గౌరవహీనమైనవృత్తి అనుచో వారు అపహాసము గావింతురు. కాని ఏబదిఏండ్లకు పూర్వము విక్టోరియా మహారాజ్ఞి పరిపాలించుచున్న దినములలో అట్టివృత్తి గౌరవహీనమైనదేనని ఆంగ్లప్రజలు విశేషముగా నమ్మియుండిరి.

నమ్మియుండిరిగాక! మాంటాగ్యూ తనతలంపును విడనాడలేదు. అతని పట్టుచూసి అతని సోదరులు అతనితో రాజీ చేసికొనిరి. ఈక్రొత్తవ్యాపారమునకు వలయు ధనమును వారు పెట్టుబడి పెట్టుటకు అంగీకరించిరి. వ్యాపారమునకు మాత్రము కుటుంబనామము జతపఱుపరాదు. ఈవ్యాపారమునకు తన పేరిచ్చి వ్యవహరింపజాలు వానిని సేకరించుకొని వచ్చుట మాంటేగ్యూగ్లక్‌స్టీన్‌పని. ఇన్ని తడుముళ్లతో ప్రారంభించిన ఆవ్యాపారము ఒకజీవితకాలమున దినము ఒక్కంటికి ముప్పది వేలమంది కార్మికుల పనిని గొనజాలు రీతిని, ఎనుబది లక్షల పౌనుల మూలధనమును సేకరింపజాలు రీతిని అభివృద్ధినందునని మాంటాగ్యూ అయినను భావించియుండడు.

ప్రారంభింపబడిన వ్యాపారమునకు పేరు ఈయగల వ్యాపారికొఱకు మాంటాగ్యూ అన్వేషణ ప్రారంభించెను. అతనిదృష్టి మనప్రస్తుత కథానాయకుడగు జోసెఫ్ లాయన్సుపై బడెను. జోసెఫ్ గ్లక్‌స్టీనునకు దగ్గఱచుట్టము. జోసెఫ్ చులుకుతనము, తెలివితేటలు, రూపురేఖలు మాంటాగ్యూ బాగుగా ఎఱుగును. కావున అతడు జోసెఫ్‌ను కలుసుకొనుటకు ప్రయాణమయ్యెను. అప్పుడు జోసెఫ్ లివర్పూల్ నందు ఒకానొక ప్రదర్శనములో నొకస్టాలు నిర్వహించుచుండెను. మాంటాగ్యూ లివర్పూల్ వెళ్ళి జోసెఫ్‌ను కలుసుకొనెను. ఇరువురును సంప్రదించుకొనిరి. వ్యాపారము నిర్వహించుటకును, దానికి తన పేరిచ్చుటకును లాయన్సు సంసిద్ధుడయ్యెను. రెస్టారెంటు స్థాపనయను ఉద్దేశము అతనికి బాగుగ

పట్టినది. ఏమన సరియైన రెస్టారెంటులు లేకపోవుటచే బాధపడినవారిలో జోసెఫ్ రొకడు. శుచిలేనతను విహారమందిరమ్ము విశాలమైన లేసీటిపానశాలలతో, శుభ్రవస్త్రములలో అచ్ఛాదింపబడిన మేజాలతో, సొరుగా దుస్తులుధరించి పదార్థములను తెచ్చియిచ్చు వడ్డనకత్తెలతో అలరు రెస్టారెంటులనుగూర్చి అతని భావములు క్రేళ్ళు ఉటుకునవి. కాగా కొద్దిగంటల సంప్రదింపులో వ్యాపారనిర్వహణ క్రమమంతయు నిర్ణయమైనది. మామూలు కాగితపు అరటావుపై ఒడంబడిక వ్రాయబడెను. భాగస్వాముల చేవ్రాళ్ళు ఆకాగితముపై ఉట్టంకితము చేయబడెను. న్యూకాసిల్ పట్టణమున త్వరలో ప్రారంభింపబడనున్న జాబిలీ ప్రదర్శనమున లేసీటిపానశాల, రెస్టారెంటు స్థాపించు ప్రత్యేకమగు హక్కును సంపాదించుటతో వ్యాపారమునకు అంకురార్పణమైనట్లుగ నిర్ధరింపబడినది.

సూక్ష్మ వ్యాపార నిర్వహణమున లాయన్సు పూర్తి దీక్ష నుపయోగించెను. అతడు బాగుగ మాటలాడ గలడు, క్రమవిధానమును ఏర్పఱుపగలడు, చిత్రములు వ్రాయగలడు. కాగా న్యూకాసిల్ ప్రదర్శనమున రెస్టారెంటునడుపు హక్కు సంపాదించినలోడనే అతడు నొక మందిరమున హోటలు స్థాపించి మంచి లేసీరు కప్పు రెండుపెన్నీలవెలకు అమ్మదొడంగెను. మంచి లేసీరు అదినములలో ఇతరతావులయందు కప్పు మూడు పెన్నీలకు అమ్మబడుచుండెను. లాయన్సు మందిరమున లేసీరు చవకయగుటయేగాదు. పానశాల గాలి, వెలుతురు గలిగి చక్కగ అలంకరింపబడి శుచిగా నుంచబడెను. మేజాలపై ధవళవస్త్రములు కప్పబడియుండెను. వానిపై నడుమ క్రొత్తగాకోసిన పూలతో నింపబడి గాజుకూజాలు, వడ్డించుటకు సౌందర్యరాసులగు పడుచులు, వారు శుభ్రవస్త్రధారిణులు. ఆదినుండియు వ్యాపారము జయపథమునంటెను. అగుటచే నర్లీతకాలము కాకుండగనే ప్రదర్శనము మూయబడు పరిస్థితులు ఏర్పడినను లేసీటిశాలను యథాప్రకారము నిర్వహించుచుండుటకే నిర్ణయించిరి. పైన వివరింపబడిన క్రొత్త ఆకర్షణలుగాక లాయన్సు హోటలునందు మధ్యాహ్నమును, సాయంత్రమును గానవినోదము కల్పింపబడెను. ఈ వినోదము బహుజనాకర్షమయినది.

పూర్వపద్ధతులతో రెస్టారెంటులను నడుపువారు లాయన్సు రెస్టారెంటునుచూచి తల అడ్డముగ త్రిప్ప సాగిరి. లాయన్సుది ఒట్టి కొనవెఱ్ఱియని వారు వాక్రుచ్చెప్పసాగిరి. 'రెండుపెన్నీల లేసీటికప్పులవలని లాభములో లాయన్సు ఆర్కెస్ట్రా గానపు ఖర్చును భరింపజాలడు. మేమిట్లేయుండిచూచెదము. కొద్దిరోజులలో లాయన్సు దివాలాతీయును.' అని వారిమాట.

కాని లాయన్సు దివాలాతీయలేదు. పైగా నాతడు పేరుమోగిన ఒక హంగేరియన్ బ్యాండుమేళమును కూడ కుదిర్చినాడని విని ప్రాతపద్ధతిని హోటళ్ళనడుపువారు అప్రతిభులైరి. ఈ ఆర్కెస్ట్రావలన వారమునకు 150 పౌనులు ఖిలవగుచుండెను. లాయన్సు ఇంతటి విశేషవ్యయమును ఎట్లు భరింపగలుగుచున్నాడో అని ఎల్లరును ఆశ్చర్యపడజొచ్చిరి. కాని అతడా విశేషవ్యయమును లేసీటికప్పులు, రొట్టెలు, వెన్న మున్నగువాని అమ్మకమువలన కలుగు లాభమునుండియే భరింపగలిగెను. ప్రదర్శనాంతరమున లాయన్సు రెస్టారెంటు చాల లాభమును చూపెను. ఆదిలో ఈరీతి వ్యాపారముతోనల విముఖులైయుండిన గ్లక్స్టీన్ సోదరులు కూడ ఇపుడీ వ్యాపారాభివృద్ధికి సంతృప్తులైరి. కాని అచిరకాలముననే తమ ఈవ్యాపారము ప్రపంచమునందలి రెస్టారెంటు వ్యాపారములకు తలమానికము కాగలదని వారు తలంపలేరు.

న్యూకాసిల్ ప్రదర్శనమున హోటలు విశేషలాభప్రదమయినది. కావున గ్లాస్గో ప్రదర్శనమునకూడ హోటలు నడుపు హక్కును సంపాదించుటకు వారు పూనుకొనిరి. 1862 లో లండనునందు జరిగిన ప్రదర్శనము తరువాత ఈగ్లాస్గో ప్రదర్శనమువంటి పెద్దప్రదర్శనము మఱియొకటి జరుగలేదు. ఈప్రదర్శనము జరిగిన ప్రదేశముయొక్క వైశాల్యము పదునారు యకరములు. విక్టోరియా మహారాజ్ఞి ఈప్రదర్శనమును స్వయముగ దర్శించెను. విశాలాంగ్ల సామ్రాజ్యపు నలుమూలలనుండియు ఈప్రదర్శనమునకు ప్రేక్షకులువచ్చిరి. వచ్చిన ప్రేక్షకులసంఖ్య అరు మిలియన్లు (అఱువదిలక్షలు) ఆ ప్రదర్శనమున హోటలునడుపు కంట్రాక్టును వారు

పొందిరి. పాతకాల పడుపుటకు పేర్కొనబడిన మందిరము సర్వాంగసుందరముగ అలంకరింపబడెను. వెనుకటి ఆకర్షణలకు తోడు ఇపుడు మతియొక క్రొత్త ఆకర్షణ ఆతడు కల్పించెను. వడ్డనకత్తెలకందఱకును ఒక పేమోస్తరు దుస్తులు. అందఱును మేరియాన్టొనెట్ట టోపీలను ధరించిరి. ఈ క్రొత్తదుస్తులు తయారుచేయుటకు విశేషధనము వ్యయమయ్యెను. కాని జరిగిన ప్రకటన మాత్రము అనంతమయియుండెను. వడ్డనకత్తెలకు చేతులు నిండినపని.

ఆప్రదర్శనము వేసవిలో జరిగెను. వాతావరణము అనుకూలమయియుండెను. అనుకున్నకంటె మిక్కిలి ఎక్కువగ ప్రేక్షకులు వచ్చిరి. కావున లాయన్సును, అతని భాగస్వామియు ఒక్కొక్కప్పుడు తమపనిని మానుకొనియైన వడ్డనవిషయమున కలుగజేసికొనవలసి వచ్చునది. ఈఒత్తిడిని ఎటులో కష్టపడి తట్టుకొనుచుండగా ప్రదర్శనము కడదినము వచ్చుసరికి ఆహార పదార్థముల నిలవఅంతయు అయిపోయినది. అంది గంటలోపుగ క్రొత్తగ ఆహారపదార్థములు రానిచో హోటలు మూయవలసి వచ్చును.

ఆ దినములలో మోటారులు లేవు. అనుకున్నంతలో సరుకు గొనివచ్చుట నేటికివలె నాడు సులభమయి యుండలేదు. కాని జోసెఫ్ ఎట్టి అలజడినిపొందలేదు. దొరికిన బండ్లనెల్ల కుదిర్చినాడు. గుఱ్ఱపుబండ్లు, చేతి బండ్లు. పట్టణమునందలి ప్రతిప్రొవిజన్ షాపునకును జోసెఫ్ మనుష్యులు పరుగులెత్తినారు. ఒక గంటలో ఇరువదిటన్నుల తూకముగల ఆహారపదార్థములు సమకూర్పబడినవి. వివిధపానీయములుకూడ విశేషముగ సేకరింపబడెను. నాటిరాత్రి ప్రదర్శనము ముగియు లోపల ఏబదివేలకు మించినజనులు తమ క్షుద్బాధను అచట నివారించుకొనిరి. గ్లాస్గో ప్రదర్శనమునందే లాయన్సు తేనీటివర్తకుడగు సర్ థామస్ లిప్టన్ తో ప్రథమ పరిచయము కలిగెను. ఆపరిచయము కాలక్రమమున గాఢస్నేహముగ పరిణమించెను.

మేరియాన్టొనెట్టి టోపీలను పెట్టుకొనియున్న లాయన్సు వడ్డనకత్తెలను ప్రేక్షకులు 'లాయన్సు విధవలు' అని పిలువజొచ్చిరి. అయినను లాయన్సు వ్యాపారమున వారు ప్రధానాంగములై యుండి దానివిజయమునకెంతయో తోడ్పడిరి. 1889 లో పారిస్ మహోత్సవమున ప్రదర్శన మొకటి ప్రారంభింపబడెను. ఆప్రదర్శనమున బ్రిటీషు హోటలును మెసర్సు లాయన్సు అండుకోవారు గుత్తకు కొనినప్పుడు ఈవడ్డనకత్తెలు కూడ గొనిపోబడిరి. ఒకఓడ అంతయు వీరికి ప్రత్యేకింపబడెను. వీరందఱు స్కాట్లాండు దేశపువారే. ఇదివఱకెన్నడును వీరు దేశమును వీడినవారుకారు. అగుటచే వీరిలో కొంతమందికి పారిస్ పట్టణము పట్టలేదు. అట్టివారు వెంటనే దేశమునకు తిరిగిపోయిరి. వారిస్థానమున క్రొత్తవారు నియమింపబడుట నియమములమీద జరిగెను. పారిస్ ప్రదర్శనమునగూడ లాయన్సుఫరమువారు విశేష లాభము నార్జించిరి.

ధనము, ప్రసిద్ధికలిగినమీదట లాయన్సు రాజధాని నగరమగు లండనునందు హోటలు నెలకొల్పుటకు నిశ్చయించెను. 1894 వ సంవత్సరమున పికాడెల్లీ (లండనున ఒకభాగము) యందు 213-వ కవాటసంఖ్యగల మందిరమున లాయన్సు మొదటిహోటలు స్థాపింపబడెను. మొదటినుండియు అది లాభప్రదమయి యుండెను. ఒకదానివెంట నొకటి. కెన్సింగ్టన్ మొదలు ఆల్డుగేట్ వఱకుగల లండనున ఎచ్చట చూచినను లాయన్సుహోటళ్ళే. ఈ షాపులన్నిటియందును ధరలు ఒకేమాదిరిగనుండెను. ఇది వారి వ్యాపారమునకు జయముకూర్చిన రహస్యములలో నొకటి. 'ఒకానొక వస్తువు ఒక నిర్ణీతమూల్యమునకు లభించు రెస్టారెంటు అనిన ప్రజలు ప్రియముపడుదురు, ఆల్డుగేటు ప్రదేశమునకంటె పికాడెల్లీ ప్రాంతమున ఇంటిబాడుగ హెచ్చు అగుట ప్రజలు గమనింపరు. పికాడెల్లీ ప్రాంతమున ధరలు కొంచెము పెంచుటకు వారు సమ్మతింపరు. ఏమాత్రము పెంచినను ఖాతాదారులు తిరిగిపోవుదురు' అని జోసెఫ్ అనువాడు.

హోటలులందు వడ్డించువారికి అచటికివచ్చువారు బక్షీసిచ్చుట ఆచారమయియుండెను. కాని వ్యాపారము మితిమీఱుటచే విశేషసంఖ్య వడ్డనకత్తెలను నియమింపవలసివచ్చుటయు ఇందఱకు బక్షీసిచ్చుట సాధ్యముకాకుండుటయు లాయన్సు కనిపెట్టెను. బక్షీల

పద్ధతి తొలగించుటకు లాయన్సు తలపెట్టెను. ఈ విషయమయి అప్పటి దినపత్రికలలో ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములు పెచ్చుపెరిగెను. హాస్యవిషయిక పత్రికలయందు ఈవిషయమునుగూర్చి వినోద వ్యాసములు ప్రచురింపబడెను. అయినను లాయన్సు భయపడలేదు. గ్లక్‌స్టీన్‌తో సంప్రదించి అతడు తన వర్తకశాలలకందరకును గ్రేడ్ సమపరచి జీతములేర్పఱచెను. 'వడ్డించువారికి బక్షీసు ఈయవలదు' అను నోటీసు బోర్డులు అన్ని రెస్టారెంటులయందును ఉంచబడెను. ఫరము అతి విస్తృతి నందెను. హోటలులు అన్నివేళలయందును ఖాతాదారులతో సెట్టుకొని యుండునవి.

సప్తమ ఎడ్వర్డు చక్రవర్తి ఒకసారి ఇట్లు చెప్పెను. 'లాయన్సుఅనిన నాకు ప్రేమ. అతడు నాప్రజలకు పసిదైన ఆహారమిచ్చుచున్నాడు.' రాజ్యాంగ వేత్త యొకడు 'మనదేశమునందలి మద్యపాననిషేధక ప్రచారకులలో లాయన్సుమేటి' అని చెప్పినాడు. నిజముగ ఆంగ్లదేశమునందలి మద్యపాన నిషేధక ప్రచారకులలో లాయన్సు మేటియే. ఏమన అతని సుందరపానీయశాలలు విశేషజనుల నాకర్షించి వారిని మద్యపానశాలలబాటి పడకుండ చేయునవి. హోటలు వ్యాపారమిట్లు అతి విస్తృతినందగా లాయన్సు క్రొత్తవ్యాపారములపై దృష్టిబఱపెను. లాయన్సు తేనీటిశాలల సంఖ్య వందలకొలదిగ నుండెను. కాగా అతడు తేయాకువర్తకముకూడ ప్రారంభించెను. అతనిఫరమువారు తేయాకు వ్యాపారమున పెద్ద టోకువర్తకులైరి. అచిరకాలముననే ఈఫరమువారి ఏజెంట్లు దేశమునందలి నలుమూలలకు చొఱబాఱి తేయాకు అమ్మకము విరివిగ సాగించుచుండిరి.

ఉదరపోషణార్థము ఏదేనొక వృత్తినవలంబించి విలాసార్థము చిత్రకళ నవలంబింప లాయన్సు తొలుత తలంచియుండెనుగదా! ఇప్పుడాతడు విశేషధనవంతుడైనాడు. ఇక చిత్రకళారచనకు కడంగునా? అతడు కడంగలేదు. కాని చిత్రమేమన చిత్రకళయెడకి బదులు అతనిచిత్తమిప్పుడు కావ్యకళయెడకి పోయినది. అతని చిత్తమున కెక్కిన కావ్యకళ ఎట్టిది? కథారచన. సీసిల్ రాలీ అను గ్రంథకర్తతో కలిసి అతడు రెండు నవలలు రచియించెను. అనంతరమాతడు స్వతంత్రముగ అపరాధపరిశోధకనవలలు రచించుటకు కోరకొనెను. అవి మిక్కిలి మనోజ్ఞములై యుండెను.

ధనము, ప్రతిష్ఠ అతనికి తలమున్కలయ్యెను. జోసెఫ్ లాయన్సునకు సర్ బిరుద మీయబడెను. సర్ బిరుదమందినప్పుడు అతనికెన్నియో అభినందనలేఖలు వచ్చెను. సర్ జోసెఫ్ గొప్ప వితరణకలవాడు. అయితే అతడెన్నడును తనదానములను గూర్చి ప్రశంసించుట ఎఱుగడు. పాత్రమెఱిగి దానముచేయువాడు. అతనివలన ఉపకారము పొందినవారి సంఖ్య కొద్దికాదు.

అర్తుల యెడ అతనికిగలదయ ఇంతింతకాదు. ఒకనాడు అతడు చుట్టకాల్చుచు పికాడెల్లీలో నొకచోట ఏదియో నొక విషయమునుగూర్చి ఆలోచించుచు నెమ్మదిగ పోవుచుండెను. అప్పుడు తనను ఎవరో వెన్నంటుచుండుట అతడు తెలిసికొనెను. తిరిగి చూచెను. చిన్నపిల్లవాడొకడు కూడ వచ్చుచుండెను. లాయన్సు వీధినిదాటి అవతలపక్కకు వెళ్ళెను. అప్పుడుకూడ ఆ బాలుడు అతని వెన్నంటుచునే యుండెను. సర్ జోసెఫ్ నిలబడి వెనుదిరిగి ఆ బాలుని తేరిపాఱచూచినాడు. లాయన్సు మాట్లాడకుండగనే ఆ బాలుడు చెప్పదొడగెను: 'అది కాల్చుట ఇంకను కాలేదా? ఇంకను కాల్చినచో మీ మీసము లంటుకొనవా?' సర్ జోసెఫ్ అడిగినాడు ఏమిటి నీ అభిప్రాయమని. 'మా నాన్న కుంటివాడు. పొగాకుకొనుటకు డబ్బులేదు. కాని చుట్టకాల్చుట అతనికి మిక్కిలి ప్రియమయినది. మీరా చుట్టకాల్చి పాఱవేయుదురేమో అని చాలసేపటినుంచి మీ వెంటబడి వచ్చుచున్నాను.' అని బాలుడు చెప్పినాడు. ప్రశ్నించి లాయన్సు బాలుని పుట్టుపూర్వోత్తరములు తెలిసికొన్నాడు. ఆ బాలుని తండ్రికి చాలదినములవఱకు సరిపోవు పొగాకును అతడు ఇచ్చినాడు.

కథారచన, చిత్రరచన, దానధర్మములు - ఇన్ని పనులు వీనికితోడు అతనికి నాటకములకు పోవుట నిత్యకృత్యము. కాగా తన కడకాలమున నాతడు వ్యాపారకార్యనిర్వహణభారమునంతను సమర్థులగు తన మేనేజరులకు అప్పగించియుండునని పలువురు

భావింతురు. కాని అతఁడట్లు అప్పగింపలేదు. ప్రతిదినమును భాగస్వాములతో సంప్రదించువాడు. అతని హోటళ్ళసంఖ్య మూడువందలు. ఈ మూడువందల హోటళ్ళయందును దినమునకు ఏడులక్షల ఏబదివేల మంది—మద్రాసు మహానగరపు మొత్తము జనాభాను మించిన జనులు—క్షుద్బాధను బాపుకొనుచుందురు. ఈ మూడువందల బ్రాంఛిలనుండియు ఆయా బ్రాంచిల లెక్కపుస్తకములు ఏదినమున కాదినము ప్రధాన కార్యస్థానమునకు రావలసినదే. ఏనాటి కానాడు వానినెల్ల పరిశోధించి జమాఖర్చులు తేల్చవలసినదే.

రెస్టారెంటు వ్యాపారములలో విశేషనష్టము కప్పులు, సాసర్లు మొదలగునవి పగిలిపోవుటచే కలుగుచుండును. ఈ నష్టమును తొలగించు విషయమును గూర్చి విశేషశ్రద్ధతో ఆలోచించిన రెస్టారెంటు వర్తకులలో లాయన్సు తొలుతటివాడు. ఏడాదికి వేల కొలది నష్టమును కలిగించు దీనిని తొలగించుటయెట్లు? కొందఱి చేతులలో వస్తువులు తఱచు పగులుచుండుట, కొందఱిచేతులలో వస్తువులు చిరకాలము మన్నుచుండుట అతడు కనిపెట్టినాడు. ఎవరిచేతులలో వస్తువులు తఱచు పగులుచుండునో అట్టివారినెల్ల అతడు ఇతర పనులకు వినియోగించువాడు. అచ్చట వారికి కప్పులు, సాసరులు ముట్టవలసిన అవసరము లేకుండెను. ఈ విధానముచే ఈ నష్టమెంతయో తగ్గిపోయెను. వలయు వస్తువులు నిలుచుటలో - కొన్నవస్తువులు దుబారా కాకుండ నుంచుటలో అతిజాగ్రత్త. సర్ జోసెఫ్ ఒకసారి ఇట్లుచెప్పెను: 'చెప్పిన నమ్మరు. మేము సరుకు నిలవచేయుగదినుండి ఈ దినమున ఏదియైన వస్తువు పోయినచో రేపటి ఉదయమునకు దొంగతనము వెల్లడియగును!'

కార్యనిర్వాహణ చక్రమంతయు నొక గడియారమువలె పనిచేయును. ప్రతి స్వల్పవిషయమును గూర్చియు ఆఫరము వారు చూపు శ్రద్ధకు ఈ క్రిందివిషయము మంచి నిదర్శనము కాగలదు. పాక గృహమునకు వచ్చిన ప్రతి ఆర్డరుమీదను అప్పుడు ఎన్నిగంటలు ఎన్ని నిముసములైనదో స్టాంపు వేయబడును. ఆర్డరు చేయబడిన సరుకు సక్రమముగ అమర్చబడి పాకశాలను ఎన్ని నిముసములకు వీడుచున్నదో ఆర్డరుపై మఱియొక స్టాంపు వేయబడును. యుద్ధకాలమున ఆహారపదార్థముల విలువ హెచ్చుపెరిగిన సమయమున లాయన్సు ఫరమువారు గావించిన దేశసేవ నిరుపమానమయినది. నేటికిని ఆఫరము దినదిన ప్రవర్ధమానమగుచున్నది. ఆఫరమున ముప్పదివేలమంది ఉద్యోగులు. కెన్సింగుటన్ వంచలి కాడ్బీహాల్లోని ఈ ఫరమువారి ప్రధాన కార్యస్థానము యొక్క ప్రదేశము పదునొకండు మైళ్ళు. గ్రీన్ ఫోర్డునందలి ఈ కంపెనీవారికి ఒకపెద్ద ఫ్యాక్టరి గలదు. ముప్పదియెకరముల ప్రదేశము. అందు టీ, కోకో, కాఫీ, పెప్పరుమింట్లు మున్నగునవి తయారు చేయబడును. ఉపాహారములు, పానీయములు గాక ఒక్కభోజనము మాత్రము చేయువారు లాయన్సు రెస్టారెంటులలో వారమునకు పది మిలియన్లమంది. దినమునకు ఇరువదిలక్షల ఐస్క్రీమ్ ముక్కలు; వ్యాపార విస్తృతిని గమనింపుడు.

తమ పనివారల క్షేమాభివృద్ధుల విషయమయి లాయన్సు ఫరమువారు అతిశ్రద్ధ చూపుదురు. ఈ ఫరమువారిచ్చు జీతాలలిస్టు ఒకసారి పరికించుచో అందు డాక్టరులు, దంతవైద్యులు మున్నగువారి నామములు కానవగును. వీరందఱును లాయన్సు ఫరమువారి ఉద్యోగుల ఆరోగ్య పరిరక్షణమునకు పూటకాపులు. ఫరమువారి యాజమాన్యమున ఉన్న గాయకుల సంఖ్య విశేషము. గాయకులకే జీతములక్రింద ఈ ఫరము వారు సాలునకు 150,000 పౌనులు చెల్లింతురు. పనివారల సౌకర్యార్థము ప్రత్యేక మొకక్లబ్బు. ఆక్లబ్బు వైశాల్యము డెబ్బదియెకరములు. అచట ఫుట్ బాల్ మొదలగు ఆటలకు సౌకర్యములు నిండారియుండును. వడ్డనకత్తెలకు విద్యాలాభము కలుగుటకు ప్రత్యేక పాఠశాలలు. లాయన్సు హోటళ్లలోని రొట్టె ప్రశస్తమయియుండును. కావున కాతాదారులు విఱగబడి వత్తురు. నేడు దినమునకు 180 000 రొట్టెలు ఆఫరములో వెలబోవుచున్నవి. ప్రజలకు వారిదిష్టమైనవస్తువు లిందు. వారువానికొఱకు విఱగబడివత్తురు. ఇది వ్యాపార రహస్యము.

ఆరోగ్య విజ్ఞానము

౯. తులసిభేద, గుణ, ప్రయోగములు

భేదములు:—

గ్రామ్య - అరణ్య భేదముచే రెండు విధములు. గ్రామ్యము తిరిగి దీర్ఘహ్రస్వ భేదముచే రెండువిధములు. అందు దీర్ఘముగానుండువానిలో కృష్ణతులసి, శుక్లతులసి, గంధతులసి యను మూడులగు భేదములు గలవు. ఇందలి గంధతులసినే రుద్రజట(డ) యని యాంధ్రమున బిలువబడుచున్నది. హ్రస్వముగా నుండు వానిలో మరువకము (మరువము) ప్రధానమైనది. అరణ్యతులసిలో రెండు భేదములు కలవు. అందు ముఖ్యమైనది భూతతులసి లేక భూతులసి అని వ్యవహరింప బడును.

సామాన్యగుణములు:— కటురసము, తిక్తానురసము, ఉష్ణవీర్యము కలిగియుండును. హృదయమునకు హితమైనది. జాఠరాగ్నిని వృద్ధిబొందించును పిత్తము వృద్ధిబొందించును. కఫవాతములను శమింపజేయును. దాహము, కుష్ఠము, మూత్రకృచ్ఛ్రము, రక్తదోషము, పార్శ్వశూల అను నీ వ్యాధులను బోగొట్టును. క్రిమిహార విషహార ద్రవ్యములలో శ్రేష్ఠమైనది.

విశేషగుణములు:—

రుద్రజడగింజలు (కస్తూరిగింజలు):—శీత వీర్యమును కలిగియుండును ప్రమేహమును ఉదరమును రక్తాతిసారమును బోగొట్టును. అసలు క్రిములను, సర్పవిషమును బోగొట్టును.

మరువము:—పరిమళము కలిగియుండును. జాఠరాగ్నిని వృద్ధిబొందించును. వృశ్చికాదివిషమును కుష్ఠమును కృమిని బోగొట్టును. మలబంధమును అధ్మానమును శూలను బోగొట్టును.

భూతతులసి—రక్తదోషమును, కండువను, క్రిములను విషమును బోగొట్టును. సుఖప్రసవమును కలిగించును.

ప్రయోగములు:—

1. కఫజకాసయందు - శుక్లతులసి పత్రస్వరసమునందు తేనె కలిపి సేవించిన శమించును.
2. నవనేత్రకోపమున - తులసీపత్రస్వరసమున తేనె గలిపి అంజనము చేయవలెను.
3. పూయముచే కలిగిన - కర్ణరోగమునందు తెల్లతులసి వీనిరసమును కర్ణపూరణము చేయవలెను.
4. కుష్ఠమునందు - తులసీవేరును, శుంఠిని మెత్తగా కల్కముచేసి ప్రతిరోజూ ఉదయమునందు వేడినీళ్ళతో సేవించవలెను.
5. చిన్నపిల్లలకు కలుగు కాసశ్వాసాది వ్యాధులలో వీని పత్రముల రసమును తేనెతో గలిపి నాకించుటయు, ఏరండతైలమున గలిపిపట్టుటయు మొదలగు గృహచికిత్సా సాంప్రదాయములు ప్రతిగ్రామములోను అనుసరింపబడు చున్నవి.

—డాక్టరు ఐ. వి. కృష్ణ, ఎ.ఎం.ఎ.సి.

౯. ఆరోగ్యవిషయమున తులసి ఉపయోగము

తులసిమొక్క అందరు ఎఱిగినదే. ప్రతి హిందూ గృహమున దానిని మనము చూడగలము. తులసిమొక్క ఒకటిరెండు అడుగులఎత్తు పెరుగును. తులసి రెండువిధములు. ఒకటి నల్లనిఆకులు కలది, ఒకటి పచ్చనిఆకులు కలది. తులసి వెన్నెలలోనిగింజలే దాని

విత్తనములు. తులసి ఆకులలోను, వెన్నులలోను ఒక విధమైన సువాసనయుండును. తులసి హిందువులకు పవిత్రమైనది. దానియందు అద్భుతములగు రోగనివారక గుణము కలదని ఆయుర్వేదశాస్త్రము చెప్పుచున్నది. కావుననే అది మనదేశమున ప్రతియింటను పెంచుట ముఖ్యావసరమైనది. తులసి ఆరోగ్యవర్ధకము. రోగకారకక్రిములను నాశనముచేయును. వాయువును శుద్ధపరచును. ఇప్పుడు ప్రతిపల్లెయందును; పట్టణమందును తేయాకు ఉపయోగము చాల విశేషమైయున్నది. తేయాకునందు టెనిన్ అను ఒకవిధమైన విషముకలదు. ఆ విషము ఆరోగ్యమునకు భంగకరమైనదని వైద్యశాస్త్రజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు. తేనీరు తఱుచుగా త్రాగువారి జఠరాగ్ని మందగించి ఆకలి లేకుండచేయును. ఆకలిలేమిచే వారు తగుపదార్థములు భుజింపరు. కారణముగా శరీరమున పోషణశక్తి క్రమముగా తగ్గిపోవుటయు వారు దుర్బలశరీరులగుటయు సంభవించును. కాబట్టి తేనీరునకు బదులుగా తులసి ఆకులతో తయారుచేయబడిన పానీయమును త్రాగినచో ఆరోగ్యాభివృద్ధి యగును. సకల రోగములను పోగొట్టుటయేగాక క్రొత్తరోగములను పుట్టనీయదు. అయితే తులసియాకుతో ఈ పానీయము నెట్లు తయారుచేయుట అను ప్రశ్నకలుగును. తద్విధానము ఇచట తెలుపబడుచున్నది. ఎండిన తులసిఆకులు, మామిడిఆకులు, రావిఆకులు, మిరియములు, ఏలకులు ఇవి అన్నియు సమభాగములుగ తీసికొని ముదుగుగా గుండకొట్టి తేయాకునకుబదులుగా కేటిలీయందు ఈ గుండను ఉడకబెట్టవలయును. బాగుగా కషాయము దిగినతరువాత దాని వడియగట్టి అందు పాలు, పంచదార కలిపి తేనీరువలెనే పుచ్చుకొనవలయును. ఈ పానీయము మిక్కిలి రుచిగానుండును. దీనిని అమృతపానీయమని చెప్పవచ్చును. ఈ పానీయమువలన శరీరము ఆరోగ్యముగను, బలముగను ఉండును. నోటికి రుచికలిగించి మంచి ఆకలిని పుట్టించును. రక్తవికారము, వాతము, పైత్యము మున్నగువానిని ఉపశమింపజేయును. దీనిసేవనము మఱి యెన్నియో సుగుణములను కలిగించును. అవి అనుభవముచే తెలిసికొనదగును.

తులసి ఉష్ణము, కఫము, మంట, గుండె దడదడ, వాతము, శ్వాసకాసలు, క్రిములు, దోషలు, శూలలు, పోట్లు, విషము, మూత్రరోగము, రక్తదోషము, జ్వరము మున్నగు రోగములను పోగొట్టునని వస్తుగుణదీపిక చెప్పుచున్నది. కఫోద్రేకమున తులసిఆకుల రసముతీసి యిచ్చినచో బాధ నివారణమగును. ఇట్లే సాధారణజ్వరము, సన్నిపాత జ్వరము, ఉబ్బసము, శ్వాస, దగ్గు మొదలగు రోగములకు ఇచ్చుమందులకు తులసిఆకుల రసము అనుపానముగ నిచ్చినచో మందు యొక్క గుణవిశేషము అధికమగును. తులసి ఉష్ణవీర్యము కలదిఆగుటచే వాతమును వశింపజేయును. అగ్నిదీప్తి కలిగించును. కడుపునొప్పి, కడుపులోని గాబరా, పొత్తికడుపులోని బాధ మొదలగువానిని నివారించును. పీనసరోగమున ఎండు తులసిఆకుల నశ్యము చాల ప్రయోజనకారిగా నుండును. విషజ్వరములందు తులసిఆకులు మిరియములు కలిపి సేవించుట చాల మంచిది. పిల్లలదోషలు, అతిసారవిరేచనములు మొదలగు జబ్బులయందు తులసిఆకుల రసమును తేనెతో నాకించుట మిక్కిలి ప్రయోజనకరమైనది. తేలు కుట్టినతావున తులసిఆకు పసరుతో మర్దించుటచే బాధానివారణమగును. రేచీకటి కలవారికి కండ్లయందు నల్లతులసియొక్క రసమును క్రమముగా ఒకమాసము రోజులవఱకు వేసినచో మిక్కిలి ప్రయోజనకరముగా నుండును. దురదలకు కూడ తులసిపసరు మంచి పనిచేయును. ఎలుక కాటునకు తులసిఆకు రసమునందు నల్లమందు రంగరించి కఱచినతావున పట్టించవలయును. చెవి ఎత్తిపడి బాధపెట్టుచున్నచో తులసిఆకు నూరి పట్టువేయనగును. ఇది పుండ్లకుకూడా వేయవచ్చును. వాంతులకు తులసిఆకుల రసమునందు ఏలకుల చూర్ణము వైచి త్రాగించవలెను. తులసి మంచి ఓషధీగుణముకల మూలిక. తేయాకునకుబదులు పైనచెప్పిన తులసిఆకు పానీయమును వాడి ప్రజలు ఆరోగ్యదేవతను ఆరాధింతురు గాక!

—కంభంపాటి సత్యనారాయణమూర్తి.

జీవితకల్లోలము

౧

సంతతానంద తేజస్సు జాలువాఱు
నా ముఖాగ్రమునం దనినాఁడు సఖుఁడు;
వెఱ్ఱితలఁపది; కష్టజీవితము నాది;
ఎవరి యెడఁద వేసటనుంట లెవరి కెఱుక!

౨

అనుఁగు చెలికాఁడు ముచ్చటలాడు వేళ
ఒదవెకన్నీరు నా తెప్ప తుదలయందు;
అతఁడానంద బాష్పములంచుఁ దలఁచె;
అశ్రు వేదనా గుప్తాగ్ని నరయలేఁడు!

౩

కనులువిచ్చి చూచెదనంతె; జనులు నన్ను
ప్రకృతి పరిశీలనా భావభరితుఁ డంద్రు;
కొనలు సాగించుకొనుచు భగ్గుమని మండు
జీవితార్చిక నేఁ బరీక్షించుకొందు!

౪

నా మనస్సీమఁ ద్రవ్వుకొన్నాఁడ కింశు
కాంబకా వేదనాగ్నిగుండం బొకండు;
నా హృదంతరవీథిలో బాహిరిల్లు
అమితరాగాపగని ప్రియురాలు భ్రమయు.

౫

ప్రణయ గీతులనే వ్రాసుకొనుచు పోయి
ప్రౌఢపుత్తు నేననుచు చెప్పుదురు; కాని
ప్రేమవృత్తిలో విరహసంభృత విషాద
ఘట్టములె యెన్నిచిత్రించు కలము నాది.

౬

జ్వలితమహానాదు హృదయ కాష్ఠంబునందు
కుంచుకొని మాఁడి తీరని కోర్కెలెన్నొ!
నా పెదవి రేగుకొను నీలినవ్వుచాలు
తత్ప్రభూతోగ్ర ధూమసంతతులు నుండి!

౭

మకరణింపుచుఁ బరమాణుమాత్రమైన
వెళ్ళబోసికోఁజాల నా వెతల సొదలు;
గ్రుక్కగ్రుక్కకు దిగమ్రింగుకొందు నేను
కడుపు తఱుగుకుపోవు శోకవిమవహ్ని!

౮

సవురునగవుకో హాస్యప్రసంగములను
సల్పుదును మిత్రబాంధవ జనముతోడ;
సౌఖ్యజీవివి నీవు వాస్తవమటంచు
పద్యములువ్రాసి సోదరభావకవియు.

౯

చదల జవరాలితోడి ముచ్చటలతోడ
పవలు రేలును గడవుచు బాడబాగ్ని
హృదయ కుహరమ్మునందు భరించుకొనెడు
ఆసముద్రుఁడు సద్గురుఁడగును నాకు!

౧౦

ప్రళయభాను సహస్రకరాన లచ్ఛ
టానిభ ప్రతాపంబులో నూనినైన
క్షమవహించిన యీ తమ్మాజనని నేను
పొగడుకొను కులదేవత, పూజ్యరాలు!

౧౧

ఊరుపులసోనలో జాజువాటి పోయి
వణకుఁగొను నాదు లేఖిని వ్రాయు స్వీయ
కృతుల యన్నింటిలోఁ బ్రతిగీతి మలిన
బాష్పజీవితమునకు దర్పణమె నుండి!

—ఓలేటి సీతారామమూర్తి, బి.ఏ.

తేనెపరిశ్రమ

గతసంచికలో తేనెటీగల జీవిత విశేషములు వర్ణించియుంటిమి. ఇపుడు తేనెపరిశ్రమ యందలి వివిధ విషయములు వర్ణింపబడును.

తేనెటీగల రకములు.

హిందూదేశమున నాల్గురకముల జుంటీగలు వినికిడిలో నున్నవి.

1. కొండ జుంటీగ
2. చిన్న జుంటీగ
3. సర్వసాధారణ జుంటీగ
4. డామర్ (కుట్టని) జుంటీగ

ఇవిగాక, యిటలీదేశపు యీగయొకటి నేడు హిందూదేశమునకు వలస వచ్చియున్నది.

కొండ జుంటీగ.

కొండతేనెలనబడునవి యీ కొండజుంటీగలనుండి గ్రహించబడును. ఈ యీగలు పెద్దవిగానుండి, కొండ చెట్లకొమ్మలపైనను, కొండఅంచుల కాధారముగను, మహోత్తుంగ ప్రదేశములయందు తమ తెట్టెల నిర్మించుకొనును. వీని తెట్టు, నిడివిగలిగి, 4-8 చ. అ. వైశాల్యము గలిగియుండును. బెజవాడ దగ్గరనున్న అవకట్టుకు, దక్షిణపు మూలనున్న కొండ చట్రాళ్ళకంటి, ఆకాశమున వ్రేలాడుచున్నవో యన్నట్లు, యీ కొండ తేనె తెట్టులు, అనేకములు బాటసారులకు కానవచ్చును. ఈ యీగ యెంత చపలచిత్తముగలదో, అంత భీభత్స కీటకము. తమ కడ్డొచ్చిన మానవులను, పశువులను, పక్షులను ఇది మైళ్ళపర్యంతము తరిమి కుట్టిగాని తన పగ మానదు. ఇట్టిదగుటచే కొండజుంటీగ పెంపకమునకు తగియుండలేదు. వీని తెట్టునుండి 50-60 పౌనుల తేనె లభించును.

చిన్న జుంటీగ

తన తాహతుకు తగినట్లు చిన్నతెట్టులనే పెట్టుకొనును. దీనినుండి ఒకపౌనుకు మించి తేనెకారుకుట అరుదు.

సర్వసాధారణ జుంటీగ

ఇండియాలో అన్నిప్రదేశముల యందును కానవచ్చుటచేత, దీనికీపేరు సార్థకమైనది. చెట్ల తొర్రల లోను, గోడమూలలందును, పుట్టలయందును, కొండ గుహాంతర్భాగములందును, సాధారణజుంటీగ తమ తెట్టెలకట్టును. ఇది మచ్చికకెంతయు తగియున్నది. చేత 'మధుమక్షికా పాలనము'నందీ యీగ ప్రాముఖ్యతనందినది. దీని తెట్టునుండి, సాలునకు 10-15 పౌనుల తేనె గ్రహింపవచ్చును.

డామర్ (కుట్టని) జుంటీగ

ఇది చల్లగానుండును. కుట్టదు. కాని చాలాతక్కువ తేనె యిచ్చును. ఇది ఔషధములలో ప్రశస్తమైనది. దీని తుట్టెలకు గుర్తేమనగా, వాని కవాటము గరాటిని పోలియుండును. మైనముతోపాటు, ఒక విధమైన వృక్షనిర్యాసము నీయీగ తమ తెట్టెల నిర్మించుటయందుపయోగించును.

మధు ఋతువు

దక్షిణ యిండియాలో, శిశిర ఋతువునందు కొద్ది భాగమును, వసంత, గ్రీష్మఋతువులందును, తేనెటీగలకు నిత్యకళ్యాణము పచ్చతోరణముగ నుండును. మిగిలిన ఋతువులయందు తాము పనిచెడియుండును గావున, యీ అనుకూల వాతావరణముననే, జుంటీగలు సమృద్ధిగ అహారమును గ్రహించిపెట్టుకొనును. ఈ కాలముననే తెట్టులు నిర్మింపబడుట, మరమ్మత్తు చేయబడుట జరుగును. కార్మికులు వేనవేలు ఉత్పత్తి

యగును. ఈ సమయమున మధుదుర్గము చాలదని తలంపబడినచో, ప్రాతరాణి తన స్థానమున కొండొక క్రొత్తరాణిని నియోగించి, కతిపయ కార్మికపరివారములో వేరొండుచోటుజేరి, నూతన మధుదుర్గమును నిర్మించి, పిల్లలబెట్టుట ఆరంభించి, దానిని సైతము వృద్ధిలోనికి దెచ్చును. మధుమక్షికా పాలకుడు, మధుపములకుగల యిట్టి నైజగుణములకు పరిచితుడై యుండవలయును. అప్పుడే అతడు తన కనువగుమార్గమున కృషి సాగించుట సాధ్యమగును. పైన జెప్పబడిన 'జుంటీగల వలస' వలన కృషికులకు లాభము ముందు చర్చింపబడును.

మేతపట్టులు

జుంటీగలకు ముఖ్యాహారము, తేనె, పుప్పొడి యని తెలిసికొని యుంటిమి. వీనికై జుంటీగలు ముఖ్యముగ వృక్షములపైనను, పూలమొక్కలపైనను, పంటల పైనను, ఆధారపడియుండును, సామాన్యముగ అవి చూచినపూవుల కన్నిటికిని పోజాలవు. పోవుటకును వాంఛింపవు. ముమ్మందు వానికి నచ్చిన పూవులజేరి, సమయానుకూలముగ వేఱుత్రోవల జూచును. పుప్పొడి నిచ్చు పంటలలో, జొన్న, మొక్కజొన్న, సజ్జ, ఆముదము, పంటలు ముఖ్యమైనవి. పుష్పసవమునిచ్చు వానిలో కాంబోడియాప్రత్తి (కాంబోడి దేశమునం దుండి తేబడి, యీ దేశమున పండింపబడుచున్న మేలు రకము ప్రత్తి) ముఖ్యమైనది. దక్షిణదేశమున విరివిగ పెరుగు చింత, వేప చెట్లు పుష్పసవమునకు ముఖ్యాధారములనవచ్చును. మనకు తెలిసినంతవఱలో యీ పై జెప్పబడినవి ముఖ్యములు. ఇంకెన్నెన్ని పూలచెట్లనుండి, మొక్కలనుండి తేనె గ్రహింపబడుచున్నదో నేర్చు కొనవలసిన విషయమే. తేనెటీగలు, ప్రతికూల వాతావరణమునందు, కొన్ని కీటకముల నోటినుండి వెలువడు 'తేనెమంచు' అనబడు మధురపదార్థమును, యిండ్ల లోపలనుండి బెల్లపునీటిని గ్రహించుట జూడనగును. 'దీపముండగనే యిల్లుచక్కబెట్టుకొనుట' మానవుడు మొదట జుంటీగలనుండే నేర్చుకొనె నేమో!

తేనెతీయుట - నాటుపద్ధతి

వేల సంవత్సరముల పర్యంతము జుంటీగలకు చిరపరిచితులై యుండియు, వాని అలవాటుల సంపూర్తిగ మానవులు గ్రహించినట్లు తోపదు. తేనెను గ్రహించు నపు డుపయోగింపబడు నిర్దాక్షిణ్యవిధానమే దీనికి తార్కాణము. సమభూముల ప్రజలకేకాదు, ప్రొద్దున లేచి జుంటీగలతోపాటు కాలక్షేపముజేయు పర్వతవాసులకును వానినిగూర్చిన సరియైన జ్ఞానములేదు. కారణము, వారు అందుకై ప్రయత్నించకపోవుటయే. వారిపని తెట్టుల నేదోవిధమున దులిపి, తేనెను గ్రహించు నంతవఱకే, నేడు సామాన్యముగ తేనెను గ్రహించుటలో అవలంబింపబడు పద్ధతుల నీక్రింద వర్ణించుట లెస్స.

కృషికుడు (కొండజనుడుకాని, సమభూములవాడు గాని) తెట్టులకై వెదకి, వానిదరి జేరును. అంతనాతడు తన ముఖమును బూడిదచేత నలముకొనుటో, లేక గుడ్డలతో కప్పుకొనుటో చేయును. లేనిచో తేనెటీగల పోటుల కాగజాలడు. పిమ్మట నతడు, ఆకులు గడ్డి, గాదము కొంతపోగిడి, చుట్టచుట్టి, దానికి నిప్పంటించి తుట్టె క్రిందుగా దానిని పట్టియుంచును. ఆ మంటకు, కొన్ని జుంటీగ లాహుతియగును. కొన్నిటికి కనుమాపు పోవును. హతశేషమగు మధుప సంఘము, తాము చేయునదిలేక చెల్లాచెదరై పోవును. ఈలోపుగ కొంత తేనె బొట్లుబొట్లుగా కారి మంటపాలు, నేలపాలు నగును. పిమ్మట కృషికుడు ఆక్రమముతో అతుకైనంతను ఒక్కపెట్టున పిండనారంభించి. దానినొక మంటి పాత్ర లోనికి పట్టును. ఆమంటిపాత్రలోనిది (తేనె అని కృషికుడు తలంచునది) సగమునకు తక్కువగా తేనె, మిగిలినపాలు తేనెటీగల పిల్లల శరీరరసము, పుప్పొడి, మైనము మొదలగు కల్తీ. ఈ తేనెనే బజారులందు మనము ప్రియముగా కొనునది. తేనె అను పేరున, బెల్లపుపాకము గూడ బజారులందు అమ్ముడుపోవునని చెప్పుట యిచట

అసంగతము కాదు. ఈ పైచెప్పబడిన నాటుపద్ధతిని తేనెను తీయుట చూచిరని, అనేకులు తేనెను ముట్టరనుకొనవలసి యున్నది. కారణము, అది అంత అసహ్యకరముగ నుండుటయే; అంత క్రూరముగ తయారుచేయబడుటయే!

కృషి - పరిణామము

నిరంతర పరిశ్రమకు ఫలితముగ జుంటీగలు కూర్చుకొన్న తేనెను మానవుడు ఉట్టిఉడియముగ గ్రహించుటే అయోగ్యమైనపని. మానవుని క్రౌర్యమెంతవఱకు పోయినదనగా, మధుపములకు పుట్టుముల్లు - రక్షణాంగము - లేనిచో, నీపాటికి మానవుడు మధుపసంఘమును నిర్మూలించి యుండెడివాడే! నేడు మనదేశమునందు తేనెను తీయుటలోని అనౌచిత్య మింతింత కాదు. గ్రుడ్డిలో మెల్లయన్నట్లు, కొన్ని నవీన పద్ధతులవలన నిట్టి నిర్దాక్షిణ్యత చాలవఱకు తొలగిపోవుచున్నది. ఈనూతన 'మధుమక్షికాపాలనము'వలన పారిశ్రామికునకు లాభ మినుమడించుటయేకాక, కీటకములకు అనవసరహాని తగ్గిన పుణ్యముగూడ కలుగుచున్నది.

మధుమక్షికా పాలనమునకు మొదటి సోపానమన దగినది, జుంటీగలను పుట్టగూండ్లలోనికి, గడ్డిగూండ్లలోనికి ఆకర్షించి, అవి తేనెను నిల్వచేసినపిమ్మట దానిని గ్రహించుటగా గల్గు నొకపద్ధతియైయున్నది. పిమ్మట దీనికిని తృప్తిపడని కొందఱు పాశ్చాత్యులు, ఒక కొయ్యగూటిని నిర్మించిరి. దీని ఔచిత్యమేమన, దీని భాగములు విడదీయుటకు సులువుగనుండి, తేనెను గ్రహించుటలో జుంటీగలకేమాత్రము హానిగలుగకుండునట్లు అమర్చబడియున్నది. ఈపరిణామమునకు మార్గదర్శకులైన వారిలో ముఖ్యుడు లాంగ్స్ట్రాల్ అను శాస్త్రజ్ఞుడు. అతడు చూపించిన పద్ధతిమీదనే తరువాత అనేకరకముల తేనెగూండ్లు నిర్మింపబడి యుపయోగమును బడయుచున్నవి.

నేటి 'తేనెగూడు'

నేడు ఉపయోగమునందున్న తేనెగూడులో అడుగున పెంపుడుగదియు, దానిపైన నిల్వాగారమును ఉండును. నిల్వాగారమునకు పైన కప్పుఉండును. పెంపుడుగదియందు దాని లోతువఱకు సరిపోవునట్టి 'పెంపుడుచట్లు'—పెంపుడు గదిలోనుంచబడుచట్లు—సామాన్యముగ 8 ఉండును. అదేప్రకారము నిల్వాగారమునందును, దాని లోతునకు సరిపోయినవి 8 తేనె చట్లు (తేనె నిల్వచేయుటకు ఆధారములగునవి) ఉంచబడును. ఈ చట్లను పైకి తీయవచ్చును మరల వ్రేలాడ వేయనగును. గూటిలోని ఇతరభాగములుకూడ విడదీయ అనువై యుండును.

పెంపుడుగది

దీనియందు ముఖ్యముగ చట్లు అమర్చబడును. పిల్లలు దీనిలోని చట్లునందే పెంచబడుటచేత దీనికీపేరు తగియున్నది. ఈ చట్లునందే, రాణి, పోతు ఈగలు, కార్మికులుగూడ నివసించుచుందురు. కొద్దిపాటి తేనె దీనియందుండినను, మొత్తముమీద నిల్వాగారమునందే తేనె నిల్వచేయబడును. అందుచే పెంపుడుగదిని కదిలించవలసిన పనిలేదు. దీనికి అడుగున, ముందటి అంచున ఒక సన్నని కవాటముగలదు. దానినుండియే ఈగలు బయటికిపోవుట, లోపలకు వచ్చుట జరుగును. ఈ కవాటమునకు ముందుభాగమున, యింటికి వసారావలె నొక కొయ్య అరుగు తాపటము చేయబడియుండును. ఈగలు కొండొకసేపు దానిపై ఆగి, విశ్రమించుటకు అది యెంతయు అనువుగ నుండును.

నిల్వాగారము

జుంటీగలు నిల్వచేయు తేనెయంతయు, ఈ నిల్వాగారమునందే యుంచబడును. కృషికుడు తేనెను గ్రహించవలసినపుడు, పై కప్పునుదీసి నిల్వాగారములోని తేనెచట్ల నొక్కొక్కటిగ గ్రహించి, వానినుండి తేనెనుదీసి మరల వ్రేలాడవేయవచ్చును. ప్రత్యేకించబడిన యీ నిల్వాగారముయొక్క ముఖోద్దేశము, యీగలను కదిలింపకుండగనే మన యిష్టము

వచ్చినపుడు తేనెను గ్రహింప వీలుగ నుండుటకే. కొన్ని గూండ్లలో ఇట్టి నిల్వాగారములు, రెండుగూడ ఉండవచ్చును.

కప్పు

తెట్టు ఎండకువానకు గురిగాకుండుటకు పైకప్పు అవసరముగదా. దీనిపైబడిన నీరు త్వరితముగ జారిపోవుటకు, వేడి నలుదెసలకు వ్యాపించుటకు—అనగా సమశీతోష్ణముగ గూటి నుంచవలయునన్న—యీ కప్పు అవసరము. అందుచే దానిపై సామాన్యముగ రంగు వేయుదురు. కప్పులో ఒకదానికొకటి యెదురుగా రెండు రంధ్రములు నిశ్వాసవాయు ప్రచారమునకైన మార్గములు.

తేనెగూటిని స్థాపించువిధము

ఈ పైన వర్ణించబడిన తేనెగూటిని వ్యవసాయశాఖ వారియొద్ద కొనవచ్చును. టేకుచెక్కతో చేయబడినది రు 4 లో లభించును. స్వంతముగ చేయించుకొనిన తగ్గవచ్చును. జాజిచెక్కతో రు 2 లో చేయించుకొన వీలగును. కప్పునకు దళసరిగ రంగువేయించుట శ్రేయస్కరము.

మొదట కృషికుడు కృషిలోని విషయములను అనుభవజ్ఞులనుండి గ్రహించి, తదుపరి మొదలిడుట మంచిది. లేనిచో కొన్ని సమయములందు నిష్ఫలమగును. ప్రప్రథమున, ఒకటిరెండు గూళ్ళకంటె యెక్కువ స్థాపించుట మంచిదికాదు. అవసరమునుబట్టి, అనుభవమునుబట్టి గూళ్ళసంఖ్య యెక్కువచేయవచ్చును.

మొదటి కృషికుడు సహజముగు తేనెతెట్టు నొకదానిని సంపాదించుట అవసరము. ఆ,గ్రహించుట, యిదివఱలో వర్ణింపబడినట్లు మంటపెట్టగలచే కాదు. అతడు కొన్నిపోటుల కోర్చియైనను, తెట్టును దాని కాధారమగు గోడనుండియో, కొమ్మనుండియో, వేఱు పరచవలయును. అంత దానిని తన తేనెగూటియందలి పెంపుడుగదిలో (కొన్ని పెంపుడుచట్లను తీసివేసి ఖాళీనను) పెట్టియుంచవలయును: 'నిల్వాగారమును' కప్పును, దానిపై పెట్టరాదు. ఆ పగలంతయు పెంపుడు గూటిని ఆ తెట్టును గ్రహించిన స్థానమునందే యుంచి కాపాడుచుండవలయును. మొదట చెల్లాచెదరైనను, జుంటీగలు, తమకుగాని తమ దుర్గమునకుగాని హాని కలుగకుండుటచేసి, తృప్తికరముగ గలిగిన అలజడిని వీడి, నెమ్మదిపడి తమగూటినే అంటబెట్టుకొని యుండును. అంత ప్రొద్దుగూకినంతనే, నిల్వాగారమును, కప్పును పెంపుడుగూటిపై యుమర్చి, గూటినంతను ఏకముగ, కృషికుడు తన నివాసస్థానమునకు (గూటిని స్థాపించు చోటునకు) తీసుకొని పోవలయును. రెండుమూడు దినములవఱకు పగలు గూటిని తెరచియుంచుట రాత్రి మూయుట జరిపి, పిమ్మట నెప్పుడును మూసియే యుంచవచ్చును. ఈ లోపుగ జుంటీగలు పెంపుడు గదికిగల కవాటమునుండి వచ్చుటకు పోవుటకు అలవడి, యికముందు తమ ప్రయాణములన్నియు దానినుండియే సాగించుచుండును.

తేనెగూటిని 2-3 అడుగుల యెత్తున ఒక పీటపైననో గడమంచె పైననో నిలిపియుంచుట మేలు. సామాన్యముగ గూళ్ళను చెట్లక్రిందుగా పెట్టియుంతురు. మాటిమాటికి తేనెగూటి స్థానమును మార్చుట తగదు.

ఈ విధముగ సకల సౌఖ్యము లొనగూర్చబడినపుడు జుంటీగలు హాయిగా పెరుగుచు తమగూటిని అచిరకాలముననే వృద్ధిపొందించుకొను నను టలో ఆశ్చర్యములేదు. పెంపుడుచట్లకన్నిటికిని, అన్ని తెట్టులు పెట్టబడును. నిల్వాగారమునందలి తేనెచట్లకు మగినపురేకులు (మగినముతో తయారుచేయనగును) అంటించిననో, దానిపై యిరుప్రక్కలను గదులు జుంటీగలే నిర్మించి, వానిలో తేనెను నిల్వచేయుచుండును. ఏ తేనెచట్టు తేనెతో నింపబడినదో మన మప్పుడప్పుడు పరీక్షించి, దానిని గ్రహించి, దానినుండి చేమరమూలమున తేనెపిండి, యథాప్రకారము దానిని నిల్వాగారమునం దమర్చవలెను. ఈ పనులలో సైతము, పెంపుడు గది నావరించియుండు జుంటీగల కదిలించ నవసరము లేదని గుర్తింపవలయును.

తేనెనుపిండు చేయగ, 6 సౌష్యములలో లభించును. తేనెచుట్లను, దానిలో అమర్చి, దానిని గిరగిరత్రిప్పుటను తిగివట్లుండును. ఆ వడిలో, తేనె బొట్లుబొట్లుగా పడును. దానిని అడుగున నుంచబడిన పాత్రలోనికి పట్టవచ్చును. ఈ మరవలన తేనెచుట్ల కంటియుండు తెట్టును వత్తవలసిన అవసరములేకనే, తేనె లభించును. గ్రహించబడిన తేనె స్వచ్ఛమై, కల్తీలేకయుండి యెక్కువధర కమ్ముడు పోవుననుట నిశ్చయము.

జుంటీగలవలస

ప్రస్తుతమున్న తుట్టె చాలదని జుంటీగలు గ్రహించినపుడు, అవి వలసపోవుట ప్రకృతి ధర్మమని నుడివియుంటిమి. రాణి కతిపయ పరివార (కార్మిక) సమేతముగా బయలుదేరును, దానిస్థానే ఒక క్రొత్త రాణి ప్రస్తుత మధుసర్గము నాక్రమించుకొనును. ఈ వలస యేయేపరిస్థితులలో పోవును, ఎటులపోవును, దానిని తనయుపయోగమునకై వినియోగించుట యెట్లు మొదలగు విషయములు తెలిసియుండుట కృషీకునకు లాభదాయకము. ప్రాతగూటిలోని సంఘబాహుళ్యమును గనిపెట్టి కృషీకుడు, ప్రాతగూటిప్రక్కనే మఱొక క్రొత్తగూటిని తెఱచిపెట్టి యుంచవలయును. దీనిలోని చుట్లకు మైనపురేకులంటించి యుండవలయును. అప్పుడు ప్రాతరాణి వేఱొకచోటికి వలసపోక దాపుననున్న గూటినే ఆక్రమించును. ఇది యొక మార్గము. ప్రాతరాణియున్న కొయ్యచట్టును తీసి క్రొత్తగూటిలో పెట్టుట యింకొకమార్గమగును. ఆహారము చాలదన్న కారణమునగూడ, వలసపోవుచుండుట గూడ కలదు. ఇట్టి విషయములన్నిటిని కృషీకుడు గ్రహింపవలసియేయున్నది.

కృషి - అరిష్టము

ప్రతి కృషికిని ఆటంకములు, అరిష్టములు కలుగుచుండును. అందుచే కృషీకుడు సదా మెలకువగలిగియుండవలయును. ఆరుబయట ఉంచబడిన తేనెగూటిని, పిల్లలుగాని, పశువులుగాని కదల్పకుండునట్లు చూచుట అవసరముగదా. అదిగాక, పీతాకోక చిలుకల గోత్రమునకు చెందిన నొక మైనపుచిల్క (దాని లార్వా మైనమును భక్షించుటచేత దానికాపేరు పెట్టబడినది) తేనెటీగలకు గర్భశత్రువు. భయంకరకీటకమగు కొండజుంటీగ సైతము దీనికి వెఱచి పారిపోవును. ఈ చిల్కలు (రెక్కలపురుగులుసుమా) రాత్రులందు తేనెగూండ్లను జొరబడి, తెట్టులపై గుడ్లను పెట్టును. ఆ గ్రుడ్లనుండి పిల్లలు (లార్వాలు) బయటకురాలి వెంటనే తేనెతెట్టులోనికి తొలుచుకొనిపోయి మైనము భక్షింప మొదలుపెట్టి, కొంతకాలమునకు 'ముసుగులు' కట్టుకొని తమ పరిణామావస్థనంతను గడపి, ప్రత్యుత్పత్తివలన తమ వంశమును వృద్ధిచేసుకొనుచుండును. ఇవి తెట్టు నాక్రమించినట్లు గుర్తేమన, అవి ఆక్రమించిన ప్రదేశమంతయు తెట్టునకు మాదికలువేసినట్లుండి, గదులన్నియు పూడి పాడుబెట్టబడినట్లు కనబడుచు తక్కిన ఆక్రాంతములగు గదులనుండి భిన్నముగ నుండును. వీని జీవితపరిమాణము, 6 వారములు, ఇవి అన్నినెలలయందును కానబడక పోవచ్చును. అవి విరివిగ వ్యాపించియుండు కాలమును గుర్తించి పారిశ్రామికుడు తగు జాగ్రత తీసుకొనవలయును ఇవిగాక తేనెటీగలను వేటాడు నొక పక్షి కృషికి హానికలిగించును. కావున పారిశ్రామికుడు ప్రతి వారమునను గూటినితెరచి, తెట్లను పరీక్షించుచు, మైనపుచిల్క ఆక్రమించినచో దానిని నిర్మూలించుట అవశ్యకము. తేనెపిండిచేయబడిన ప్రాతతెట్టులు, అటునిటు పారవేయరాదు. కారణమేమనగా, అవి ముందుగా మైనపుచిల్కకు వాసయోగ్యములై, అందునుండి మైనపుచిల్క తేనెగూండ్లకుగూడ వ్యాపించుటకు దారి చూపును తక్కిన పలువిధములగు అరిష్టములనుండి, సదా కృషీకుడు తనగూళ్ళను తగువిధమున కాపాడుకొనవలయుననుట మరువ నవసరములేదు.

తేనె

గ్రహించబడిన ఋతువునుబట్టియు, చెట్లు గాని మొక్కలను గాని బట్టియు, ఆరకము ఈగను బట్టియు

తేనెలు, రంగు, రుచి, వాసనలందు భేదమును గనపులి చును. ప్రత్తిపూలతేనెకును, వేపతేనెకును భేదము గ్రహింపవచ్చును. వేపపూలతేనె ఔషధములలో ప్రశస్తమైనదేగదా! తేనె సామాన్యగుణగణములను, ఉపయోగములను ప్రథమముననే తెలిసికొనియుంటిమి.

కృషిఫలితము

ఒక్కొక్క తేనెగూటినుండి పాలుననకు, సగటున 10-11 పౌనుల తేనె వచ్చును.

1 పౌను ధర రు 1 మొదలు రు 1-4-0 ఉండును.

10-11 పౌనులకు, రు 10 మొదలు రు 18-12-0 వరకు వచ్చును. ఇట్టివి 10-12 గూండ్లను ఒక అనుభవ జ్ఞుడగు కృషికుడు - రైతు - సాగింప వీలగును. ఖర్చులు పోగా మిగులు రు 80-100 సాధ్యములు సామాన్య కర్షకునకు మంచి ఆదాయమే కదా!

ఇదిగాక, గూండ్లనుండి మైనము గ్రహింపనగును. ఈ ముడిమైనమును మేలిమైనముచేయు పద్ధతి చాలా సులభము. ముడిమైనము నీళ్ళలో మరగబెట్టుదురు. అది కరుగును పిమ్మట దానిని ముడిగుడ్డతో వడపోసి, చల్లారబెట్టుదురు. దానిని అచ్చులుగా తయారుచేయుదురు. అదియే మేలిమైనము.

ముగింపు

మన మందఱమును తేనెను త్రాగుట కిష్టపడుదుము. కాని మనలో పల్వురు తేనెకృషిని మాత్రము—దాని లోని నిర్లక్ష్యతకు—ఏవగింతురు. అట్టివారికి యీ పైమాదిరి నవీనకృషి నచ్చవచ్చును. ఈకృషి రైతుల యార్థికాభివృద్ధికి చక్కని సులభమైన మార్గమని, వై. యం. సి. యె. మొదలగు సంస్థలు అవలంభించి, ప్రచారముచేయుచున్నవి. ఈ పరిశ్రమయందలి జ్ఞానము నలుమూలల పల్లెకోనలకు వ్యాపించిన, ప్రతిరైతు తన యితరకుటీర పరిశ్రమలతోపాటు దీనినిగూడ స్వీకరించి, కృషిచేసి, లాభము గడించుననుటలో సందేహము లేదు.

—జాగు గోపాలరావు.

పునర్జన్మ

శ్రీశైలమొకపుణ్యక్షేత్రం. అనామలయకొండలమధ్య నున్నది. శివరాత్రికి గొప్ప ఉత్సవం జరుగుతుంది. వేలకొలది యాత్రికులు వచ్చిపోతూవుంటారు. ఎన్నో శ్రమలకోర్చి శ్రీశైలానికంతమంది యాత్రికు లెందుకు పోతూవుంటారని పార్వతి ఒకనాడు శివుణ్ణి అడిగింది. అది గొప్ప పుణ్యస్థలమనీ, ఎవరెవరు శ్రీశైలశిఖరాన్ని దర్శిస్తారో వారు జననమరణాలనుండి విముక్తులౌతారనీ శివుడు జవాబిచ్చాడు. పార్వతి విశ్వమాత ఇదివిని పార్వతి ఇట్లన్నది: "ఈ విధంగా ప్రతియేడూ వేలకొలది యాత్రికులు ముక్తి పొందుతూవుంటే ప్రపంచంలో పుట్టే జీవులసంఖ్య క్రమంగా తగ్గిపోతుందేమోకదా!" ఈమాటవిని శివుడు నవ్వియిట్లన్నాడు: "సరే, ఒకసారి మనమిద్దరిమూ కొండవద్దకువెళ్ళి చూతాము-రా!" ముసలి భర్త, పడుచుభార్యవలె మారువేషాలు ధరించి పార్వతీ శివులిద్దరూ కలిసి బయలుదేరినారు. అట్లా వెడుతూ దారిలో ఒక చెరువుప్రక్కను ఆగినారు.

వేలకువేలు ప్రజాసమూహం గుడివైపుకు పోతున్నది. ఆకస్మికంగా ముసలిభర్త కాలుజారి చెరువులోపడ్డాడు. భార్యగుండెలు కొట్టుకొని పెద్దపెట్టున యేడుస్తూ తన భర్తను బ్రతికించి పుణ్యంకట్టుకోమని మార్గస్థులను పిలవటం ప్రారంభించింది. నీటిలో దుమికి ముసలివాణ్ణి బ్రతికిస్తామని చెపుతూ చాలమంది చెరువుగట్టుకు వచ్చారు. కాని భార్య బిగ్గరగా విలపిస్తూ యిట్లన్నది: "అయ్యా, మీకు పుణ్యముంటుంది, మీలో పాపాత్ము లెవ్వరూ ఆయనను తాకవద్దు.

పాపాత్ములస్పర్శ యేమాత్రం తగిలినా ఆయన నిష్కారణంగా చనిపోతాడు" ఈ మాట విన్న వెంటనే యెవరినట్టుకు వారే తప్పుకున్నారు. "నేనెప్పుడూ యేపాపం చేయలేదని యెట్లా చెప్పగలను? ఏమో! ఇప్పుడీ ముసలివాణ్ణితాకి యీపాపంకూడా నెత్తిమీద వేసుకోనేదా!" అని యనుకుంటూ యెవరిదారిని వారు పోతున్నారు.

ఈలోగా ముసలివాడు నీటిలో మునుగుతూ తేలుతూ చివరకు ప్రాణంవిడిచేటట్లు కనబడ్డాడు. భార్య గుండె బద్దలయ్యేటట్లు యేడుస్తూ "ఏమయ్యా తండ్రీ! నాభర్తను బ్రతికించి పుణ్యంకట్టుకోగలిగిన వారొక్కరూ లేరా యిక్కడ? అయ్యయ్యో, అదిగో మునిగిపోతున్నాడు—పోయినాడు నాయినా!" అని మొరబెట్టుకున్నది.

ఈస్థితిలో ఒకజారిణి వడివడిగా పరుగెత్తుకుంటూ చెరువుగట్టుకు వచ్చింది. రావటం తడవుగా, చావుబ్రతుకులమధ్య చెరువులో పడివున్న మనిషినిచూచి, నీటిలో వురకటానికి సిద్ధమై గట్టుదిగి పోతున్నది.

"నిలు, నిలు! నీవు పవిత్రురాలవేనా? నీవెన్నడూ యేపాపం చేయలేదుకద? లేదని నమ్మకంగా చెప్పగలవా?" అని యడుగుతూ పడుచుభార్యగా వచ్చిన పార్వతి వెంట వెంట వచ్చి స్త్రీయొక్క చెయ్యిపట్టుకున్నది,

"అమ్మా, నేను పాపంలో నేపుట్టినాను. పుట్టిననాటినుంచి లజ్జాకరమైన బ్రతుకే బ్రతికాను. నాబ్రతుకుమీద నాకెంతైనా అసహ్యత పుట్టింది. శ్రీశైలక్షేత్రం సేవించి నాపాపాలనిక్కడ దగ్ధంచేసుకుందామని వచ్చాను. ముక్తురాలనైనాను. పునర్జన్మ ప్రాప్తమయింది. నేటితో నాపాపాలన్నీ నాశనమైనాయి కనుకనే యిప్పుడీ మానవుని ప్రాణం కాపాడటానికి అర్హత కలిగింది."

ఇట్లా అంటూనే స్త్రీ అగాధజలంలో దుమికి యీదుకుంటూపోయి ముసలివాని రెండు జబ్బలూ పట్టుకొని పైకి లేవనెత్తింది.

తత్క్షణం పార్వతీ పరమేశ్వరులిద్దరూ స్వస్వరూపాలతో ఆమెయెదుట నిలిచారు. ఆ పతితురాలిని వెంటబెట్టుకొని కైలాసానికి ప్రయాణమైనారు.

అప్పుడు శివుడన్నాడు: "చూచావా, పార్వతీ! ఇక్కడికి లక్షలకొలది యాత్రికులు వచ్చారు. ఇందరిలో యీఒక్క జారిణిమాత్రం ఆత్మవిశ్వాసంతో తన మలినాన్ని కడిగివేసుకోగలిగింది. ఇట్లాగే అక్కడక్కడ ఒకొక్కరుమాత్రం చరితార్థత పొంది ముక్తి కర్హులౌతూ వుంటారు."

—తల్లాప్రగడ ప్రకాశరాయుడు, ఎం.ఏ.

ఆంధ్రకీర్తిగ్రంథమాల: ౧.

ఆంధ్రరమణీమణులు

(మొదటి భాగము.)

ఇందు రుద్రమ్మ, గణపమ్మ, నాగమ్మ, మాంచాల, నాగమ్మ, మహాలక్ష్మమ్మ, సీతమ్మ, మల్లమ్మ, రమణమ్మ అను తొమ్మండుగురు తెనుగుతెఱవల జీవితములు తేటతెనుగున బాలికలకును, స్త్రీలకును ఉపయుక్తముగ నుండునట్లు వ్రాయబడినవి. స్త్రీవిద్యాభిమాను లాదరింపదగిన గ్రంథము. గ్లేసుకాగితములు, క్రౌనుసైజు. 96 పుటలు చక్కని అచ్చు. ప్రతి ఒక్కంటికి 0—9—0 అణాలు.

చిరునామా:—

ఆంధ్రభూమి కార్యాలయం: వేపేరి, మదరాసు.

యేప్రిల్ ఒకటవ తేదీ

౧

తూర్పు తీరపు క్రైస్తవ సంస్థలలోకల్లా 'ఫాదిరిగుడి' చాలా పురాతనమైనది. ఈ స్థలం పూసపాటివారి విజయనగరానికి కొద్దిమైళ్ళ దూరంలో ఉంది. క్రీ॥ శ॥ 1750 ప్రాంతములంలో రెవరెండు జాన్సన్ అనే క్రైస్తవమతప్రచారకుడు వచ్చి ఆ సంస్థను నిర్మించాడు.

ఫాదిరిగుడి కట్టబడిన ప్రదేశం బహుసుందరమైనది. ఆ స్థలానికి ఏకొద్ది గజాల దూరంలో 'చంపావతి' అనే చిన్ననది ఉంది. నది చిన్నదైనా వెండువేసవిలో కూడా మోకాలులోతు స్వచ్ఛజలం ప్రవహిస్తూ ఉంటుంది. జాన్సన్ దొర ఆ ప్రదేశ సౌందర్యాన్ని చూచి అక్కడే తనసంస్థకి పునాదిరాయి వేశాడు. చుట్టుపక్కల చిన్నచిన్న పల్లెలు అనేకంగా ఉండడం చేత తన మతప్రచారానికికూడా అదే మంచిస్థలం అనుకున్నాడతడు.

ప్రస్తుతం మన కథాకాలంనాటికి ఇరుగుపొరుగు గ్రామాల మాలవాళ్ళలో సగంమందికిపైగా క్రైస్తవులైపోయారు. నూతన మతస్వీకారమువల్ల ఆచారవ్యవహారాలు మారకపోయినా పేర్లుమాత్రం పూర్తిగా మారిపోయాయి. పూర్వపు స్వామిగాళ్ళందరూ ఇప్పుడు 'శామ్యూల్'లు అయినారు.

నాటుమొదలు ఆసంస్థ దినదినాభివృద్ధిని పొందుతూ వచ్చింది. ఇప్పుడక్కడ ఇరవైమంది మతప్రచారకులూ, ఒకప్రధానాధికారీ ఉన్నారు. ఆ ప్రధానాధికారినే ప్రజలు 'ఫాదిరి' అని పిలుస్తారు. అతన్నిబట్టే ఆసంస్థకి 'ఫాదిరిగుడి' అనే పేరువచ్చింది.

సంస్థకిమధ్యగా ఎత్తయినగోపురంతో చర్చి ఉంది. దానిచుట్టూ బారులుతీర్చి ప్రచారకుల గృహము లున్నాయి. చర్చికిముందుగా ఫాదిరిగారి మేడఉంది. ఆ మేడపక్కనే పాఠశాల. ఉపాధ్యాయులిద్దరికీ రెండు బంగాళాలు ఉన్నాయి. వీరినందరినీ ఆశ్ర యించుకుని ఒకవర్తకుడు చిన్న దుకాణం పెట్టు కున్నాడు. ఈ యిళ్ళన్నీకలిపి ఒకచిన్న గ్రామమైనది. గ్రామానికంతటికీకూడా 'ఫాదిరిగుడి' అనే వాడుకనామము.

సుశీల మేనమామ విద్యార్థిగా నున్నప్పుడే క్రైస్తవమతంలో కలిసిపోయాడు. అతని నూతననామము 'శిఖామణి'. విద్య పూర్తికాగానే మిషన్‌వారు అతన్ని మంచిజీతముపైని ప్రచారకుడుగా నియమించారు. క్రమంగా అతను ఫాదిరిగుడిలో ప్రధాన ప్రచారకుడైనాడు. మిగిలిన ప్రచారకులంతా అతని ఆజ్ఞ ప్రకారమే నడిచేవారు. ప్రచారక కార్యక్రమమును అతడే నిర్ణయించేవాడు. ఇది 1910 సం॥ నాటిమాట.

1910 సం॥ నాటికి సుశీలకు పదమూడోయేడు. విజయనగరంలోని మిషన్ బాలికాపాఠశాలలో మూడవఫారం చదువుతూ ఉండేది. ఆ బడిలో హైతర గతులలో మతబోధ చెయ్యడానికి శిఖామణి ఫాదిరిగుడినుంచి వారానికి మూడుసారులు విజయనగరం వెళుతూ ఉండేవాడు.

నాటికీ నేటికీకూడా అగ్రవర్ణాలలో మనుష్యులను క్రైస్తవమతంలో చేర్చగలిగిన ప్రచారకులకు ఎక్కువ పేరూ ప్రతిష్ఠా ఉంది.

శిఖామణి తన తెలివితేటలవల్ల త్వరలోనే ప్రధాన ప్రచారకుడైపోయాడు. విద్యార్థులకు నచ్చచెప్పడానికి తగిన వాక్చాతుర్యం అతనిదగ్గిర ఉంది. నచ్చీరాని జ్ఞానంగలపిల్లలు అతనిమాటలను దివ్యతత్వబోధగా భావించుకునేవారు. మిషన్ పాఠశాలలో ఎక్కువ మంది విద్యార్థులు అతనివల్ల మతస్వీకారము పొందినవారే.

తన వాక్చాతుర్యమువల్లనూ, మేనగోడలుదగ్గిర ఉండే చనువువల్లనూ శిఖామణి సుశీలమనసును తిప్ప గలిగాడు. హిందూమతం కేవలం మూఢాచారాలపైని ఆధారపడిఉందనీ, విగ్రహారాధకులకి ముక్తిలేదనీ, క్రైస్తవమతంలో ఎంత పతితులైనా వాళ్ళని ఉద్ధరించ

గలవాడు క్రీస్తుమహానుభావుడు ఉన్నాడనీ అతను ఆ అమ్మాయికి బోధించాడు. పైవిషయాలేగాక ఇహలోకంలోకూడా ప్రభుత్వానుగ్రహం సంపాదించి అభివృద్ధిపొందాలంటే క్రైస్తవమతమే శరణ్యమని చెప్పాడు విద్యాభివృద్ధీ స్త్రీ స్వాతంత్ర్యమూ హిందూమతంలో దొరకవని వాదించాడు.

మేనమామ మాటలకి సుశీల లొంగిపోయింది. పద్ధాలుగు సంవత్సరాలైనా పూర్తిగా నిండకపూర్వమే ఆమె క్రైస్తవమతంలో కలిసిపోయింది, తండ్రివచ్చి అడిగినపుడు 'నేను మామయ్యతోనే ఉండిపోతాను' అని నిశ్చలంగా జవాబుచెప్పేసింది. నాడు మొదలు ఆమె తండ్రిగారింటికి మరి వెళ్ళనూలేదు. ఆమెను వారు పిలవనూలేదు. అత్యనురాగంతో మేనమామ ఆమెనుపెంచి పెద్దదాన్ని చేశాడు. ఫాదిరిగుడిలో మేనమామగారింట్లోనే ఆమె ఉండిపోయింది.

ఫాదిరిగుడిలోనే 'పంచానన్' అనే ప్రచారకుడొకడుండేవాడు. విశాఖపట్నంజిల్లాలోనే ఒక పల్లెటూరు కాపురస్థుడతడు. అతడు క్రైస్తవశిష్యుడయి పాతికేళ్ళయింది. అతనికి ముగ్గురుకొడుకులు, అందులో చిన్నవాడిపేరు 'గజానన్'.

సుశీల మెట్రిక్యులేషను పూర్తిచేయ్యగానే ఆమెకీ గజానన్ కీ వివాహంజరిగింది. శిఖామణి బతికిఉండగా అతడే ఈ వివాహంచేశాడు. సంతానహీనుడవడంచేత తన యావదాస్తినీ శిఖామణి మేనకోడలుకే యిచ్చేశాడు. గజానన్ అప్పటికి చెన్నపట్నంలో ఇంజనీరింగు కళాశాలలో విద్యార్థిగా ఉండేవాడు పెళ్ళిఅయిన రెండేళ్ళకే శిఖామణి చనిపోయాడు.

మేనమామ చనిపోవడంతోనే అతనిస్థానంలో వచ్చిన వేరొక ప్రచారకుడికి ఇల్లు ఖాళీచేసి సుశీల అత్తవారింటికి పోవలసివచ్చింది. అప్పుడు వేసవిసెలవులగుటచే గజానన్ ఇంటిదగ్గిరే ఉన్నాడు. దంపతులకు సెలవురోజులు హాయిగా గడిచిపోయాయి. భర్త మళ్ళీ చెన్నపట్నం వెళ్ళేరోజు సమీపించినకొద్దీ తను ఒంటిగా ఉండవలసివస్తుందన్న భయం సుశీలకి అధికమైంది. తల్లిదండ్రులకు దూరమైనా మేనమామవద్ద ఆమె సుఖించింది. ఇప్పు డతనుకూడా లేడు.

తోడికోడళ్ళందరిలోనూ సుశీలయే ధనవంతురాలూ, విద్యావంతురాలూ, రూపవతీకూడాను. వచ్చిన కొన్ని నెలలవరకూ ఇంట్లోవాళ్ళందరూ ఆమెను అధికాదరంతో చూసేవారు. క్రమక్రమంగా తోడికోడళ్ళలో అసూయ బయలుదేరింది. కొత్తగావచ్చిన సుశీలను అత్తగారు ఎక్కువప్రేమతో చూడ్డం వారు సహించలేకపోయారు.

అన్నదమ్ములలోకూడా కొంతవిరోధభావం లేకపోలేదు. పెద్దవాళ్ళిద్దరూ సామాన్యవేతనముల మీద మతప్రచారకులుగా ఉన్నారు విద్యాధికుడై, కొద్దికాలములో గొప్ప ఉద్యోగముచేయుడానికి సిద్ధంగా ఉన్న గజానన్ యెడల వారిద్దరికీ ఏమంత మంచి అభిప్రాయాలు లేవు.

ఇంట్లో పార్టీలు ప్రారంభమవడానికదే మొదలు. తోడికోడళ్ళిద్దరూ ఒకటి, సుశీల అత్త ఒకటీ అయిపోయారు. అత్తగారికీ సుశీలకీ మధ్య మిత్రభేదము కలిగించడానికి వాళ్ళు విశ్వప్రయత్నమూ చేశారు. ఒకనాడు సుశీల వసారాలోనించి వస్తూ 'మీకు మరదలిమీద అంత ప్రేమఉంటే ఇంక మేమెందుకూ! మమ్మల్ని పుట్టింటికి పంపించేస్తేసరి.' అని రెండోతోటికోడలు భర్తతో అంటూఉండగా విన్నది.

ఈమాటలకామె అదిరిపడినది. తనపైని బావగారు చూపిస్తూఉన్న అనురాగమేమిటో ఆమెకు బోధపడలేదు. ఆమాటలలోని గూఢార్థాని కామె గడగడలాడిపోయింది. తోడికోడళ్ళకి తనమీద ఆగ్రహానికి కారణం ఆమె గ్రహించలేకపోయింది.

నానాటికి తోడికోడళ్ళలోని విరోధభావాలు బాహాటంగా పైకిరాసాగినవి. అత్తగారితో కలిపించి నేరాలుచెప్పడమూ 'ఊ' అంటేచాలు యిద్దరూ ఏకమై దెబ్బలాటకి రావడమూ మొదలుపెట్టారు. స్నేహంగాఉండాలని ఆమెచేసిన ప్రయత్నాలన్నీ వృధా అయిపోయాయి.

చెప్పుడుమాటలు ప్రమాదకరమైనవి. కొడుకు నిత్యమూ చెవుల్లో నూరిపొయ్యడంవల్ల ముసలావిడకి బుద్ధి

తిరిగిపోయింది. ఇదివరకల్లా స్వర్గంనుండి దిగివచ్చిన దేవతలాగు కనబడే సుశీల ఇప్పుడు పరమనారోగ్యస్థురాలై పోయింది. కోడళ్ళతో కూడా అత్తగారు కలియడం వల్ల సుశీల జీవనం దుర్భరమైపోయింది. కష్టసుఖాలు చెప్పుకోడానికి భర్తకూడా దగ్గరలేకపోవడ మామెకు మరీబాధగా ఉంది.

ఇన్నాళ్ళ కామెకు తనదుస్థితి గోచరించింది. తల్లిగతించినలోటు ఆమెకిప్పటికి కనబడింది. అన్యమత స్వీకారమే కారణంగా తండ్రీ, తానంటే మండిపడేవాడు. బంధువులెవ్వరూ తనవేపు చూడనైనా లేదు. కన్నకుమార్తెవలె తన్ను పెంచిన మేనమామని తలుచుకుని ఏడవనిరోజే ఆమెకులేదు. పగటివేళ పనిపాటల్లో పొద్దుపోయినప్పటికీ రాత్రిపడేసరి కామెకు తన నిస్సహాయస్థితి వేయిరెట్లు బలవత్తరంగా కనబడి నిద్రపట్టనిచ్చేది కాదు.

తనపరిస్థితులను వివరిస్తూ సుశీల భర్తకొక జాబు రాసింది. తన్నుకూడా చెన్నపట్నం తీసుకుపొమ్మని అందులో భర్తను ప్రార్థించింది.

మరికొన్ని రోజుల్లో క్రిస్మసు సెలవులకి గజానన్ ఇంటికొచ్చాడు. అయిదారురోజులు సౌఖ్యంగా గడచిపోయాయి. ఈసారివెళ్ళేటప్పుడు సుశీలను తనతో కూడా తీసుకెళ్ళదాని కతడు నిశ్చయించుకున్నాడు. ప్రయాణపుదిన మెప్పుడొస్తుందా అని సుశీల కనిపెట్టుకుని చూస్తూంది. ఇంట్లో వాళ్ళబాధ ఆమెకు నానాటికీ హెచ్చైపోతూంది. ప్రతిరోజూ అత్తగారు తనమీద నేరాలను భర్తతో చెబుతూఉండడ మామె చూస్తూనే ఉంది. భర్త సద్భావముపైగల నమ్మకచేతనూ, త్వరలో చెన్నపట్నంపోయి సుఖపడవచ్చునుకదా అని ఆమె సహించి ఊరుకుంది.

౩

ప్రయాణానికింక రెండురోజులు మాత్రం వ్యవధి ఉంది. అవసరములైన సామానులన్నిటినీ సుశీల సర్దుకుంది. ఆమెకాయింట్లో గడిచే ఒకరోజు ఒకయుగములాగు తోస్తూంది.

రాత్రి ఎనిమిదిగంటలవుతుంది. చలి విపరీతంగా చేస్తూంది ఘాదిరినడి అంతటా నిశ్శబ్దము. గాఢాంధకారము కమ్ముకొనుకున్నా కానరానందా ఉంది. తూర్పుగాలివించి శీతకోట్లు వడవడ వణికిపోతున్నాయి.

ఇంట్లో పనులు పూర్తిచేసుకుని సుశీల గదిలోకి వెళ్ళింది. భర్తగదిలో లేకపోవడంచూసి ఆమె ఆశ్చర్యపడింది. 'ఇలాంటిచలిలో ఎక్కడికెళ్ళారో?' అనుకుంటూ ఆమె ఒకపుస్తకం పట్టుకుని కిటికీలనుమూసి దీపందగ్గిరకూచుని చదువుకుంటూంది.

రమారమి పదిగంటలయేసరికి గజానన్ తలుపు తెరుచుకుని లోపల కొచ్చాడు. రాగానే బల్లమీది గ్లాసులో మంచినీళ్ళుతాగి తనుకూడా ఒకకుర్చీలో కూచున్నాడు. అతడు సుశీలవంక చూడనైనా లేదు. దీర్ఘాలోచనలో మునిగి అలాగే కూచున్నాడు.

ఆనాటి అతనిప్రవర్తన సుశీలకి వింతగాతోచింది. చదువుకట్టిపెట్టి భర్తనుచూసి ఆమె 'చాలా రాత్రి అయింది. పడుకోకూడదూ? ఏమిటా ఆలోచన?' అంది.

ఆ గదిలో ఇంకొకరున్నట్లు అతనికప్పటికి తోచింది. తలయెత్తి సుశీలముఖంవేపు తీక్షణంగా చూశాడు. అతనిముఖం ముణుచుకుపోయి ప్రసన్నతని వహించడం లేదు. సుశీల కతనిమైఖరి చూసేసరికి భయంవేసింది. 'వంట్లో బాగులేదు కాబోలు? పడుకుంటేసరి. అలాంటప్పుడు వీధిలోకి వెళ్ళకపోతేయేం?' అని మధురంగా అన్నాది.

జవాబులేదు. సుశీలనుండి దృష్టి మళ్ళించుకుని కొంచెం దగ్గాడు. ఏదో మాట్లాడబోతున్నట్లూ, అందుకు కంఠం సవరించుకుంటున్నట్లూ స్పష్టపడుతూంది. అదిచూసి సుశీల మళ్ళా 'ఏమిటో ఇవంతా చూస్తే నాకు భయంవేస్తూంది. కొంచెంసంగతి తెలియనియ్యకూడదూ!' అంటూ దగ్గిరగావచ్చి నిల్చుంది.

నేలమీది చూపులని మళ్ళా భార్యవేపు తిప్పి గజానన్ చెప్పడం ప్రారంభించాడు. 'ఇదుగో నే చెప్పేది విను ఈ సంభాషణ నాకూ కష్టంగానే ఉంది. కాని చెప్పక తప్పదు. నే నింతసేపూ మా అమ్మదగ్గిరే

ఉన్నాను. ఇన్నాళ్ళూ నీ వినయమైన ఏమో అనుకున్నాను గాని నేటితో నా సందేహాలు తీరిపోయాయి. మల్లెచెట్టులోకూడా విషసర్పాలుంటాయని అనుభవం చాలకపోవడంచేత నేను ఇంతవరకూ గ్రహించలేను. మానవులకి గుణంప్రధానం కాని రూపంకాదన్న పెద్దల మాట వృధా కాదు. నీ దుష్కృత్యాలవల్ల మా తల్లిదండ్రులకి దుఃఖం కలిగించడానికి నిన్నిక్కడ ఉంచలేను. నీ సౌందర్యంచూసి మోసపోయినట్లు ఇప్పటికైనా కళ్ళు తెరిచి తెలుసుకున్నందుకు సంతోషిస్తున్నాను. నీ ప్రవర్తనవల్ల కుటుంబానికికూడా కళంకం వస్తున్నపుడు నేను సహించి ఊరుకోలేను.'

శూలవుపోటులై బాధించాయి సుశీలను ఈ మాటలు. వాటిఅర్థం ఆమెకి తెలియలేదు. ఆమెతల తిరిగిపోతూంది. ప్రపంచకంలో రెండో దిక్కు లేక, ఎన్నడో భర్తవచ్చి తనకష్టాలు గట్టెక్కిస్తాడుకదా అని గంపెడాసలో ఉన్న ఆమెకు ఈ మాటలతో ప్రపంచకం ఒక్కసారిగా కూలిపోతున్నట్లయింది.

భర్తకి ఏజవాబు చెప్పడానికీ ఆమెకు తోచలేదు. ఆమెనోట తడి ఆరిపోయి మాటరాలేదు. నిలువునా నేలమీద పడిపోడానికి సిద్ధమయింది. పక్కనేఉన్న కుర్చీని ఆనుకుని ఆమె మెల్లిగాకూచుంది. దీనాతిదీనములై ఆమెదృష్టులు భర్తవేపుకి తిప్పబడిఉన్నాయి.

గజానన్ మళ్ళీ చెబుతున్నాడు 'ఈలాగ్గా నిన్ను వదిలిపెట్టిపోవడం నాకూ కష్టంగానేఉంది. కాని ఇంటికి అప్రతిష్ఠ వచ్చేటప్పు డింకవీల్లేదు. ఈ జన్మంలోనే ఇంక మనకి సంబంధం ఉండకపోవచ్చు. నీమీద నేను పెట్టుకున్న ఆశలన్నీ వ్యర్థములై పోయాయి. నేను రేపే చెన్నపట్నం పోతున్నాను. మళ్ళ నీ యిష్టం వచ్చినచోటికి పోవచ్చు. నువ్వియింట్లో ఉండగా మాత్రం నేను ఇక్కడికిరాను' అంటూ కుర్చీమీద నుంచి లేచాడు.

ఏమేమో చెప్పదల్చుకుంది సుశీల. కంఠం రుద్ధమై పోయి మాటరానిచ్చలేదు. బెదురుచూపులతో భర్త వంక చూసింది. ప్రార్థనాపూర్వకంగా చేతులుజోడి అతని కాళ్ళను పట్టుకుంది. ప్రయత్నంమీద ఏలాగో 'అయ్యో! నేచేసిన తప్పేమిటి? నాకేదిదారి?' అని మాత్రం అనగలిగినది. ఆ మాటల్లోనే ఆ హృదయాంగతమైన విషాదభారము పరిస్ఫుట మవుతూంది. భార్య పలుకులు గజానన్ చెవికెక్కలేదు. నిముషంలో భార్య పట్టువిడిపించుకుని ఏజవాబూ చెప్పకుండానే అతడు గదిఅవతలకి పోయాడు. సుశీల అలాగే నేలమీద పడిపోయింది. నాటిరాత్రి ఆమె హృదయాన్ని కలచివేసిన భావాలను వర్ణించడానికెవరితరం? తల్లిని తలుచుకుని ఆమె ఎంతసేపో యేడిచినది. తన పరిస్థితి కష్టాలకి బుద్ధిపూర్వకంగా కాకపోయినా కొంతవరకు కారకుడైనప్పటికీ తన్ను అంతప్రేమతో పెంచిన మేనమామ లేనందుకు ఆ నిర్మలహృదయము ఎంత క్షోభించిపోయిందో ఊహించలేము.

జరిగినదంతా ఒక భయంకరస్వప్నంలాగు ఆమెకు పొడకట్టింది. లేవబోయింది కాని శక్తి చాలలేదు. 'ఈ అర్ధరాత్రివేళ నేను నిస్సహాయనై ఎక్కడికి పోగలను? నన్నాదరించేవా రెవరున్నారు? ఎంత దోషినైనాసరే నేరం తెలియచేసి చెప్పుకోడానికి అవకాశమిస్తారుకదా. నా అపరాధమేమిటో తెలియచెయ్యకుండానే, నామాటలేనా వినకుండానే పైకిపోతే నేనేంచేసేది! ఇంత కఠిన ప్రవర్తనను సహించినా గుండెలు బద్దలై పోవేమి? నా ప్రేమకీ, నేను చూపించిన విశ్వాసానికీ ఇవేకాబోలు ప్రతిఫలము! తండ్రీ! ఈ పరీక్షకి నేను ఆగలేను.' అని నిట్టూర్పువిడిచి అల్లాగే పడుకుంది.

తెల్లవార్లూ ఆమె కళ్ళుతెరుచుకునే ఉన్నాయి. వెయ్యి ఆలోచనలు ఆతలలో తిరిగిపోయాయి. నాడు తోడికోడలు భర్తతో అంటూఉండగా తాను విన్న మాటల అర్థ మామెకిప్పుడు బోధపడింది. నిరంతరోద్రిక్తమవడంచేత మెదడు వేడెక్కి సుశీలకు తలనొప్పి వచ్చింది. భర్త తిరిగి గదిలోకివస్తే తననేరం తెలుసుకుని, సాధ్యమైనంతవరకూ తన నిర్దోషిత్వమును రుజువు చేసుకుందామని ఆమె తన భావాలను సవరించుకుంటూ కనిపెట్టింది. కాని ఆమెను నిరాశయే ఎదురవుతున్నది.

* * * *

సుశీలకీ తోడికోడళ్ళకీ వివాదము జరిగేటప్పుడు బావగార్లిద్దరూ సుశీలపక్షమే వహించి వాళ్ళనే మందలిస్తూ ఉండేవారు. దానితో అసలు విరోధాలకు తోడు స్త్రీ సహజమైన ఈర్ష్యకూడా తోడికోడళ్ళను ఆవహించింది. ఈర్ష్య ఎంతపనికైనా వెనకతియ్యదు కదా!

సుశీలపైని పగతీర్చుకోవాలనే అభిప్రాయంతో వాళ్ళొక పన్నాగమును ఆలోచించారు. సుశీల తమ భర్తలను వశీకరణచేసుకుందని వాళ్ళు అత్తగారితో చెప్పలేనిపోని విచారమును ప్రదర్శించడం ప్రారంభించారు. 'ఏసంబంధమూ లేకపోతే ప్రతివిషయంలోనూ బావగార్లు మరదలిపక్షమేమిటి? వీరు తగిన కట్టుదిట్టం చెయ్యకపోతే మా కాపురాలకు నీళ్ళు వదులుకోవలసిందే.' అని నిత్యమూ ఆమెముందు గోలపెట్టేవారు వాళ్ళిద్దరూను.

బాల్యంనుంచీ సుశీల స్వాతంత్ర్యాభిలాషగల పిల్ల. స్త్రీస్వాతంత్ర్యమునకు అవకాశమున్ననే ఆమె క్రైస్తవమతమును స్వీకరించింది.

సుశీల బావగార్లదగ్గిర అతి చనువుగా తిరుగుతూ ఉండేది. మేనమామవద్దకు వస్తూఉండేటప్పుడు చిన్నప్పటినుంచీ వారినామె ఎరుగును. భయానికీ, ఇతరులేమనుకుంటారో అన్న అనుమానానికీ అనిష్కల్మష హృదయంలో తావులేదు.

అందుచేత ఇంటి అందరిదగ్గిరా తిరిగినట్లే ఆమె బావగార్లతోకూడా స్వేచ్ఛగా మాట్లాడుతూ, నవ్వుతూ చనువుగా సంచరించేది. కోడళ్ళు చెబుతూఉన్న దానికి సుశీల నడవడికి సరిపోయిందనుకుంది స్వేచ్ఛావాసన ఎరుగని ముసలావిడ.

నాటిసాయంకాలంనించీ గజానన్‌కీ తల్లికీ ఈవిషయమైన సంభాషణయే జరుగుతూంది. కుమారుడు చెన్నపట్నంనించి రాగానే చెప్పాలని కనిపెట్టుకుని కూర్చుంది ఆవిడ. తను చెప్పబోయే మాటల దుష్ఫలితాన్ని గ్రహించలేకపోయిందామె. 'నీ అన్నగార్లున్నచోట నీభార్య ఉండకూడదు. అది ఉండేస్థలంలో నీ అన్నగార్లుండకూడదు. నీతోకూడా చెన్నపట్నం దాన్ని తీసుకుపోకపోతే కుటుంబానికి తీరని అప్రతిష్ఠ రాకమానదు. నీభార్య పతివ్రత కానేకాదు.' అని ఆమె గజానన్‌తో చెప్పేసింది.

అందుపైని తల్లికీ కొడుక్కీ చాలాదూరము వాదన జరిగినది. తనవాదన నిలబెట్టుకోవాలని ముసలావిడ ఎన్నెన్నో నిదర్శనాలు చెప్పింది. ఇవన్నీ విని కుమారుడు భార్యని తనతోకూడా తీసుకుపోతాడని ఆమె అభిప్రాయము. కాని ఇంతదూరం జరుగుతుందని కలలోనూ యెరుగదు.

గజానన్ లోతుగుండెగల మనిషి. తల్లిమాటలతో అతనితల తిరిగిపోయింది. అన్నగార్లకూ భార్యకూ ప్రేమ ఏర్పడిపోయిందని అతను పూర్తిగా నమ్మేశాడు. ఆ సాయంకాలం మరి అతనికి భోజనం రుచించలేదు. తీవ్రంగా ఆలోచించాడు. సుశీలతో సంబంధం తెంచుకోడానికి నిశ్చయించేశాడు. తరవాత సంగతి మనకి తెలిసినదే.

3

తెల్లవారిపోయింది. కోడికూతవేళనించీ దట్టమైన పొగమంచు కమ్మి గజందూరంలోఉన్న వస్తువులనుకూడా స్పష్టంగా కనబడనివ్వడంలేదు. ఉదయం తొమ్మిదివరకూ సూర్యదర్శనం కాలేదు. మామూలుగానే సుశీల గృహకృత్యాలు నిర్వర్తిస్తూంది. తగిన సమయం చూసి భర్తతో మాట్లాడ్డానికామె నిశ్చయించుకుంది. కాని అతను తన్ను తప్పించుకుని తిరగడంచూసి ఆమె దుఃఖము మితిమీరిపోయింది. సుశీల ఉన్నట్లయితే ఎంత అవసరమైన పనిఉన్నా మానుకునేవాడు కాని అతడా గదిలోకి అడుగుపెట్టేవాడు కాడు.

గజానన్ కూడా పూర్తిగా మారిపోయాడు. అతని సంతోషము మాయమయిపోయింది. ఎవరితోనూ మాట్లాడడు. ఎప్పుడూ దీర్ఘాలోచనే! షికారుకూడా మానేశాడు. భార్యతో చెప్పినట్లు అతడా మర్నాడే చెన్నపట్నం వెళ్ళలేదు. కాని ఉన్న రెండురోజుల్లోనూ ఆమెను తప్పించుకునే తిరిగేవాడు.

చెప్పుడుమాటల విష మతనికి పూర్తిగా ఎక్కిపోయింది. సుశీల గుణవంతురాలని అన్నగార్లిద్దరూ

చాలామారం చెప్పారు. వాళ్ళు చెబుతూఉన్నకొద్దీ అతనికి మరింతకోపం ఎక్కువైపోయింది. వాళ్ళతో మాట్లాడ్డంకూడా మానేశాడు చివరకి.

ఇంతప్రమాదం సంభవిస్తుందని సుశీలావిడ అనుకోలేదు. ఆమె తన తొందరపాటువల్ల వచ్చిన విపరీతమును చూసి హడలిపోయింది. గజానన్‌తో భార్యను విడిచి పెట్టడం పాపమనీ సుశీలకి చిన్నతనమనీ ఏదోసర్ది చెప్పబోయింది. ఒక్క కసురుతో ఆమె అదిరిపడి దుఃఖపడుతూ మరి చెప్పడం మానుకుంది.

అసలు గజానన్ భావోద్రేకంకల మనిషి కాడు. అత్యధికసంతోషం కాని, విచారం కాని ప్రదర్శించే తత్వం కాదు. సుశీల నతడు మనసారా ప్రేమించాడు. విచ్ఛిన్నమయిపోయిన ప్రేమతో పాటతని హృదయము బద్దలై పోయింది. ఉన్న రెండురోజులూ అతడు ఒంటిగానే తనదుఃఖాన్ని అనుభవించాడు. నిట్టూర్పులతోనూ, కన్నీళ్ళతోనూ అతనిముఖం వాడిపోయింది. పెదవులుమాత్రం కదిలేవి కావు. ఆ రెండురోజుల్లోనూ ఒక్కసారిమాత్రం అగ్నిపర్వతం పేలినట్లుగా 'ఛీ! ఇంకా నాకు అన్నదమ్ములెక్కడ? నా జీవితాన్ని బుగ్గిచేసినరాక్షసులు వీళ్ళు' అనేమాటలు అప్రయత్నంగా అతనినోటినుండి వచ్చాయి. మళ్ళీ భయంకర మౌనమే.

సుశీలయెడల ఎన్నడూ గజానన్ కఠినుడుగా ఉండలేదు. ఇంతలో భర్త యిల్లా మారిపోయినందుకు సరియైనకారణం ఊహించలేక సుశీల నిస్సహాయురాలై తనలోతనే ఏడ్చుకుంది. చివరకి గజానన్ చెన్నపట్నం వెళ్ళాడు. వెళ్ళేటప్పుడుకూడా తుదిమాటగానైనా భార్యతో ఏమీ చెప్పలేదు. అంతవరకూ తమనేరం కనబడకుండా ప్రవర్తించిన తోడికోడళ్ళు మళ్ళా విజృంభించి ఆమెను సాధించడం మొదలెట్టారు.

ఇల్లా పదిరోజులుగడిచాయి. సుశీలగతి రోజుకి రోజూ హీనమయిపోతూంది. చివరకామె భర్తకొక సుదీర్ఘమగు జాబురాసింది. ఎంత కఠినహృదయు డైనా కరిగించేటంత జాలికరంగా ఉంది ఆజాబు.

ప్రత్యుత్తరానికి నిరీక్షిస్తూ దినమొక యేడాదిగా సుశీల మరి పదిరోజులు గడిపింది. ఎట్టకేలకు జాబు వచ్చింది. ఉత్తరంపైని సుశీలవిలాసమే ఉంది. పోష్టుమనిషి సాయంకాలమే ఉత్తరం ఇచ్చాడు.

వెంటనే జాబును చదవడానికామెకి ధైర్యం చాలిందికాదు. దానిపైనే తన భావిజీవిత మాధారపడి ఉన్నట్లామెకు తెలుసును. రాత్రి ఒంటరిగా గదిలో చూడాలని ఆమె నిశ్చయించుకుంది.

సృష్టిక్షోభయావహా చతుష్పాద్యాది జీవకోట్ల మీదనే ఆధారపడిఉంది. క్రమక్రమంగా సూర్యుడస్తమించాడు. జీవరాసులు విశ్రాంతినిమిత్తము పట్లు చేరిపోవడంచేత ప్రపంచకం కళారహితమయి పోయింది.

ఇంట్లో పనులు ముగించుకుని సుశీల గదిలో ప్రవేశించేసరికి రాత్రి పదిగంటలయింది. భర్త రాసినజాబు బల్లమీదఉంది. చదవడానికని తీసేటప్పుడు ఆమె చేతులు వణికిపోయాయి. జాబు నేలమీద పడిపోయింది. తీసుకోడానికామె వంగినది. కాని కదులుతూ ఉన్న త్రాచుపాములాగు ఆ కవరు భయముగొల్పడం చేత మళ్ళీ వెనక్కి తప్పుకున్నది.

ఎల్లాగో ధైర్యంతెచ్చుకుని కొంతసేపటికి తలుపు లన్నీ మూసేసి, కవరుచింపి ఉత్తరాన్ని చదవడం ప్రారంభించింది. చదువుతూఉన్నకొద్దీ ఆమెముఖం వివర్ణమయిపోతూంది. ఉత్తరం చేతులోనుండి జారిపోయింది. సుశీల పెద్ద నిట్టూర్పువిడిచి కొయ్యబొమ్మ యైపోయినది.

అశ్రుధారలామె కపోలములపై కాలువలుకట్టాయి. నిట్టూర్పుగాడ్పులు అగ్నికీలలవలె గది నిండిపోయాయి. ఆమె ఆశ కూలిపోయింది. భర్తవైఖరి ఏమాత్రమూ మారలేదు. ఈ పిడుగుదెబ్బతో ఆమె హృదయము బద్దలైపోయింది. తన దుఃఖమయ జీవితాన్ని తలుచుకుని ఆమె ఎంతోసేపు ఏడ్చినది.

'మనస్ఫూర్తిగా ప్రేమించినభర్తయే ఇల్లా చేసినప్పుడు ఇంకా నాకు జీవితాశయమెందుకు? దుర్భరా

మాతులంచేత ప్రపంచకం కంపించిపోతూఉండే రాత్రియందు చెట్టుచివరనుండే పక్షికేనా ఆశఉంది కాని నాకుమాత్రం ఏ వేపుచూసినా నిరాశయే ప్రత్యక్షమవుతూంది.

'గొడ్డు గోతులో పడితే అందరూ తలోకరాయీ విసిరేవారే అన్నట్లుంది నా బతుకు. నాకు కొత్త ధైర్యమేనా చెప్పేవారులేరు. చిన్నప్పుడు నిముషమయినా వదిలిపెట్టిఉండలేని స్నేహితురాలూ, తండ్రీ ఇప్పుడు నన్నుచూసి అసహ్యించుకుంటున్నారు. మతాంతరులైతే మాత్రం నాదికూడా మానవజీవనమే కదా! కాస్తదయగల మాటాడ్డానికి నా అర్హురాలను కాను కాబోలు!

'నా చదువూ, అందమూ, అన్నీ విలువలేనివై పోయాయి. అవే నా జీవితానికి కష్టం తెచ్చాయి కూడాను. తోడికోడళ్లకీ పగదాన్నై పోడానికి కారణం ఎంత ఊహించినా తోచకుండా ఉంది. బావగార్లూ, మామగారూ నాక్కొంచెం సహాయం చెయ్యక నా స్థితి కళ్ళారాచూస్తూ ఊరుకున్నారు. ఇంక ఈ యింటిలో ఉండడానికి నాకు ఏమిపని ఉందీ? ఏంచెయ్యడానికీ ఈ స్థితిలో నాకు పాలుపోవడంలేదు.

పై విధములగు విషాదకరములగు తలపులు నామెను బాధిస్తున్నాయి. (కొదువ)

— కాళూరి వెంకటరామారావు.

భగ్నవీణ

౧

ముచ్చట దీఱ నే మధుర మోహన గీతము పాడ వెన్నెలన్
విచ్చిన పూలతొక్కలను విప్పియమర్చి మనంబుపొంగ భా
వోచ్చలనానిలంబుపయి పై కెలయంగ కవిత్వ మొప్పగా
నుచ్చలితార్ద్రరాగమది యొక్కటి తీసితి వీణ మీటుచున్.

౨

పాణితలానఁబూని యటు పాడుకొనంగ తలంచుచుండ నా
వీణియతంత్రులూడిపడె వీగి మనోహర రాగ మంతలో
రాణతొలంగె గాయకపరాభవమబ్బెను కాని యింతకున్
ప్రాణముకన్న నాకవిత పాడ్వడ కింకొక రాగమెత్తగా.

౩

అలలవలె తేలివచ్చె నావలకిపోవు
వింతకలల మున్గిన రాత్రి వేగ మభ్ర
భాతనీహారిధారినా కైతకూన
దళములనువిప్పి యినరశ్మి చెలువుగనదె.

౪

చిన్న వెలుంగుతో నెనగు చీకటిలో కనుపించు సంజలో
మిన్ను తెలుంగు మోమునయి నించిన నైల్యపటంబులోని ది
వ్యోన్నత భావజాలమన నొప్పిన తారలమీద పాడి నే
నెన్నిదినంబులైనయదొ! యేమనసేర్తు నికోయి మిత్రమా!

— పెమ్మరాజు రాజగోపాలము, బి.ఏ.

విజ్ఞానసంపాదనావసరమున వివిధవిషయములందు కలుగు సందేహములను నివారించుకొన పత్రికాముఖమున జిజ్ఞాస సలుపుటకును—ఇందలి ఏ ఒక్క జిజ్ఞాసకైనను సరియైన సమాధానము తెలిసియున్నచో దానిని కూడినంత సంగ్రహముగ వ్రాసి ప్రచురణార్థము పంపుటకును ఆంధ్రభూమి పాఠకులను ప్రార్థింతుము.

—సంపాదకుడు.

27. గాంధి : సర్వమతసమావేశము

వివేకానందస్వామి సర్వమతసమావేశమునకు హిందూమత ప్రతినిధిగ వెడలినవుడు గాంధీమహాత్ముడు జైనమత ప్రతినిధిగ వెడలి సమావేశమున పాల్గొనెనను విషయము నిజమేనా ? —దేవగుప్తాపు విశ్వేశ్వరరావు.

28. సౌందర్యవర్థకములగు నగలు

కానులపేరు, కంటె మొదలగు ఆభరణములకంటె దుద్దులు, ముక్కుపుడక, బేసరి మొదలైన రాళ్ళనగలే హెచ్చు సౌందర్యవర్థకములనియు ; మొదటివానిని ఎక్కువగ ధరించు ఆంధ్రస్త్రీలకంటె రెండవవానిని విశేషముగ ధరించు తమిళకాంతలే హెచ్చు సౌందర్యవతులై యుందురనియు క్వీన్ మేరీ కళాశాలలోని నాతోడి ఆంధ్రవిద్యార్థినులు వాదించువారు. ఈ వాదను ఎంతవఱకు సత్యసమ్మతమన జెల్లును ?—యన్. సావిత్రి.

29 కాలమానము : కొలతమానము.

ప్రాశ్చాత్యులకు వాసుల కందరకును సంవత్సరమునకు పండ్రెండుమాసములు, ఏడువారములకు సప్తగ్రహనామములు ఉండుటకు కారణమేమి? కాలమానమునవలెగాక కొలత తూకము మొదలగువానియందు భేదమేల యుండవలయును ? —దేశరాజు వీరభద్రరావు.

30. కాకరపాదుకు వేడినీళ్ళు పోత

చన్నీళ్ళుపోసి పెంచిన దానికంటె వేడినీళ్ళుపోసి పెంచిన కాకరపాదు ఎక్కువగ కాయుననుట నిజమేనా ?—వి. నరసింహారావు.

21. గతవత్సరమున ముఖ్యమగు తిథులు

1933-వ సంవత్సరమున అంతర్జాతీయ సమస్యల దృష్టిలో చూచినచో ఈ క్రింది ఆఱు తేదీలును అతిప్రాముఖ్యము వహించినవని సుప్రసిద్ధ రాజ్యాంగవేత్తలందఱును అంగీకరించి యున్నారు.

౧. మార్చి 4 : ఫ్రాంక్లిన్. డి. రూజువెల్టు అమెరికాఅధ్యక్షపీఠము నధిష్ఠించినాడు.

౨. మార్చి 5 : జర్మను ప్రజాస్వామికమునను హిట్లరు ఎన్నికలలో కూలద్రోసినాడు.

3. మార్చి 27 : జపాను నానాజాతి సమితినుండి విరమించుకొన్నది.

౪. ఏప్రియలు 19 : అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములు బంగారు ప్రమాణమును విసర్జించినది.

౫. జూలై 27 : లండను ఆర్థికమహాసభ నిష్ఫలమైనది.

౬. అక్టోబరు 31 : జర్మని నానాజాతి సమితినుండి విరమించుకొన్నది.

అడాల్ఫు హిట్లరు విజృంభణము, నానాజాతిసమితి ప్రతిష్ఠాభంగము, రష్యాకు ప్రపంచమునందలి వివిధ ప్రభుత్వములు మంచిప్రతిపత్తినిచ్చుట గతవత్సరము ప్రపంచేతిహాసమున మఱువరాని విషయములు.

—సాధకుడు.

6. బ్రహ్మజ్ఞాని, రాజర్షియైన జనకుడు

బ్రహ్మజ్ఞానియైన జనకుడును, రాజర్షియైన జనకుడును ఒకడేకాని వేరువేరు

కాదని చెప్పవలసియున్నది. జనకునకు బ్రహ్మజ్ఞాని అనియు రాజర్షి అనియు విశేషణములను వాడియున్న ఉపనిషద్వాక్యములను ఎత్తి చూపవచ్చును.

—బి. సింహాచలం.

20. కోడక్ ట్రేడ్ మార్కు

కోడక్ ట్రేడ్‌మార్కుకు స్వాను దారుడైన జార్జి ఈస్టుమాన్ తేయాకు వర్తకుడగు సర్ థామస్‌లిప్టన్‌కు వలెనే గొప్ప మాతృభక్తుడగుట నిస్సందేహమని వారి ఉభయుల జీవితచరిత్రలు పఠించినవారికి తేటతెల్లమగును. అసలు ఈస్టుమాన్ తల్లికి వినోదము కల్పించుటకే ఫొటోగ్రాఫరు అయినాడు. ప్రపంచమునందలి అన్ని భాషలలోను సులభముగ ఉచ్చరింపబడగల ట్రేడు మార్కు పదమును సృష్టింప ఆతడు గావించినకృషికి ఫలముగా 'కోడక్' పుట్టువు నొందినది. ఈ పదమున మొదటి అక్షరము 'క' అయినట్లే ఆతనితల్లి నామములోని మొదటి అక్షరముకూడ 'క' అయియున్నది. ఇంతవఱకు మాత్రమే సాదృశ్యమున్నది కాని ఆతని ట్రేడ్‌మార్కు ఆతని తల్లిపేర పెట్టబడినదని చెప్పుటకు ఎక్కము లేదు. కావున ఈస్టుమాన్ గొప్ప మాతృభక్తుడే యైయున్నను ఈ విషయము ఆతని మాతృభక్తికి ఒక నిదర్శనముగా చెప్పుటకు వలను లేదు.

—సాధకుడు.

22. బొబ్బిలి రాజాగారివంటి యువక మంత్రి

మన రాజధాని ప్రస్తుత ప్రధానమంత్రులగు బొబ్బిలి రాజాగారు ఇంతకు పూర్వము ఇచట మంత్రులుగానున్న అందఱికంటెను యువకులనుట నిజమే. మన దేశమున ఇంత చిన్నతనముననే మదరాసు రాజధానివంటి పెద్ద రాష్ట్రమునకు ప్రధానామాత్యులగుట నిజముగా విశేషమైనదే. ఆంగ్ల మంత్రులలోకూడ ఇంత చిన్నతనముననే మంత్రిత్వము వహించినవారు ఎక్కువగ లేరు. 'పిట్' అనువాడు ఆతని ఇరువదియొకటవ వత్సరముననే ఆంగ్లదేశపు ప్రధానమంత్రి యయ్యెను.

—కె. రాజారావు.

26. ఫొటోలు : ముఖవర్చస్సు

ఫొటోలు తీయించుకొనిన ముఖము యొక్క కళ తగ్గిపోవునని నమ్ముట మూఢ నమ్మకములలో చేరును. ఈ తరమువారిలో ఈ నమ్మకము అంతగా లేదుగాని ముందటి తరము వారిలో విశేషముగా నుండినది. ఫొటోలు తీయించుకొనినంత మాత్రముననే ముఖముయొక్క కళ తగ్గిపోయినచో ఒక్కొక్కప్పుడు దినమునకు రెండుమూడు సారులు కూడ కెమెరా దృష్టికి గుఱికావలసియుండు రాజకీయ నాయకుల ముఖములు కళాహీనములు కాక తప్పదు. ఇట్లు అయిన నిదర్శనములు ఏమియు లేవు.

—ఎస్. అచ్యుతరాయుడు.

ఆంధ్రభూమి

సచిత్రాంధ్రమాసపత్రిక.

ప్రతిమాసమున ౨౧-వ తేదిని ప్రచురింపబడును.

చందా వివరము.

సంవత్సరమునకు	రు. ౩-౦-౦
అర్ధసంవత్సరమునకు	రు. ౧-౮-౦
నాలుగు మాసములకు	రు. ౧-౦-౦
విడిసంచిక	రు. ౦-౪-౦

జాతకస్కంధచరిత్ర - దాని ప్రాచీనత

జ్యోతిశ్శాస్త్రాంతర్గతమయిన జాతక స్కంధమును నమ్మి యవలంబించిన మహాశయుల పేరులు కొన్ని యీక్రిందఁ దెలుపుచున్నాను. అట్టి మహా బుద్ధిమంతులు ఆశాస్త్రమునందలి సత్యమును, జనులకు దానివలనఁ గలుగు లాభమును, నమ్మియుండిననే కాని తామాశాస్త్రము నభ్యసించియుండరు. బైబిలు మొదలుగాఁగల పుస్తకములను జదివి చూచినయెడల నీక్రింద చెప్పఁబడిన వారు ఆశాస్త్రమును నమ్మినవారనియు, కొందరు ఆశాస్త్రమునందుఁ బండితులనియు నిశ్చయింపవచ్చును. సేతు - యాకూబు - సాలోమను - అబ్రహాము హీబరు - డేనియలు - కేనను - యోసేపు మోసెసు - ఇసాకు - సామ్యుయెలు - గార్డాను - మతియు మిల్టను - యంగు - కాంగ్రీవు - డ్రైడెను - తామ్సను - షైరను - షేక్స్పియరు - ఇమర్సను మొదలగు మహాకవులు కావ్యములయందు జాతకస్కంధమందలి నమ్మకమును సూచించు వాక్యములు గనుపట్టుచున్నవి. ఇంకను ప్లేటో - లిబీ - ప్లయిని - డిమాక్రిటసు - డిమాస్తనీసు - తేకసుథేల్సు - సోక్రటీసు - టాలెమి - ల్యూకె - పేడను - మూరు - సెనెక - సిసిరో - మొదలుగాఁగల తత్వజ్ఞులును. జాతకస్కంధమును నమ్మి యభ్యసించినవారు. ఈక్రిందఁ జెప్పిన జ్యోతిష్కులు జ్యోతిశ్శాస్త్రాంతర్గతమయిన జాతక స్కంధమునందు నమ్మకముకలవారు. టాలెమి - న్యూటను - గాలిలి - కోపర్నికసు - కేపియరు - విశ్చెలు - పైథాగోరస్ - కెప్లరు - డెస్కార్టిసు. శ్రీశుకులు - పరాశరుఁడు - జైమిని మొదలుగాఁగల మహర్షులు జాతకశాస్త్రమును నమ్మి జాతకగ్రంథములను వ్రాసియున్నారు. జ్యోతిష శాస్త్రము వేదాంగములలో నొకటి. వైదిక కర్మముల కన్నింటికిని జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞాన మావశ్యకము. జ్యోతిశ్శాస్త్రము వేదమునకు నేత్రమని చెప్పియున్నారు. (శబ్దశాస్త్రం ముఖం, జ్యోతిషం చక్షుషీ। శ్రోత్రముక్తం నిరుక్తంచ; కల్పః కరౌ। యాతుశిక్షాస్య వేదస్యసా నాసికా। పాదపద్మద్వయంఛందః, ఆద్యైర్బుధైః॥) (యథాశిఖామయూరాణాం నాగానాం మణయోయథా। తథా వేదాంగశాస్త్రాణాం జ్యోతిషం మూర్ధనిస్థితం॥) జ్యోతిషము మిక్కిలి పురాతన శాస్త్రము. అది వేదములనాటిది. అప్పటి మహర్షుల దివ్యజ్ఞానము గ్రహతారాదుల వరకును వ్యాపించెను. జాతకశాస్త్రమునందలి నమ్మకము భరతఖండమునుండి చీనా, బాబిలోనియా, కాల్డియా దేశములకును అక్కడనుండి ఈజిప్టుదేశమునకును వ్యాపించెను. జ్యోతిష శాస్త్రమును బలరాముఁడు (హెర్క్యులీసు) గ్రీసు దేశమున వ్యాపింపఁజేసెను. హరికులేశ శబ్దము గ్రీకు భాషలో హెర్క్యులీసుగా మారెను. గ్రీకు రోమను చరిత్ర గ్రంథకర్తలు ముఖ్యముగా డైయోడోరసు - సికుయులీసు జ్యోతిష శాస్త్రమును మొదట హెర్క్యులీసు గ్రీసు దేశమునకుఁ దెచ్చెనని రూఢిగాఁ జెప్పుచున్నారు. గ్రీసు దేశమునుండి ఆశాస్త్రము యూరపుఖండమందంతటను వ్యాపించెను. ఇట్లు జ్యోతిష శాస్త్రము భరతవర్షము నుండి ప్రపంచమందలి యితర భాగములకు వ్యాపించెను. వేదములు అథమము క్రీ॥ పూ॥ 4000 సంవత్సరముల కంటె యీవలివి కావని తానన్నమాట జ్యోతిష శాస్త్రమునుబట్టి ఋతువుల యారంభమును లెక్కించి యాకుబి పండితుడు స్థిరపరచుచున్నాఁడు. శ్రీరాముని జాతకమునుబట్టి ఆయన క్రీ॥ పూ॥ 3102-వ సంవత్సరమున జన్మించినట్లు సిద్ధాంతమును చేసియున్నారు. భరత దేశచరిత్రమును బట్టి చూచినను కేవలము జాతక విషయముననే తిరువళ్లూరు పథకములనుబట్టి చూచినను క్రీ॥ పూ॥ 3122 నాటికే జ్యోతిషశాస్త్రజ్ఞానము యీ దేశమున నుండినట్లు స్పష్టమగుచున్నది.

— చాగంటి అన్నప్ప. శాస్త్రి.

మణిమాల

విదేశీ కంపెనీలలో భీమా చేయుట

విదేశపుభీమా కంపెనీలు మన సంకల్పములలో ఏకీభవింపజాలవు. అవి మన అక్కఱలను కాజాలవు. మన రాజకీయపు హక్కులను వానిపని అడ్డుపడునదిగా నుండును ఒకజాతియొక్క క్షేమాభివృద్ధులను విదేశపు భీమా కంపెనీలు విరోధించియుండును. విదేశపుభీమా కంపెనీలు ఇతరదేశములను దోచి తమతమ దేశముల ధనసంపదను పెంపొందించును. దేనికైనను ఒకనిపై ఆధారపడియుండుట వానితో స్నేహమునకు పర్యాయపదము కాజాలదు. తనకుతాను పూర్ణుడు, స్వతంత్రుడు కానివాడు ఇతరునకు మిత్రుడు కాజాలడు. ప్రధాన కార్యస్థానము సుదూరముననుండు విదేశీకంపెనీలలో భీమా చేయుటవలన మనలను విదేశీయులకు దాసులనుగా చేయును. విదేశీకంపెనీలలో భీమా చేయుట వలన భీమా చేసినవారికి సాధారణముగనుండు అర్థిక రాజకీయ హక్కులు లేకుండపోవును. అదియునుగాక ఆ భీమా సంస్థయొక్క స్థిరత్వమునుగూర్చియు సక్రమ నిర్వహణమునుగూర్చియు మనము తెలిసికొనుటకు అవకాశములేకుండ పోవును. భీమావలన పొందదగు పలు లాభములను మనము పొందలేక పోవుదుము. విదేశీ భీమా కంపెనీలతో భీమాచేయుట అనగా జాతీయ పరాధీనతను, కష్టమును, నష్టమును కోరి తెచ్చుకొనుటయే. జాతీయతకు ప్రజాశక్తికి, స్వాతంత్ర్యమునకు, దేశ సంపదకు, దేశ క్షేమమునకు అది చెదపురుగు వంటిది.

—దిఇండియన్ ఇన్‌స్యూరెన్సు

* * *

జపానులో విలువిద్య

తుపాకులు రాకపూర్వము ఇతర దేశములందువలెనే జపానులోకూడ విలువిద్య విస్తారముగ అభ్యసింపబడుచుండెను. తుపాకులరాకతో విలువిద్య నేర్పు పాఠశాలలు జపానులో క్రమముగా తగ్గిపోవ నారంభించెను. విల్లంబులు తుపాకులకు సరికాజాలవు కదా! కాని జపానులో దేహపరిశ్రమకొఱకు విలువిద్య నేడు కూడ అభ్యసింపబడుచున్నది. టోకియో యందును, ఇతర పట్టణములయందును విలువిద్య నేర్పుటలో కుశలులగువారు నేడును గలరు. విలువిద్యయందు పోటీ పరీక్షలు జరుపబడుచుండును. ఆ పోటీ పరీక్షలు జరుపుటకు ప్రత్యేకస్థలములు ఏర్పాటైయుండును. ఫుట్‌బాల్, క్రికెట్ మొదలగు క్రీడలను పాశ్చాత్యులు ఎంతగా ప్రేమింతురో కొందరు జపానీయులు ఈ విలువిద్య క్రీడలనుకూడ నంతగ ప్రేమింతురు. పెద్ద కుటుంబములకు చెందిన పురుషులు స్త్రీలుకూడ—ఈ క్రీడాస్థలములకు వత్తురు. దేహపరిశ్రమకు అనువైన క్రీడలలో నిదియొకటి అగుట దీని అభ్యాసమునకు పలువురు మక్కువపడుదురు. ఉన్నతకుటుంబములకు చెందినవారు అభ్యసించుటకు అనువైన దేహపరిశ్రమలో విలువిద్యకు చాలినదిలేదని జపానీయుల అభిప్రాయము. అగుట ఆ దేశమున విలువిద్య నభ్యసించువారిలో పలువురు ఉన్నత కుటుంబములకు చెందినవారే. ఈ కళ అభ్యసించుటలో ఒకడు తాను నిలబడుతీరు విషయమును గూర్చియు, తన మనస్సుయొక్క స్థితినిగూర్చియు, అతి జాగ్రత్త వహింపవలసియుండును. విలుకాడు ఎల్లవేళల స్థిరచిత్తుడై యుండవలయును. తన విద్యను గూర్చి పొరపాటునకూడ ఆహామాషీగా తలంపగూడదు, విలుకాడు ఆత్మసంయమన మలవఱచుకొనవలయును. ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసములు క్రమపఱచుకొనవలయును. కండరముల శక్తి పూర్తి వినియోగము కల్పింపవలసియుండును. గుఱితప్పిపోకుండ దృష్టి నిలుపవలసియుండును. ఇంత మెలకువతో వర్తింపవలసిన వాని మానసిక స్వభావము స్థిరమైయుండుట జపానీయులు వానిని అధికముగ మెచ్చుకొందురు. తుపాకి గుఱిచూచి కొట్టుటకంటె అంబుకొట్టుటకు ఎక్కువ

కుశలత కావలసియుండును. వీడు కాడు ఎట్టి కృత్రిమ సహాయమును లేకనే గుతిని కొట్టవలసియుండును.

—ది జపాన్ మేగజిన్

• • •

జపానులో నొకవింత ఉద్యోగము

జపానీయులు పలు పాశ్చాత్యపద్ధతులను, కళలను, ఫాషనులను అలవరచుకొనినను వారి జాతీయపద్ధతులలో శుభ్రమైన వానిని, అనువైనవానిని, చవకైన వానిని విడనాడలేదు. అట్లు విడనాడకుండిన పద్ధతులలో నొకదానిని యం.ఎస్. హోండా అనువారు 'ది జపాన్ మేగజిన్'లో ఇట్లు వివరించుచున్నారు. 'ఈ దేశమునందలి వింత ఉద్యోగములలో చెప్పులను జాగ్రత్తపెట్టు వృత్తియొకటి. జపానువారి పాదరక్షలకును పాశ్చాత్యుల పాదరక్షలకును ఎంతయో భేదా కలదు. జపానువారు ఉపయోగించు పాదరక్షలలో గేటా, సెట్టా, జోరి అనుబడువాని మాదిరివి ఇతర దేశములందు కానబడవు. ఒకఇంటికి పోవునపుడు ఈ పాదరక్షలను ఆయింటి బయటనే విడిచి లోనకు పోవలయును. అదియొక నాటకశాలగాని, సభా మందిరముగాని అయినచో వందలకొలది వేలకొలది అగు పాదరక్షలను బయట వదలివేయవలసినదే. ఇట్లు బయట వదలివేసిన పాదరక్షలను జాగ్రత్తపెట్టుటకు ఒకడు నియమితుడైయుండును. ప్రజలు విశేషముగ వచ్చునట్టి పైన చెప్పిన సంస్థలవంటి వానికడ ఇట్టి పాదరక్షా రక్షకులు తప్పక ఉందురు. ప్రతివాడును తన పాదరక్షలను వానికి అప్పగించవలయును, వాడు వారికి ఒక చెక్కను లోపల మందిరమున ఉపయోగించుటకు అనువైన స్లిప్పరుల జోడును ఇచ్చును. వెళ్ళిపోవునపుడు అతడు ఈ స్లిప్పరులును, ఆ చెక్కను వానికి ఇచ్చివేసి తన పాదరక్షలను తాను పొందును. చెక్క సాధారణముగ నెంబరు చెక్కబడిన కర్రబిళ్ళయై యుండును. ఈ కొయ్యబిళ్ళపైగల నెంబరు ఒక చీటీమీద వేసి దానిని పాదరక్షలకు కట్టుదురు. ఇట్లు చెప్పులను జాగ్రత్తపెట్టువారిని జపానీయులు గేసొకుబన్ అను నామమున పిలుతురు. ఈ వృత్తి ఆ దేశమున అతి ప్రాచీనకాలమునుండియు వచ్చుచున్నది. ప్రపంచమున మతి యెచ్చటను గానరాదు. కథలుచెప్పు మందిరములు, సినీమాహాలులు మొదలగువానికడ ఈ గేసొకుబన్‌లు తప్పక నుందురు. ప్రతి పెద్దపట్టణమునందును గేసొకుబన్‌లను కుదుర్చు ఆఫీసులు గలవు. ఏ గృహస్థు అయినను ఒకనాడు విందుభోజనము మొదలగునవి ఏర్పాటుచేసినచో వచ్చు అతిథుల పాదరక్షలను జాగ్రత్త చేయుటకు ఆ ఒక్కనాటికి ఈ గేసొకుబన్‌లను ఆ ఆఫీసుద్వారా కుదుర్చుకొనవచ్చును. నేడు జపానునందలి పెద్ద ఆఫీసుమందిరములందు లోపలకూడ పాదరక్షలతో తిరుగుటకు అనుమతి గలదు. కాని ఇండ్లయందు మాత్రము పాదరక్షలతో తిరుగరాదు. పుస్తక భాండాగారములందుకూడ చెప్పులు తొడుగుకొని లోనికి పోరాదు. లైబ్రరీలకడ గేసొకుబన్‌లు తప్పక ఉందురు. ఈనో గ్రంథాలయమునకు దినమునకు సగటున మూడువేలమంది పాఠకులు వత్తురు. ఈ మూడు వేలమంది చెప్పులను అచటి గేసొకుబన్‌లు జాగ్రత్త పెట్టవలసియుందురు.' —ది మోడరన్ రివ్యూ.

గతమాసపు సంఖ్యాపజిల్ సమాధానములు

1. వసంతము, 2 పద్మము, 3. రామాయణము, 4. పిల్లి, 5. భూకంపము, 6 దానిమ్మ, 7. ఏకాదశి, 8. సావిత్రి, 9. అర్జునుడు, 10. కావేరి, 11. భవభూతి, 12. పిచుక, 13. దమయంతి, 14. వాల్మీకి, 15. వనజాక్షి, 16. భారతి. ఈ పజిల్ నకు పలువురు పోటీ చేసియున్నను ఒక్కరుకూడ అన్నిటికిని సరియైన సమాధానములు వ్రాయలేదు. ఈ క్రింది ముగ్గురుమాత్రమే ఒక్కొక్క విషయమందు తప్పినారు.

౧. శ్రీమతి డి. రాజరత్నమ్మగారు,
కేరాఫ్ దొంతి. రామసుబ్బారావుగారు ఉప్పుఏలూరు.

౨. యాజ్ఞపాటి లక్ష్మణస్వామిగారు,
మునిపల్లి గుంటూరుజిల్లా.

3. శ్రీమతి వి. కమలాదేవిగారు
కేరాఫ్ వి. యస్. శాస్త్రిగారు తెనాలి.

పై ముగ్గురకు అన్నిటికి సరియైన సమాధానములు వ్రాసినవారు లేకపోవుటచే మా ఆంధ్రభూమి ఒక్కొక్కరికి ఒకసంవత్సరం ఉచితముగా పంపుటకు నిర్ణయించినాము.

సంపాదకీయ సమాలోచన

గోలకొండ పత్రిక : కవుల సంచిక :—

నిజాము రాష్ట్రాంధ్రుల ద్వైవార పత్రికయగు గోలకొండ పత్రిక ప్రత్యేక మొక కవుల సంచికను ప్రచురింప తలపెట్టినందుల కెంతయు అభినందించ వలసియున్నది. ఆంధ్రపత్రిక సంవత్సరాదిసంచికను, కృష్ణాపత్రిక సంక్రాంతిసంచికను, గృహలక్ష్మి దసరాసంచికను ఆయాపండుగ సమయమున ప్రచురించుట మనము ఎఱుగుదుము. కాని ఇట్లు ప్రత్యేకము ఒకప్రాంతమునందలి కవుల సంగతి తెలుపుటకు సంచికను ప్రచురింప సమకట్టియు, ఆసంచికను ఆకవుల కవితకు ప్రదర్శనభూమిగ చేయ తలపెట్టియు చేసిన ప్రయత్నములు ఇదివఱకు ఏ తెనుగు పత్రిక విషయమునను మనము విని యుండలేదు. ఈరీతి యుద్యమమునకు గోలకొండ పత్రిక మార్గదర్శకమగుచున్నది. పురాతన కవుల విషయమునుగూర్చి సమకాలిక చరిత్రలు లేకుండినందులకు మనము నేడెంతయు వగచుచున్నాము. వగచుటయే కాని నేటికవులను గూర్చిన చరిత్ర భావిసంతతి వారికి తెలుపు విషయమున మనము వినరించేని శ్రద్ధచూపుట లేదు. ఇదియెంతయు తెగడదగినది. బ్రిటీషు ఆంధ్రప్రాంతమున గల నేటి తెనుగుకవులను గూర్చి శ్రీరాజా మంత్రిప్రగడ భుజంగరావుగారు తమ కుమార్తె వివాహమహోత్సవమును పురస్కరించుకొని ప్రచురించిన హైమవతీ పరిణయమున కొంత వివరింపబడినది. నిజాము రాష్ట్రపు నేటి తెనుగుకవులనుగూర్చి అట్టి వివరములు తెలిసికొనగల గ్రంథమేదియు లేదు. రేపటి దీపావళి పర్వసందర్భమున ప్రచురింపబడు గోలకొండ పత్రిక కవుల సంచిక ఈలోపమును చాలవఱకు తొలగింప గలదని నమ్ముచున్నాము. నిజామురాష్ట్రము నందలి అక్షరమాఖులెల్ల ఈ సంచిక విషయ పూర్ణమును, సమగ్రమును అగునట్లు సాయపడి ఆంధ్రాభ్యుదయమునకు యథాశక్తిని తోడుపడగలరని ఆశించుచున్నాము.

నాస్తికులు దీనికేమందురు ? :—

"వంగరాష్ట్రమున సాంథాలు పరగణాలలో పకూరు అను పట్టణమున డాక్టరు సత్యేంద్రనాథ్ బెనర్జీ ఛీఫ్ మెడికలు ఆఫీసరుగానుండెను. ఆయనకుమారుడు 16 ఏండ్ల యువకుడు. అతనికి ఊపిరితిత్తులవ్యాధి చాల ముదిరినది. వైద్యులందరును పెదవులు విరచిరి, వారమురోజులలోనే అతడు మృతినొందునని అందరును నిశ్చయించిరి. నిరాశ చేసికొని శ్రద్ధగా చికిత్సచేయుటకూడ మాని వేసిరి. ఆ బాలుని తల్లికి దైవభక్తికలదు, ఆ పట్టణమున పంచథకూర్ అను దేవుని గుడియున్నది. ప్రసవగృహముల కాదేవుడు అధిష్ఠాతయని ప్రజలు నమ్మెదరు. ఆమె ఆ దేవునిగుడివద్ద నిరశనదీక్షను ప్రారంభించెను. కొన్నిరోజులగునరికి దేవుడామె కలలో కనపడెను. 'నీకొడుప్రక్కమీద దిండుక్రింద నొక రాగిముక్క కనపడును. దానిని కడిగి ఆనీళ్ళు త్రాగించుము. నాయనుగ్రహమున నతడు బ్రతుకును'. అని ఆమె కెరిగించెను. ఆమెకు మెలకువవైనది. ఆమె వెళ్ళిచూడగా

దిండుక్రింద రాగిముక్క కనబడెను. దానినొక గిన్నెడు నీళ్ళలో వేసి కొంతసేపైన పిమ్మట ఆనీళ్ళను తనకొడుకునకు త్రాగించెను. మరునాడే జ్వరము వదలినది. రెండు మూడు రోజులలో నతడు లేచినడువగలిగెను. క్రమముగా నతనికి బలముగూడ కలిగెను. వ్యాధికుదిరినదని డాక్టరులందరును నిర్ధారణ చేసిరి." (భారతవైశ్య) అనదుమ కలకత్తాయందలి నొక తమిళ కాంత తనమగడు రోగవిముక్తుడైనచో తమ స్వస్థానమగు కుంభకోణమునందలి దేవునకు నిలువుదోపు ఇత్తునని మ్రొక్కుకొనుటయు, ఆతడు స్వస్థచిత్తుడగుటయు మనము పత్రికల మూలమున వినియున్నాము. బేబరు హుమాయూన్ల విషయమునకూడ ఇట్టి కథ గలదు. ఇట్టి సంఘటనములు నాస్తికులకుగూడ ఆస్తిక్యభావమును కలిగించును.

ఘంటాసురుని కథ అసత్యమా ? :—

పురాణకథలు పుక్కిటిగాథలని నేటి ఆంగ్లమానస పుత్రులలో పలువురి నమ్మకము. పూర్వమొక అసురుడు విష్ణునామము తనకు వినిపించకుండ గంటలు కట్టుకొన్నాడట. విష్ణునామమును ద్వేషించిన ఆఘంటాసురుని అంశగలవారు ప్రతియుగమునందును ఉందురు. లవణసత్యాగ్రహావసరమున గాంధిటోపికి - ఎర్రబట్టచూచిన సంతపశువులవలె- బెదరిన ప్రభుత్వోద్యోగు లెందరో గలరు. ప్రభుత్వమును ప్రతిఘటించుచున్నాడు కావున ఆనాడు గాంధిటోపీని చూచి ప్రభుత్వోద్యోగులు బెదురుటలో కొంత అర్థము కలదు. కాని నేడు గాంధి ప్రభుత్వమును ప్రతిఘటించు యోధుడుగాడు. షష్టిఘడియలు హరిజనసేవలో మునిగి తేలుచున్న సాత్వికమూర్తి, కాగా ఇపుడాతని నామమునకు ప్రభుత్వోద్యోగులు బెదరవలసిన పనిలేదు, కాని కొందఱు బెదరుచునే యున్నారు. బెదరుజాడ్యము ఒకసారి కలిగినచో మరి మానదేమో! మానుటయే యుండునేని ఈక్రింది విషయము నడచునా ? ఒక తండ్రి తనకుమారునకు గాంధినామ మిడెను. జీతమీయ నక్కఱలేని పద్ధతిని పాఠశాలలో చదువుకొనుటకు సర్టిఫికెటును బడయుటకు ఆతను ఒక ఫస్టుక్లాసు మేజస్ట్రేటుగానున్న ఒక భారతీయునివద్దకు వెళ్ళెను. ఆతడు తన పేరు గాంధి అని చెప్పుటతోడనే మేజస్ట్రేటు కక్కసించుకొని సర్టిఫికెట్ ఈయ నిరాకరించి ఆబాలుని గాంధి వద్దకే పొమ్మని చిరాకుపడినాడు.

కుమ్మరావమునకు కుండలు అమ్మకమునకు తెచ్చుట :—

ప్రపంచమున వరిపంటకు ప్రేరుమోసిన దేశములందు మన భారతదేశమొకటి. అట్టి భారతదేశమునకు నేడు మన దౌర్భాగ్యవశమున బియ్యము దిగుమతియగుచున్నవి. కుమ్మరివీధికి కుండలు అమ్మకమునకు తెచ్చి వానిని అచటి కుమ్మరులచే కొనిపించుట. చూడుడు : భారతదేశమునకు బియ్యపు దిగుమతుల లెక్కలు.

జనవరి:	19628 టన్నులు	ఏప్రియలు:	82264 టన్నులు
ఫిబ్రవరి:	15641 ,,	మే :	16780 ,,
మార్చి :	28207 ,,	జూన్ :	14680 ,,

పిసరంతేని అవసరములేని ఈ బియ్యపు దిగుమతిని అరికట్టుటకు భారతప్రభుత్వము వారు ఏమాత్రమును తలంపకున్నారు. ఈ బియ్యపు దిగుమతి నిలుపబడకుండినంత కాలమును దేశమున ధాన్యపుధర పెరుగదు. ధాన్యపుధర పెరిగినగాని రయితు తెప్పరిల్లడు. దేశమునకు వెన్నెముకయగు రయితు పడిపోయియుండుట ప్రభుత్వమునకు దేశమునకు మంచిదికాదు.

ఇన్స్యూరెన్సు విషయములు

జీవిత భీమా : కొన్ని ఆలోచనలు

౪

భీమా యేజెంటు

(గత వ్యాసము తరువాయి)

గత వ్యాసమునందు భీమాకంపెనీ ప్రతినిధిత్వము ఏలా గౌరవనీయమైన వృత్తియో వర్ణింపబడినది. ఆ వృత్తి ఎంత గౌరవనీయమైనదో అంత బాధ్యతకలది కూడను.

సామాన్యముగా దేశమంతు ప్రస్తుతం పనిచేస్తూన్న సామాన్యప్రతినిధులందరు మొదటివ్యాసంలో వ్రాయబడిన ప్రకారం తనజీవితాన్ని భీమాచేయదగిన యోగ్యత కలవారినే కలిసికొని వారిచేత తాను భీమాచేయుట కొప్పుకొనినట్లును, తనయొక్క ఆరోగ్యమును గురించిన్ని, సంగతులను క్లుప్తముగా వివరముగా తెలియజేయుచు ఒక దరఖాస్తును తయారు చేయించుతాడు. తరువాత అతన్ని డాక్టరు వద్దకు తీసికెళ్ళి పరీక్షచేయిస్తాడు. పిమ్మట ఈ కాగితములన్నియు కంపెనీవారికి పంపించిన తరువాత ఏజంటుయొక్క పని పూర్తిఅవుతుంది.

డాక్టరు పరీక్షప్రకారం సదరు దరఖాస్తు దారుడు కంపెనీలో చేర్చుకొనతగిన వాడని కంపెనీవారికి నమ్మకం తోచినప్పుడు సదరు దరఖాస్తును అంగీకరించినట్లును ప్రథమసంవత్సరపు పాలీసారుసుమును ప్రీమియము పంపవలెనని కంపెనీవారు ఉత్తరము వ్రాసెదరు. సదరు ప్రీమియము పంపబడినవెంటనే వారొకపట్టాను జారీచేసెదరు. ఆరోజునుండి మీ సదరు దరఖాస్తుదారునియొక్క జీవితముపైన కంపెనీవారు బాధ్యతవహించెదరు.

ఈపనిని నిర్వర్తించినందులకు గాను కంపెనీవారు మొదటి సంవత్సరపు పాలిసారుసుములో కొంతభాగము ఏజంటుకు ప్రతిఫలముగా యిస్తారు. తిరిగి కంపెనీతో సదరు పాలసీదారునకు కల సంబంధ మున్నంతవరకూ సదరు ఏజంటుకు కొంతకమీషను ప్రతిసంవత్సరమూ యిస్తూఉంటారు. దీనినే (రెన్యూఎల్) కమీషను అందురు.

పైన వ్రాయబడిన దానివలన భీమాకంపెనీయొక్క ఏజంటు చేయదగిన పని ఏమిటో తెలిసికొన్నాము. తనదగ్గరకులోనున్న వారికి తన కంపెనీగురించి నచ్చచెప్పి వారిని కంపెనీకిని తనసంబంధము కలుగజేయుటయే ముఖ్యమైనపని. అందుకుగాను కంపెనీవారు ఆ సంవత్సరము తరువాతసంవత్సరాలు కొంతధనము ఏజంటుకు ముట్టచెప్పుతూ ఉంటారు. ప్రస్తుతం కంపెనీలు హెచ్చైనసమయమందు ఈ రుసుము చాలా హెచ్చుగా వృద్ధిచేయబడెను.

ఈ వ్యాపారము వృద్ధిలోనికిరాని పూర్వపురోజు

లందు సామాన్యముగా చదువుకొనివారే ఈవ్యాపారం చేస్తున్న కారణంచేత ఈ వ్యాపారానికి ఇప్పుడున్నంత గౌరవం పూర్వం ఉండేదికాదు. కాని ప్రస్తుతం గొప్ప విద్యావంతులు ఈ వృత్తిని చేపట్టడంచేత ఈ వృత్తికి గౌరవం హెచ్చైనందై ఈ వ్యాపారానికి అభివృద్ధి హెచ్చింది.

సామాన్యముగా కంపెనీలు ఎట్టివానినైనను తమ ఏజంట్లుగా నియమిస్తున్నారు. కాని అతడు గౌరవనీయుడగునా కాదా అతని మాటయందు అతని గ్రామంలో వారికి గౌరవం కలదా యను విషయంమాత్రం, బాధ్యత కల కంపెనీలవాళ్ళు చూస్తూనేఉన్నారు.

ఈ ఏజంటు చేయవలసినపని చాలా సులభంగా కనపడినప్పటికీ ఆచరణలోమాత్రం చాలా కష్టసాధ్యమైంది. తగిన తెలివితేటలు గౌరవము పలుకుబడి కలవాడైతేతప్ప ఏజంటు తన వృత్తిలో జయప్రదుడు కాలేడు. ఇప్పటికన్నీ కంపెనీయొక్క మంచి చెడ్డలు తెలిసికొనకుండగనే ఏజంటుయొక్క మాటలనుబట్టికాని సిఫారసునుబట్టికాని భీమాచేయువారు చాలామంది ఉన్నప్పటికీ ఏజంటుమాత్రం కష్టపడకతప్పదు.

ఏజంట్లు నేను మొదటివ్యాసంలో వ్రాసినప్రకారం అనేకవిధములుగా వ్యాపారాన్ని వృద్ధికి తీసుకొస్తారు. కొందరు స్వదేశీకంపెనీ అని కొందరు స్వకులంకంపెనీ అని కొందరు భీమాచేసి చనిపోవడంవలన డబ్బుసంపాదించిన కుటుంబములయొక్క ఉదాహరణ చూపించి అనేక విధములుగా ప్రయత్నాలుచేస్తారు. ఏది ఎట్లున్నను కష్టముమాత్రము హెచ్చు.

ఏజంటు గౌరవనీయుడుగా నుండవలెను. అబద్ధములు చెప్పుటను వినుడీయువాడుగా నుండవలెను మాటప్రకారము నిర్ణయమైన కాలముప్రకారము పనులు జరిగించవలెను. విస్తారమగు ప్రపంచజ్ఞానము కలిగి గొప్పవారితో సమాన ప్రతిపత్తితో మాటలాడగల శక్తియుక్తులు గలిగియుండవలెను. మంచినడవడిక గలిగి పరుల మనోభిప్రాయములను తెలిసికొనువాడుగా నుండవలెను. తాను మాటలాడు వ్యక్తియొక్క చిత్తవృత్తిని బట్టి తనయొక్క సంభాషణను నడపగలవాడే ఈవృత్తియందు విశేషముగా జయప్రదుడు కాగలడు. పైన చెప్పబడిన గుణములన్నియు కలవారు దొరకుట దుర్లభమే!

భీమా వ్యాపారప్రచారము ఒకవిధముగా ఒకకళ 'ఆర్ట్' యని చెప్పవచ్చును. ఒక చిత్రకారుడుకాని ఒక కవిగాని చిత్తవృత్తియే ప్రధానముగా కలిగి తన కళను ఎట్లు అభివృద్ధిపరచునో ఈ వ్యాపారమందు కూడ అట్లే చాల యావసరము

—జమిలి సమ్వాశ్వరు

లోకసన్నుతగుణావంతు నేకదంతు,
వనిత హేరంబు సత్కృపావలంబు
విమలరవికోటితేజు శ్రీవిఘ్నరాజు,
ప్రథితవాక్కావ్యసిద్ధికి కొప్పుకొం ప్రస్తుతింతు.

(మొల్ల రామాయణము)

"ఆంధ్రభూమి"

[సినీమా నాట్యమునుండి విరమించుకొనిన]

సు లో చ న క న్య

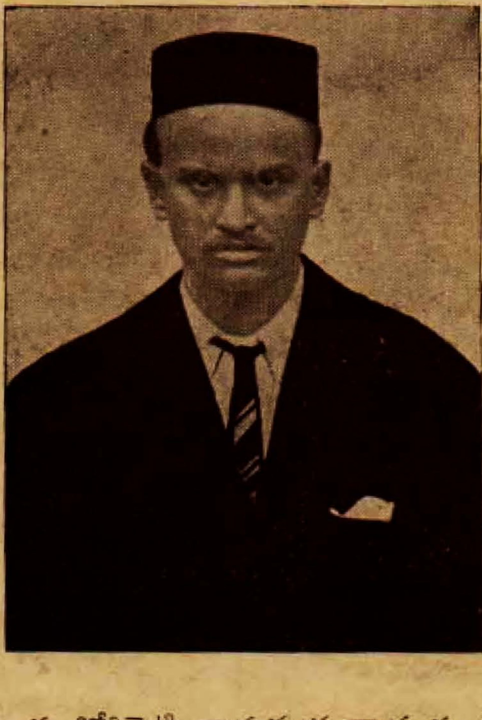

ఆర్కాడు గోపిసెట్టి రామచంద్ర నాయుఁడు, బి.ఎ.

[ఆంధ్రభూమి భావ, భాద్రపద సంచిక పుట ౫౩౯.]